

Suedia
Sverige

Parlamentul Republicii Moldova

*Empowered lives.
Resilient nations.*

CONTROLUL PARLAMENTAR ÎN MOLDOVA

Raport de evaluare

Februarie 2018

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Controlul parlamentar în Moldova

Raport de evaluare

8.02.2018

Raportul de evaluare „Controlul Parlamentar în Moldova” a fost elaborat de consultantul internațional în domeniul parlamentar, Franklin De Vrieze, cu sprijinul consultantului național, Viorel Pîrvan.

Această activitate a fost realizată în cadrul Proiectului „Consolidarea guvernării parlamentare în Moldova”, implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova și finanțat de Guvernul Suediei.

Opiniile exprimate în acest Raport aparțin autorilor și nu reprezintă în mod necesar opiniile acestor instituții.

Autor:

Franklin de Vrieze consultant PNUD MOLDOVA

 Tipărit pe hârtie reciclată

Layout: **Bons Offices**

ISBN

Cuprins

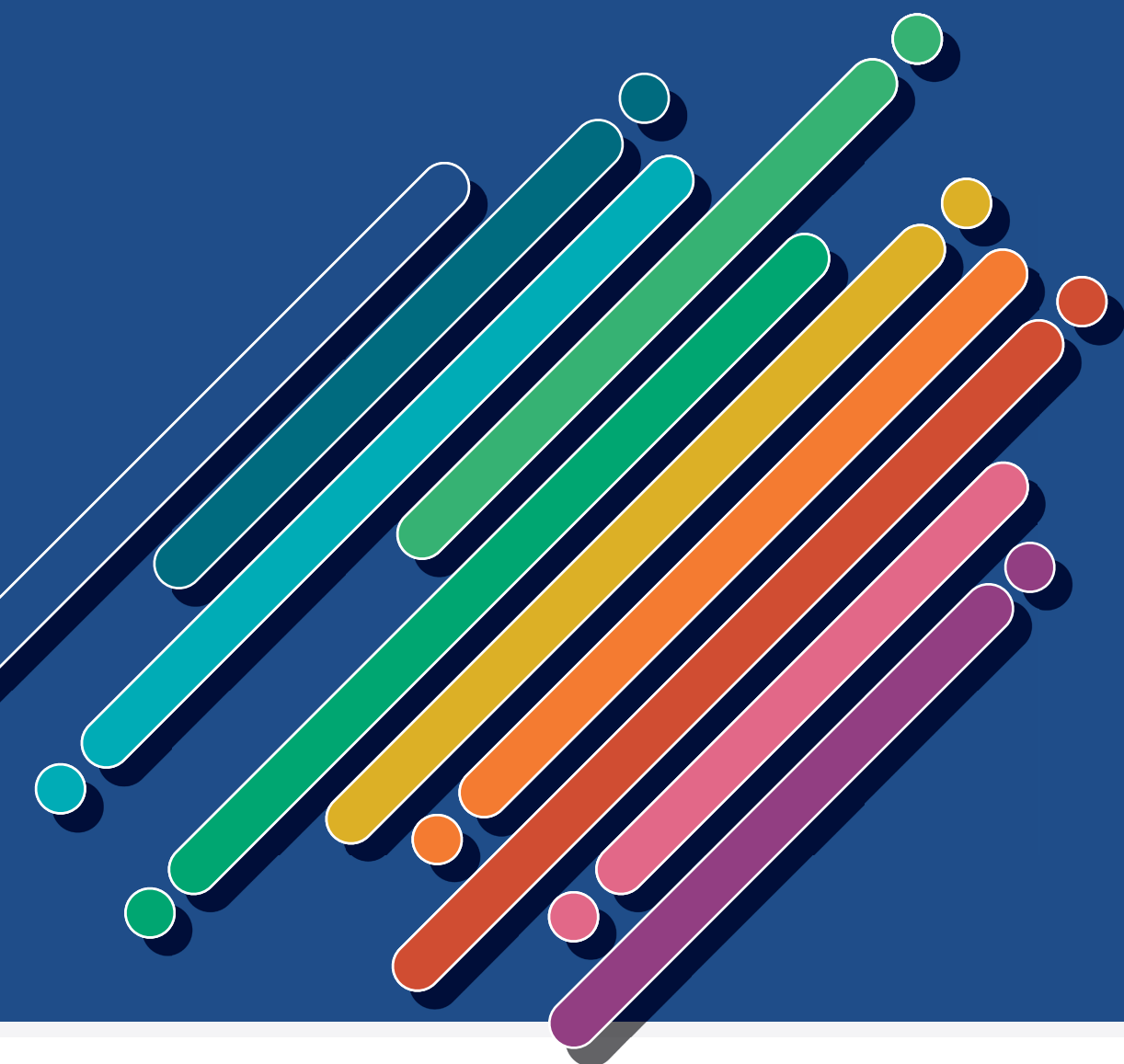
Acronime	5
Sumar executiv	8
Introducere	16
1. Controlul Comisiilor	20
1.1. Cadrul legal	20
1.2. Practicile curente în Moldova	22
1.3. Practicile europene	24
1.4. Recomandări	25
2. Controlul asupra implementării legislației	30
2.1. Cadrul legal	30
2.2. Practicile curente în Moldova	31
2.3. Practicile europene	32
2.4. Recomandări	34
3. Monitorizarea ulterioară a rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare	40
3.1. Cadrul legal	41
3.2. Practici curente în Moldova	41
3.3. Practicile europene	44
3.4. Recomandări	46
4. Controlul asupra executării bugetului	52
4.1. Cadrul legal	52
4.2. Practicile curente în Moldova	53
4.3. Practicile europene	55
4.4. Recomandări	57
5. Controlul în sesiunea plenară	60
5.1. Cadrul legal	60
5.2. Practicile curente în Moldova	62
5.3. Practicile europene	63
5.4. Recomandări	67

6. Controlul asupra politicilor și legislației privind aspectele egalității de gen	70
6.1. Cadrul legal	70
6.2. Practicile curente în Moldova	71
6.3. Recomandări	72
7. Concluzii	76
Anexe	
Anexa 1: Bibliografie	80
Anexa 2: Date statistice cu privire la controlul parlamentar în sesiunea plenară	83
Anexa 3: Tabelul de analiză a rapoartelor instituțiilor independente și agențiilor de reglementare din Moldova	84
Anexa 4: Agenda întrevederilor echipei de evaluare, 26 septembrie – 5 octombrie 2017	87

Acronime

ACT	Raportul anual de activitate
ANRE	Agencia Națională pentru Reglementare în Energetică
ANSC	Agencia Națională pentru Soluționarea Contestațiilor
CAPC	Centrul de analiză și prevenire a corupției
CC	Curtea Constituțională
CCA	Consiliul Coordonator al Audiovizualului
CCES	Comisia cultură, educație și cercetare, tineret, sport și mass-media
CEBF	Comisia economie, buget și finanțe
CEC	Comisia Electorală Centrală
CEDAW	Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor
CdA	Curtea de Conturi
CONCU	Consiliul Concurenței
CSM	Consiliul Superior al Magistraturii al Republicii Moldova
OSC	Organizație a societății civile
ECPRD	Centrul European de Cercetare și Documentare Parlamentară
UE	Uniunea Europeană
FIN	Raport financiar anual
GPR	Raportul Global Parlamentar
BSG	Bugetarea sensibilă la gen
HRIER	Comisia Drepturile omului și relații interetnice
IPU	Uniunea inter-parlamentară
SIS	Serviciul de Informații și Securitate
JUR	Comisia juridică, numiri și imunități
MJ	Ministerul Justiției
DP	Deputat în Parlament
MPSSF	Ministerul Protecției Sociale, Sănătății și Familiei
CBTM	Cadru bugetar pe termen mediu
N/A	Nu se aplică
ONG	Organizație non-guvernamentală
CNAM	Compania Națională de Asigurări în Medicină
OMBUD	Instituția Ombudsmanului (Avocatul Poporului)
PCRM	Partidul Comuniștilor din Moldova
PDM	Partidul Democrat din Moldova
PL	Partidul Liberal
PLDM	Partidul Liberal Democrat din Moldova
PROCU	Procuratura Generală
PSRM	Partidul Socialiștilor din Moldova
AIR	Analiza Impactului de Reglementare
Regulament	Regulamentul Parlamentului
ODD	Obiectivele de Dezvoltare Durabilă
POS	Proceduri de Operare Standard
CNAS	Casa Națională de Asigurări Sociale
TdR	Termeni de Referință
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

Sumar executiv

SUMAR EXECUTIV

INTRODUCERE

CONTROLUL COMISIILOR

CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI

MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR
INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE

CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI

CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ

CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI
PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN

CONCLUZII

ANEXE

Sumar executiv

Controlul parlamentar este unul din principiile fundamentale ale democrației. Controlul este un mijloc de responsabilizare a Guvernului pentru acțiunile sale și pentru a asigura că acesta implementează politicile în conformitate cu legea și bugetul adoptat de Parlament. Monitorizarea intensă a Executivului de către Parlament este un indicator de bună guvernare.

Deși Parlamentul Republicii Moldova a întreprins măsuri de îmbunătățire a funcției sale de control, prin organizarea audierilor și consultărilor publice, totuși, se poate spune că funcția de control nu este utilizată la justa sa valoare. Pentru a dezvolta o abordare mai coerentă față de funcția sa de control, Parlamentul Republicii Moldova a solicitat asistența Proiectului PNUD „Consolidarea Guvernării Parlamentare în Republica Moldova” la pregătirea instrumentelor și procedurilor corespunzătoare pentru un control efectiv. Controlul parlamentar în Moldova se află încă la etapa de dezvoltare, de aceea este foarte importantă abordarea bazată pe măsuri suplimentare. PNUD s-a adresat consultanților săi, Franklin De Vrieze și Viorel Pîrvan, cu rugămintea de a elabora propuneri pentru îmbunătățirea acestui proces.

Studiul de bază are o importanță extraordinară și este un prim pas spre o funcție de control îmbunătățită. Acest raport oferă informații importante obținute în baza analizei a șase domenii: controlul asupra comisiilor, controlul asupra implementării legislației, răspuns pe marginea rapoartelor prezentate de către instituțiile independente și agențiile de reglementare, controlul executării bugetului, controlul în sesiunea plenară și controlul politicilor și legislației privind egalitatea de gen. Autorii Raportului au examinat cadrul legal pentru fiecare din aceste șase domenii tematice, descriu practicile cu-

rente, prezintă informații despre experiențele altor Parlamente naționale din Europa și oferă recomandări. Descrierea practicilor curente se bazează pe interviurile cu deputații în Parlament, cu angajații Parlamentului și cu alte părți interesate. Informațiile cu privire la funcția de control din alte parlamente europene se bazează, în mare măsură, pe răspunsurile la chestionarele expediate de Centrul European de Cercetare și Documentare Parlamentară (ECPD), pe Raportul Global Parlamentar, precum și pe alte surse.

Primul capitol al acestui raport analizează controlul exercitat de Comisiile parlamentare. Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova oferă comisiilor un set de instrumente pentru efectuarea controlului asupra activității Guvernului și administrației publice, prin intermediul sub-comisiilor, Comisiilor speciale și Comisiilor de anchetă.

Analiza practicilor curente arată că, pe parcursul ultimilor ani, Comisiile parlamentare au organizat ocazional audieri de control, iar pe durata actualei legislaturi au fost create trei Comisii speciale și trei Comisii de anchetă. Totuși, au fost identificate câteva lacune, inclusiv monitorizarea limitată a constatărilor și recomandărilor din rapoartele Comisiei, receptivitatea inegală a ministerelor față de recomandările Comisiei, absența unui proces de monitorizare sistematică a răspunsului Guvernului la constatările și recomandările Comisiei, precum și neclaritatea procedurii cu privire la responsabilitățile instituționale de executare a rapoartelor Comisiilor de anchetă, după ce acestea sunt dizolvate.

Acest raport descrie practicile relevante legate de controlul comisiilor din parlamentele naționale europene. În Olanda, comisiile au o modalitate foarte inclusivă și transparentă de decizie asupra activităților de control. Comisiile desfăș-

șoară „ședințe de procedură” în cadrul cărora examinează toate propunerile primite (de la deputați, guvern, ONG-uri, persoane fizice) și decid care propunere va fi abordată în dezbateri publice, la mese rotunde și ședințe cu ministrul, prin răspunsuri în scris, etc. În Regatul Unit al Marii Britanii, controlul din partea comisiilor constă în lansarea de către acestea a unei cereri de dovezi în formă scrisă și audieri în persoană. Raportul Comisiei este expediat Guvernului și altor autorități cărora li se solicită răspuns. Deși Guvernul nu este obligat să accepte recomandările, acesta trebuie să răspundă într-o măsură satisfăcătoare și să explice de ce acceptă sau nu acceptă recomandările comisiei.

Raportul oferă propuneri detaliate despre modul în care Parlamentul Republicii Moldova poate îmbunătăți eficiența controlului comisiilor în sensul planificării, metodologiei și organizării acestuia. Comisiilor li se recomandă să lanseze anchete, solicitând dovezi scrise și audieri publice sau vizite la fața locului. Se recomandă ca ministerele și autoritățile publice vizate să răspundă satisfăcător, în termen de cel mult 2 luni, la constatările și recomandările raportului Comisiei, iar președintele Comisiei să informeze plenul parlamentului, de două ori pe an, despre statutul implementării recomandărilor din raportul Comisiei.

Al doilea capitol al acestui raport analizează rolul parlamentului în controlul asupra implementării legislației. Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova și Legea privind Actele Legislative stipulează că parlamentul va revizui implementarea legislației adoptate. În prezent, nu există dovezi că în Parlamentul Republicii Moldova Comisiile îndeplinesc această funcție. Nu există niciun mecanism formal, standard care ar monitoriza progresul înregistrat de structurile Guvernului la implementarea legii. Cancelaria de Stat efectuează analiza impactului de reglementare pentru proiectele de lege

inițiate de Guvern, în special în sectorul dezvoltării afacerilor. Ministerul Justiției coordonează procesul de monitorizare a implementării legii peste doi ani după intrarea în vigoare, însă rapoartele cu privire la legile specifice nu sunt oficial expediate Parlamentului și par să se limiteze la aspectele tehnice de implementare a legislației.

Acest raport descrie practicile relevante ale parlamentelor europene în domeniul controlului parlamentar asupra implementării legislației. Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord prezintă Camerei Comunelor un memorandum cu privire la implementarea legislației peste trei-cinci ani de la adoptarea acesteia. În Muntenegru, comisiile tematice pe probleme de integrare UE efectuează analize ex-post a legislației. Această sarcină este reflectată în regulamentul parlamentului și în planul anual de activitate.

Raportul prezintă propuneri detaliate privind metoda de consolidare a funcției de control parlamentar în domeniul implementării legislației, respectiv în procesul de planificare, metodologie și organizare. Se recomandă Parlamentului Republicii Moldova să adopte o listă anuală de legi pentru a evalua implementarea lor și să solicite rapoarte de evaluare ale Guvernului pentru aceste legi. Se recomandă, de asemenea, ca Parlamentul să adopte o abordare bazată pe două etape la analiza implementării legislației – analiza juridică și analiza impactului – prin organizarea audierilor privind impactul legislativ cu părțile interesante relevante și, în același timp, să asigure analiza legislației primare și secundare. De asemenea, se sugerează luarea în considerare a analizelor ex-ante AIR (linii de bază, indicatori, ținte) la compilarea raportului Comisiei de evaluare ex-post a impactului legislației. Ca urmare a acestui raport, Proiectul PNUD a elaborat o metodologie pentru analiza ex-post a legislației din Moldova.

Al treilea capitol al raportului prezintă modalitățile prin care Parlamentul ia în considerare rapoartele prezentate de instituțiile independente și agențiile de reglementare din Moldova.

Cea mai mare parte a cadrului legal cu privire la interacțiunea Parlamentului cu instituțiile independente și agențiile de reglementare poate fi găsit în legislația de înființare a instituțiilor publice și a agențiilor, cu o abordare comună față de cerințele de raportare sau față de structurile de guvernare.

Parlamentul Republicii Moldova primește rapoarte de la 20 de instituții independente și agenții de reglementare. Aceste rapoarte includ un spectru larg de informații și analiză, care poate fi benefic rolului de control al Parlamentului în diverse domenii de expertiză. De regulă, Parlamentul „ia act” de raportul instituției, deși discutarea rapoartelor în Comisii sau sesiuni plenare și urmărirea rezultatului acestor discuții sunt foarte neuniforme.

Acest raport menționează practicile relevante ale altor parlamente europene, de ex., din Lituania, Slovenia, Croația și Republica Cehă, privind considerarea și monitorizarea rapoartelor instituțiilor independente și a agențiilor de reglementare. Raportul include un studiu de caz despre modul în care diferite parlamente europene au stabilit bune practici la considerarea și urmărirea raportului Ombudsmanului în țările lor.

Raportul oferă propuneri detaliate privind îmbunătățirea eficienței interacțiunii dintre Parlamentul moldovenesc, instituțiile independente și agențiile de reglementare în termeni de planificare, metodologie, organizare, stabilire a calendarului și rezultatelor, de monitorizare a procesului de examinare a rapoartelor instituțiilor independente și agențiilor de reglementare. Biroului Permanent i se sugerează să adopte un calendar anual de discutare a rapoartelor insti-

tuțiilor independente și a agențiilor de reglementare, cu alocarea acestor rapoarte diferitor comisii permanente. Se recomandă ca Direcția Informațional-analitică a Secretariatului să evalueze raportul instituției independente sau a agenției de reglementare. O altă recomandare este ca angajații Comisiei să expedieze instituției independente sau agenției de reglementare și ministerului de resort raportul Comisiei și rezoluția sesiunii plenare, precum și să solicite răspuns de la instituția independentă sau agenția de reglementare și ministerul de resort timp de 2 luni. Comisiei i se recomandă să discute, cel puțin o dată pe an, răspunsul primit de la instituția independentă sau agenția de reglementare și ministerul de resort, iar Președintele Parlamentului să informeze sesiunea plenară în mod corespunzător.

Capitolul patru al acestui raport analizează controlul Parlamentului asupra executării bugetului. Moldova are un cadru legal solid referitor la rolul Curții de Conturi (CdC) în controlul ex-post a cheltuielilor bugetare. CdC prezintă Parlamentului anual, până la data de 15 martie, raportul financiar cu privire la implementarea bugetului propriu pe parcursul anului bugetar ce a trecut și raportul privind managementul și utilizarea resurselor financiare până la 15 iulie, care sunt revizuite în ședința plenară a Parlamentului.

Comisia Economie, buget și finanțe și alte comisii au un interes continuu la examinarea rapoartelor CdC. Sesiunea plenară a Parlamentului completează revizuirea raportului anual al CdC ce rezultă în adoptarea hotărârii Parlamentului. Deși Parlamentul desfășoară discuții plenare pe marginea raportului anual al CdC, nu există o practică uniformă și stabilită a audierilor detaliate a capitolelor raportului anual cu ministerele relevante sau instituțiile de stat.

Raportul de față menționează practicile parlamentelor naționale din Lituania, UK și Polonia

În domeniul controlului executării bugetului, urmate de o evaluare generală a practicilor respective ale tuturor statelor membre ale UE. De exemplu, Seismas-ul din Lituania are o Comisie de Audit. Aceasta examinează anual 50 de rapoarte financiare și de performanță și ia 20 de decizii ce solicită Guvernului și altor instituții de stat să implementeze recomandările auditului. În Polonia, Comisa solicită un răspuns timp de 30 de zile privind rezoluția sa adresată Guvernului și autorităților publice, instruindu-le să implementeze recomandările CdA. Răspunsul este discutat în cadrul Comisiei și poate fi acceptat sau respins.

Raportul sugerează Parlamentului Republicii Moldova cum să îmbunătățească eficiența controlului executării bugetului. Acesta recomandă ca raportul CdC cu privire la implementarea bugetului și raportul Guvernului privind executarea bugetului să fie examinate simultan în Parlament, și nu la un interval de câteva luni, după cum este cazul în prezent. Se recomandă organizarea audierilor detaliate a constatărilor și recomandărilor raportului anual al CdC cu ministerele relevante, instituțiile de stat și alte autorități publice, cu scopul de a consolida și asigura implementarea Recomandărilor CdC.

Capitolul cinci al acestui raport examinează controlul parlamentar în sesiunea plenară. Regulamentul Parlamentului oferă câteva instrumente de efectuare a controlului în sesiunea plenară, cum ar fi moțiuni simple, moțiuni privind votul de ne-încredere, întrebări de la deputați adresate Guvernului și altor autorități publice, interpelări, audieri în sesiunea plenară și raportul anual de activitate al Guvernului.

Analiza practicilor curente din Moldova arată că întrebările și interpelările sunt formele cele mai răspândite de control parlamentar asupra Guvernului și a administrației publice, deseori utilizate de deputații din opoziția parlamenta-

ră. Prim-Ministrul Republicii Moldova nu vine în Parlament să răspundă la întrebările deputaților, cu excepția cazului când Guvernul prezintă raportul de activitate. De la numirea sa (20 ianuarie 2016), Prim-Ministrul actual a venit în Parlament doar o dată, în iunie 2017, pentru a prezenta planul de activitate al Guvernului, după o perioadă de absență de 18 luni. În cadrul întrevederilor, în octombrie 2017, cu consultantul internațional PNUD în domeniul parlamentar, reprezentanții tuturor fracțiunilor și grupurilor politice și-au exprimat interesul față de răspunsurile primite la întrebările adresate Prim-ministrului, după exemplul altor state europene.

Când o moțiune este prezentată pentru discuție, la indicația Președintelui Parlamentului, Direcția Juridică efectuează expertiza legală a moțiunii. Nu există practica de a solicita Comisiilor Permanente din domeniile respective să ofere opiniile sale pe marginea subiectului dat.

Acest raport menționează practicile parlamentelor naționale din Europa cu privire la controlul parlamentar în sesiunile plenare și oferă date relevante despre opt probleme: frecvența sesiunilor de întrebări, numărul de întrebări puse pe parcursul unei sesiuni de întrebări, participarea Prim-ministrului la sesiunile de întrebări, selectarea întrebărilor, notificarea Guvernului, durata întrebărilor, răspunsurile și întrebările suplimentare/ de monitorizare, întrebările formulate în scris și interpelările.

Deși Guvernul răspunde la aproape toate întrebările adresate în scris de deputați, absența Prim-Ministrului RM de la sesiunile plenare parlamentare este un caz destul de unic în Europa. Practica potrivit căreia Prim-Ministrul răspunde la întrebările parlamentarilor în sesiunea plenară este bine stabilită în Europa și este reglementată fie ca parte a Timpului destinat pentru punerea întrebărilor pentru Guvern sau în spe-

cial, ca Timpul destinat întrebărilor adresate Prim-Ministrului. În unele state, Prim-Ministrul răspunde la întrebări în fiecare lună (Suedia, Slovenia și Norvegia). În alte state, Prim-Ministrul răspunde la întrebări o dată la două săptămâni (Portugalia), iar în majoritatea statelor europene, Prim-Ministrul răspunde la întrebări în fiecare săptămână. Selectarea întrebărilor pentru Prim-Ministru și Miniștri este decisă fie de Președintele Parlamentului (în Olanda, Austria), fie de Biroul Parlamentar sau Prezidiu (în Estonia, Letonia). Sunt identificate câteva practici referitoare la notificarea preliminară a Guvernului despre conținutul întrebărilor. În Franța, doar numele autorului întrebării este anunțat Guvernului cu 1 oră înainte de sesiune. În Olanda, numele autorului întrebării și domeniul general al subiectului sunt oferite Guvernului. În Slovenia, Austria, Letonia și alte state, numele autorului întrebării și textul deplin al întrebărilor sunt publicate on-line și prezentate guvernului cu o zi înainte de sesiune pentru a-i permite Prim-Ministrului și Miniștrilor să se pregătească pentru a oferi răspunsuri.

Raportul prezintă recomandări privind modul în care Parlamentul Republicii Moldova poate consolida controlul exercitat în sesiunea plenară. Acesta recomandă organizarea sesiunilor de întrebări pentru Prim-ministru în sesiunea plenară a Parlamentului o dată pe lună, la o dată fixă și de cel puțin 10 ori într-un an calendaristic, cu o durată de 30-45 minute. Această recomandare decurge din discuțiile consultantului internațional în domeniul parlamentar cu reprezentanții din diverse grupuri politice, inclusiv cu Dl. Marian Lupu, Președintele fracțiunii Partidului Democrat, care a susținut ideea de alocare a timpului pentru întrebări adresate Prim-ministrului în fiecare lună. De asemenea, acest raport recomandă ca întrebările adresate Prim-ministrului și miniștrilor, întrebările în formă scrisă, interpelările și răspunsurile respective să fie publicate pe pagina web ofi-

cială a parlamentului. Aceasta ar putea avea o funcție de căutare pe bază de subiect, numele deputatului care a pus întrebarea, data când a fost pusă întrebarea și data când a fost oferit răspunsul.

Al șaselea capitol al raportului examinează controlul politicilor și legislației privind egalitatea de gen. Raportul recunoaște că Parlamentul Republicii Moldova a adoptat câteva texte legislative cu privire la egalitatea de gen, conform analizei detaliate din recentul Audit de Gen al Parlamentului.

Raportul pune în discuție practicile curente, în particular rolul Comisiei Parlamentare privind drepturile omului și relații interetnice și al Comisiei protecție socială, sănătate și familie în informarea despre egalitatea de gen și asigurarea egalității de gen în Moldova.

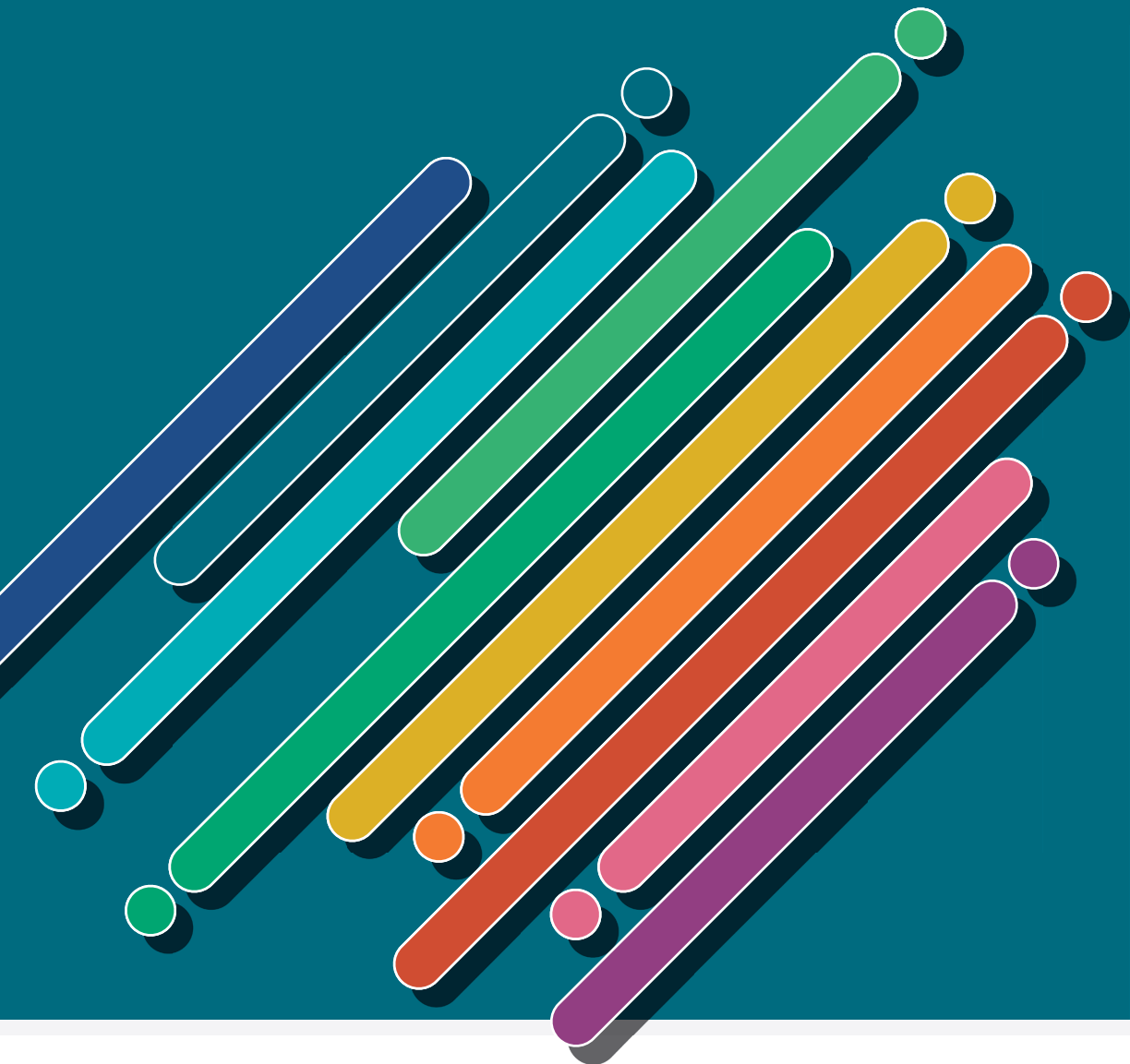
Raportul prezintă un număr impunător de recomandări de consolidare a controlului parlamentar în sfera politicilor și legislației cu privire la egalitatea de gen, cum ar fi implementarea ulterioară a Planului de Acțiuni al Parlamentului în domeniul Egalității de Gen, implicarea și supravegherea procesului național de raportare la CEDAW, examinarea bugetului de stat anual din perspectiva aspectului de gen, evaluarea impactului de gen al legilor și politicilor relevante și efectuarea controlului Punctelor Focale de Gen din ministere.

Concluziile raportului de evaluare evidențiază provocările pentru consolidarea controlului parlamentar în Moldova și recunoaște importanța măsurilor respective. Consolidarea funcției de control parlamentar necesită timp. S-a menționat că majoritatea propunerilor din raport sunt neutre din punct de vedere al bugetului, acestea putând fi implementate fără o povară financiară adițională sau resurse umane. Implementarea lor depinde de modificări-

le necesare la Regulamentul Parlamentului, de noile proceduri de operare standard pentru angajații Parlamentului și de implicarea deplină a Guvernului. Aprobarea propunerilor din acest raport de către Prim-ministru și de ministere este esențială la realizarea unei practici mai eficiente a controlului parlamentar în Moldova.

Experiența altor state europene arată că un control parlamentar mai strict contribuie la buna guvernare și la o prestare mai bună a serviciilor pentru cetățeni. Când liderii politici dezvoltă o cultură de responsabilizare și control, ei pot fi mândri de moștenirea pe care o vor lăsa generațiilor viitoare.

Introducere

SUMAR EXECUTIV	☐	☐
INTRODUCERE	☒	☒
CONTROLUL COMISIILOR	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI	☐	☐
MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI	☐	☐
CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN	☐	☐
CONCLUZII	☐	☐
ANEXE	☐	☐

Introducere

Raportul de față are drept sarcină să contribuie la crearea sistemului de „control și echilibru al puterilor” dintre Parlament și Guvern, care îmbunătățește sistemul de guvernare al țării prin sporirea responsabilizării.

De ce anume controlul parlamentar în Moldova?

Funcția de control este una din funcțiile principale ale Parlamentului Republicii Moldova și, de fapt a oricărui alt Parlament democratic. Funcția de control presupune responsabilizarea Guvernului pentru acțiunile sale și asigurarea că politicile și legislația sunt implementate într-o manieră efectivă. Funcția de control parlamentar necesită reguli formale, accesul Parlamentului la ministere, rapoarte informative și oportune privind politicile și legislația, precum și documentarea deplină despre buget și informarea cu privire la implementarea politicilor și legilor.

Chiar dacă, în ultimii ani, Parlamentul Republicii Moldova a întreprins câteva măsuri de îmbunătățire a funcției sale de control, modificând Regulamentul și organizând audieri și consultații publice, este corect să spunem că funcția de control este încă neperformantă.

Pentru a elabora o abordare mai coerentă, bazată pe setul standard de principii, Parlamentul Republicii Moldova a solicitat asistența Proiectului PNUD „Consolidarea Guvernării Parlamentare în Republica Moldova” la consolidarea instrumentelor și procedurilor pentru un control mai eficient.

Care sunt produsele realizate în cadrul acestei misiuni?

Pentru a susține Parlamentul Republicii Moldova la consolidarea funcției sale de control, au fost elaborate următoarele produse:

- **Raportul de evaluare.** Raportul prezintă o evaluare externă a modului în care Parlamentul Republicii Moldova își exercită actual rolul de control, în baza revizuirii cadrului legal. Luând în considerare experiența altor parlamente naționale din Europa în domeniul controlului parlamentar, raportul a pregătit un număr de recomandări.
- **Propuneri pentru modificarea Regulamentului Parlamentului.** Recomandările principale ale raportului de evaluare au fost formulate într-un limbaj juridic, în formatul modificărilor propuse la Regulamentul Parlamentului.
- **Regulamentul.** În baza prezentării raportului de evaluare și a proiectului de modificare a Regulamentului Parlamentului, precum și la solicitarea Biroului Parlamentar, Regulamentul cu privire la controlul parlamentar a fost pregătit și descrie în detalii pașii procedurali ai funcției de control parlamentar în Moldova.
- **Procedurile standard de operare** vor ajuta personalul Parlamentului să asiste deputații la îndeplinirea sarcinilor lor de control. Procedurile de operare standard vor descrie pas cu pas aspectele organizaționale pentru fiecare instrument de control.
- **Metodologia evaluării ex-post a legislației.** Evaluarea ex-post a legislației trebuie efectuată în mod sistematic și bine documentat. În acest scop, va fi elaborată o propunere de metodologie.
- **Ateliere de lucru.** Pe parcursul acestei activități, consultantul internațional și consultantul național vor conduce trei ateliere de lucru cu deputații, angajații Parlamentului și cu ambele grupuri împreună. Scopul acestor ateliere de lucru este colectarea propunerilor ce vor fi incorporate în produsele

sus-menționate, pentru a verifica și valida propunerile și analiza cele mai bune practici în domeniu. În luna septembrie 2017 a avut loc primul atelier de lucru cu consultanții Comisiilor. În luna noiembrie 2017, două ateliere de lucru au studiat recomandările experților și au luat în considerare ideile incluse în Raportul Global Parlamentar.

Cum a fost pregătit acest raport?

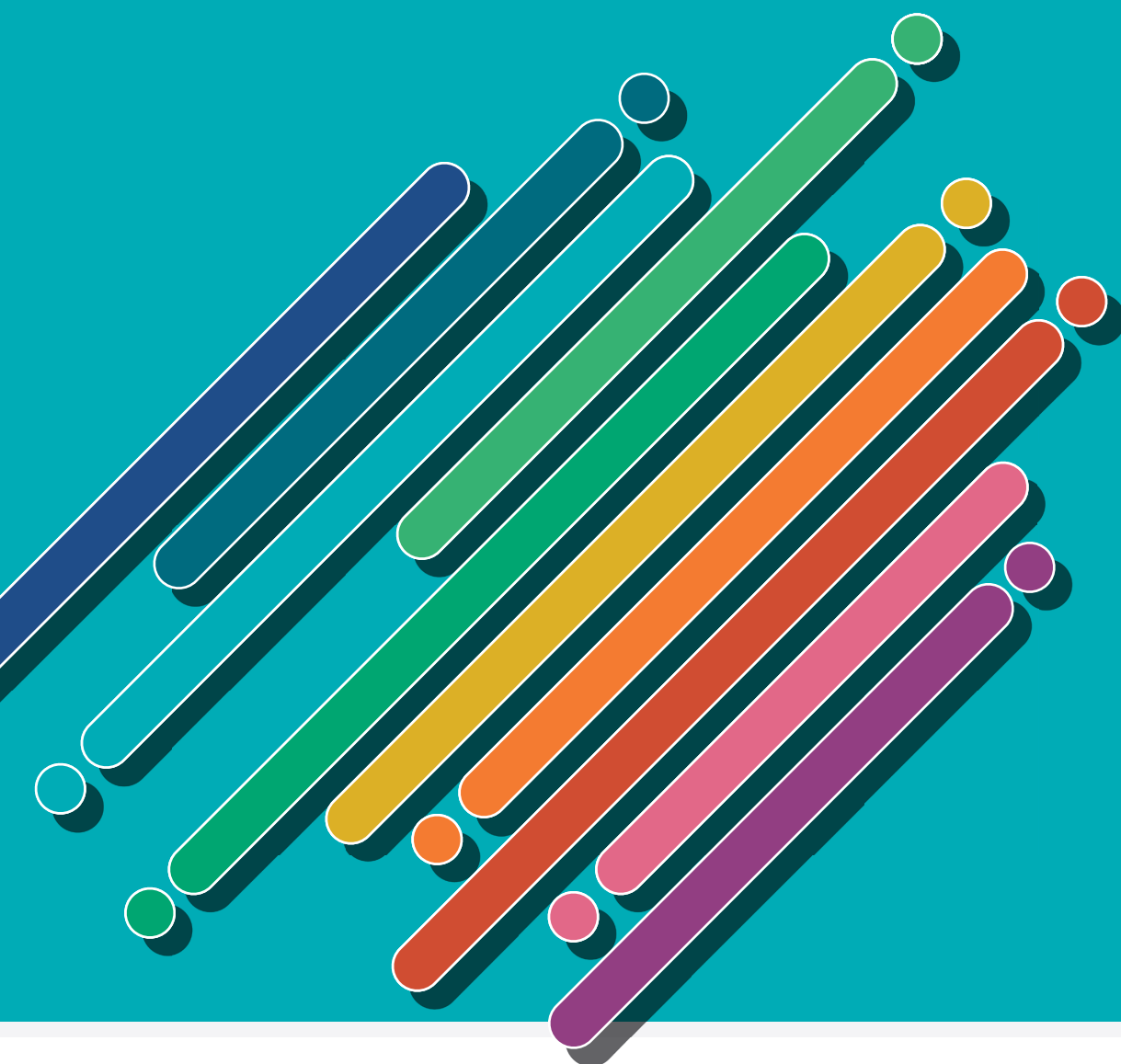
Acest raport a fost elaborat în baza următorilor pași metodologici:

1. Esența produselor sus-menționate privind controlul a luat în considerare constatările rezultate din **revizuirea comprehensivă documentară** a cadrului legal național, studiile relevante, cercetările, rapoartele, bunele practici internaționale/ale UE cu privire la activitățile de control ale Parlamentului.
2. Experții naționali au efectuat o **analiză a tuturor inițiativelor legislative și procedurale**, au revizuit și analizat regulile de procedură curente și au propus modificarea regulilor de procedură în Parlament..
3. Consultantul internațional a trecut în revistă **experiențele parlamentelor naționale din Europe** în domeniul controlului parlamentar, în particular a Statelor Baltice și a statelor din Europa Centrală și de Vest. El a analizat informația din baza de date a Centrului European de Cercetare și Documentare Parlamentară (ECPRD).
4. Consultanții au condus **interviuri cu părțile interesate relevante** din Moldova, inclusiv cu șefii grupurilor și fracțiunilor politice, președinții comisiilor, deputați, Secretarul General, Directorul Direcției Juridice, consilierii din Cabinetului Președintelui Parlamentului, reprezentanții Executivului și ai instituțiilor independente, OSC și alții (*a se vedea agenda din Anexa la raport*).
5. Pentru a stabili o abordare inclusivă și consultativă, consultanții lucrează cu **Focus Grupul**. Grupul, compus din Direcția Juridică și angajații Comisiilor, are sarcina de a supraveghea elaborarea Regulamentului, POS, modificărilor la Regulamentul Parlamentului și metodologia revizuirii ex-post a legislației.
6. Sarcina se bazează pe **cooperarea strânsă dintre consultantul internațional și consultantul național**. Cele două livrabile ale consultantului național: elaborarea modificărilor la Regulamentul Parlamentului și prezentarea metodologiei de evaluare ex-post a legislației, au luat în calcul constatările și recomandările raportului de evaluare a controlului parlamentar. Consultanții au lucrat împreună la raportul de evaluare.
7. Raportul de evaluare include **perspectiva de gen** și descrie de ce este importantă sensibilitatea la aspectul de gen în procesul controlului parlamentar și cum poate Parlamentul să-și îmbunătățească performanța în această privință.
8. Uniunea Inter-Parlamentară și PNUD au lansat cel **de-al doilea Raport Global Parlamentar**, dedicat subiectului privind controlul parlamentar. Unele constatări au stat la baza analizei acestui raport de evaluare. Prezentarea Raportului Global Parlamentar la Chișinău în noiembrie 2017 a creat o oportunitate de a învăța din prima sursă despre cele mai recente tendințe în controlul parlamentar din toată lumea.

Cine face parte din echipa de evaluare?

Echipa de evaluare constă din Franklin De Vriese, consultant internațional în domeniul parlamentar, și Viorel Pîrvan, consultant național. Primele interviuri au avut loc în perioada 26 septembrie – 5 octombrie 2017, urmate de consultări adiționale pe parcursul săptămânii 27 noiembrie – 1 decembrie 2017.

1 Controlul Comisiilor

SUMAR EXECUTIV

INTRODUCERE

CONTROLUL COMISIILOR

CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI

MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR
INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE

CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI

CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ

CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI
PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN

CONCLUZII

ANEXE

1. Controlul Comisiilor

Comisiile joacă un rol important în parlamentele democratice din lume. Comisiile sunt deseori responsabile de revizuirea și modificarea proiectelor de lege relevante, discutate în Parlament. Mai mult ca atât, acestea au sarcina de supraveghere/control a lucrului ministerelor de resort. În majoritatea statelor democratice, activitatea comisiilor include revizuirea rapoartelor anuale de activitate a ministerelor, precum și examinarea rapoartelor relevante pregătite de instituțiile independente și agențiile de reglementare¹.

Ponderea comisiilor ține de mărimea și accesibilitatea lor: comisiile permit unui grup mai mic de membri să examineze detaliat și la timp spectrul de măsuri complexe. Comisiile oferă deputaților oportunitatea de a auzi de la alții – publicul larg, organizațiile societății civile (OSC), experți, academicieni și sectorul privat – despre subiectele de interes național și să înregistreze public aceste opinii. Comisiile au o valoare și pentru deputați: acestea le oferă deputaților detalii despre politicile și programele guvernamentale, despre cum să obțină expertize într-un domeniu anume și cum să aibă impact asupra unei politici publice².

1.1. Cadrul legal

Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova conține câteva prevederi ce reglementează controlul exercitat de Comisii, subcomisii, Comisiile speciale și Comisiile de anchetă ale Parlamentului (Art.25-27, 31-36, 126-128).

- Una din sarcinile comisiilor permanente este de a desfășura **anchete parlamentare** pentru a verifica activitatea Guvernului sau a administrației publice. Orice comisie permanentă poate iniția o investigație, în limita competenței sale, cu privire la activitatea organismelor de administrație publică. Comisiile trebuie să obțină aprobarea pentru efectuarea anchetei. Acestea vor prezenta o cerere scrisă, aprobată cu votul majorității membrilor săi, ce va descrie subiectele ce fac obiectul investigației, scopul, mijloacele necesare și termenul limită pentru prezentarea raportului Comisiei în Parlament. Președintele Parlamentului va prezenta cererea spre aprobare către Biroul Permanent și va informa Comisia despre aprobarea sau respingerea cererii.

Pentru a întreprinde investigația, Comisia permanentă poate invita orice persoană oficială, cu excepția reprezentanților puterii judecătorești, procuraturii și a organelor de cercetare penală, cu scopul de a prezenta informații ce ar putea prejudicia corectitudinea cazului și/sau confidențialitatea urmărilor penale. Prezența la audieri este obligatorie. Regulamentul Parlamentului stipulează că nicio întrebare cu privire la viața personală a interviuatului sau familiei sale nu poate fi adresată. Pe parcursul audierilor, persoanele invitate ar putea refuza să ofere anumite informații, dacă întrebările adresate se referă la secretul de stat, în condițiile descrise în lege.

(1) Comisia Europeană, Document de referință cu privire la strategia și metodologia de lucru cu parlamentele, Brussels, 2010, 196 p. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/study-engaging-supporting-parliaments-worldwide-201010_en_2.pdf

(2) Parlamentul Canadian, Comisii, Ghid Practic, ediția a 9-a (revizuită). Ottawa: Servicii procedurale, Camera Comunelor, 2014. <https://www.ourcommons.ca/About/Guides/Committees-e.html>

Investigația este finalizată cu un raport al comisiei. Discutarea raportului ține de competența exclusivă a Parlamentului, care îl examinează în sesiunea plenară. Chiar dacă Regulamentul Parlamentului nu stipulează în mod expres aceasta, ca urmare a examinării rapoartelor, Parlamentul adoptă rezoluții cu anumite concluzii, care sunt prezentate autorităților competente.

- Membrii Guvernului și șefii autorităților administrației publice au acces la activitatea **Comisiilor**. Aceștia pot lua cuvântul în ședințele Comisiilor și pot răspunde la întrebări. În cazul în care Comisia decide să invite orice alt membru al Guvernului și/sau lider al unei autorități de administrare publică la ședințele sale, ei sunt obligați să se prezinte. În mod similar, Comisia poate invita orice persoană interesată și specialist din cadrul autorităților administrației publice, organizațiile specializate, reprezentanții părților interesate, precum și specialiștii din cadrul Direcției Juridice a Secretariatului Parlamentului și alte secretariate ale Comisiilor permanente la ședințele sale.
- Parlamentul poate institui **Comisii speciale**. Scopul instituirii unei Comisii speciale va fi indicat în decizia de inițiere a acestei Comisii. Prin aceeași decizie, la propunerea Biroului Permanent, vor fi stabilite structura nominală a comisiei și termenul limită pentru prezentarea raportului comisiei.
- În același timp, la solicitarea unei fracțiuni parlamentare sau a unui grup de deputați ce reprezintă cel puțin 5% din deputații aleși, Parlamentul ar putea decide instituirea unei **Comisii de anchetă**. Aceasta poate audia în calitate de martor orice persoană, care deține informații despre faptele sau circumstanțele ce ar putea servi la investigarea cauzei. La solicitarea comisiei de anchetă, orice persoană,

instituție sau organizație care este supusă anchetei va prezenta dovezi. Comisia de anchetă nu poate interfera cu urmărirea penală întreprinsă în conformitate cu legea de către organele de urmărire penală și instituțiile judecătorești, ceea ce este o regulă comună pentru majoritatea parlamentelor europene.

- Audierile sunt mecanisme de colectare a informației utilizate în procesul de examinare a proiectelor de lege, de supraveghere și verificare a activității Guvernului, inclusiv a ministerelor, la implementarea politicilor privind chestiuni importante din societate. În baza practicilor altor parlamente democratice³, este oportună diferențierea dintre audierile legislative, audierile de control și audierile de anchetă (desfășurate în baza anchetei Parlamentare).
 - ▶ Scopul unei **audieri legislative** este elaborarea sau modificarea unui proiect de lege într-un fel ce ia în considerare expertiza disponibilă și reflectă interesul public. În conformitate cu articolul 491 al Regulamentului Parlamentului, Comisia permanentă sesizată în fond asigură consultarea publică a proiectelor de acte legislative și a propunerilor legislative cu părțile interesate, prin organizarea de dezbateri și audieri publice, prin intermediul altor proceduri de consultare stabilite de legislația cu privire la transparența în procesul decizional. În conformitate cu articolul 2 al legii Nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, „audierea publică” este o întrevvedere când autoritățile publice ce cad sub incidența acestei legi sunt consultate cu

(3) Institutul Național pentru Democrație (IND), Serviciu și responsabilizare – Manualul audierilor publice, 2009, Skopje – Macedonia, 62 p. <https://www.ndi.org/sites/default/files/Service%20and%20accountability%20Public%20Hearing%20Manual.pdf>

privire la un proiect de decizie discutat cu cetățenii, asociațiile stabilite în conformitate cu legea și alte părți interesate.

- ▶ **Audierile de control** examinează activitatea Guvernului, inclusiv a ministerelor, în particular, modul în care aceasta aplică legile, precum și performanța membrilor și funcționarilor Guvernului în gestionarea responsabilităților profesionale. În pofida faptului că Regulamentul Parlamentului nu conține multe prevederi cu privire la audierile parlamentare, acesta stipulează că data și procedura de organizare a audierilor vor fi stabilite și aduse la cunoștința deputaților și Guvernului de către Parlament. Regulamentul Parlamentului se referă doar la raportul anual al Guvernului, precizând că acesta este distribuit deputaților cel puțin cu 10 zile înainte de sesiunea plenară la care va fi examinat și că raportul Guvernului este prezentat de către Prim-Ministru. Pe parcursul audierilor rapoartelor din partea altor autorități publice, Biroul Permanent îl va include pe agenda preliminară a sesiunii plenare nu mai târziu de 30 de zile de la data prezentării în Parlament.
- ▶ **Audierile de anchetă** investighează suspiciunea de încălcare a legii, acțiunile ofensive sau comportamentul neadecvat al autorităților la exercitarea funcțiilor oficiale. Audierile de anchetă sunt organizate de Comisiile speciale de anchetă, inițiate de Parlament să investigheze o problemă anume, sau de Comisiile permanente care pot întreprinde astfel de investigații ca parte a activității normale.

1.2. Practicile curente în Moldova

Prin mandatul curent al Parlamentului Republicii Moldova, constituit în rezultatul alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014, s-au creat nouă Comisii permanente:

1. Comisia juridică, numiri și imunități;
2. Comisia economie, buget și finanțe;
3. Comisia securitate națională, apărare și ordine publică;
4. Comisia politică externă și integrare europeană;
5. Comisia drepturile omului și relații interetnice;
6. Comisia administrație publică, dezvoltare regională, mediu și schimbări climatice;
7. Comisia cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media;
8. Comisia agricultură și industrie alimentară;
9. Comisia protecție socială, sănătate și familie.

Pe parcursul ultimilor ani, Comisiile Parlamentare din Moldova au organizat ocazional audieri privind controlul parlamentar, de exemplu, în 2014, ca răspuns la îngrijorarea precum că unele prevederi ale Codului Educației ar amenința drepturile minorităților lingvistice. Comisia drepturile omului și relații interetnice a organizat o serie de audieri cu Ministrul Educației, Avocatul Poporului (Ombudsman), reprezentanții minorităților naționale, organizațiile societății civile și directorii de școli. Raportul comisiei a contribuit la o revizuire semnificativă a Codului Educației și la elaborarea Planului Național de îmbunătățire a calității învățării limbii, inclusiv a predării în limbile minorităților. Raportul a mai propus o implicare mai mare a publicului în elaborarea politicii de învățământ și a programului de studiu. În a doua jumătate a anului 2017, Biroul Permanent a solicitat tuturor Comisiilor să înceapă desfășurarea activităților de control într-o manieră mai comprehensivă și fiecare Comisie a identificat două-trei subiecte

pe marginea cărora vor fi organizate audieri în scopul exercitării controlului parlamentar.

Pe parcursul mandatului său curent, Parlamentul Republicii Moldova a înființat trei Comisii speciale, iar cele două rapoarte prezentate în Parlament au fost deja adoptate de aceste Comisii. Cele trei Comisii speciale au fost create cu scopul (1) de a controla declarațiile pe venit și proprietate, declarațiile privind interesele personale și declarațiile de conflict de interese ale Președintelui și membrilor Comisiei Naționale de Integritate, (2) de a selecta candidații pentru funcția de Avocat al Poporului pentru drepturile copilului în 2015, (3) de a aproba pachetul de modificări legislative pentru susținerea fermierilor în 2015. Cele două rapoarte adoptate s-au referit la declarațiile pe venit și proprietate, declarațiile privind interesele personale și declarațiile de conflict de interese ale Președintelui și membrilor Comisiei Naționale de Integritate.

Pe parcursul mandatului său, Parlamentul a înființat trei Comisii de anchetă, iar primele două Comisii au produs un raport. Prima comisie de anchetă a fost creată în 2015 pentru a elucida situația pe piața financiară și valutară a Republicii Moldova, măsurile întreprinse pentru stabilizarea ratei de schimb a leului moldovenesc în raport cu valuta internațională și situația privind Banca de Economii SA, BC Banca Socială SA și BC Unibank SA. Cea de-a doua Comisie de anchetă a fost creată în 2015 pentru a evalua exercitarea puterii de către autoritățile de stat în procesul de monitorizare a îndeplinirii angajamentelor ce rezultă din contractul de cesiune pentru activele gestionate de Întreprinderea de Stat „Aeroportul Internațional Chișinău” și terenul adiacent. A treia Comisie de anchetă a fost inițiată în 2016 pentru a verifica activitatea Întreprinderii de Stat „Poșta Moldovei” în legătură cu informația privind organizarea de către angajații acesteia a transportului ilegal de substanțe interzise în afara teritoriului Republicii Moldova.

Practicile curente de control ale Comisiilor nu sunt uniforme. Astfel, au fost identificate următoarele neajunsuri⁴:

- Rapoartele rezultate din audierile de control includ constatări și recomandări, însă rezultatele sunt adesea limitate, deoarece Parlamentul și Comisiile sale întreprind foarte puține măsuri de monitorizare a rapoartelor.
- Opiniile ministerelor referitoare la recomandările Comisiilor sunt diferite. Deși nu are nicio obligație să implementeze aceste recomandări, Guvernului i se cere să le ia în considerare și să răspundă la ele în mod formal și într-o perioadă de timp oportună.
- Nu există nicio revizuire consolidată a răspunsului Guvernului la constatările și recomandările Comisiei de control. Nu există niciun sistem de urmărire a recomandărilor făcute de Comisie pentru Guvern.
- Regulamentul Parlamentului prevede crearea Comisiilor de anchetă, însă nu este clar cine are responsabilitatea de monitorizare a concluziilor și recomandărilor după dizolvarea Comisiei de anchetă și care secretariat este responsabil de monitorizare.
- La nivelul Secretariatului Parlamentului, există foarte puțin control parlamentar în fișele de post ale angajaților, iar divizarea lucrului dintre diverse direcții privind controlul nu este determinată.
- Nu există o planificare pe termen mediu/lung cu privire la funcția de control, publicată pe pagina web a Parlamentului.

(4) În baza interviurilor cu angajații Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova, Chișinău, septembrie 2017.

1.3. Practicile europene

Abilitatea Comisiilor Parlamentare de a-și elabora propria agendă, inclusiv pe subiecte ce vizează audierile de control, este o practică importantă în parlamentele naționale din Europa. Regulamentul Parlamentului definește în general modul în care o comisie își stabilește programul său de lucru. Pentru a iniția studii, rapoarte sau anchete, Comisiile au nevoie de autorizație din partea Parlamentului, de susținerea majorității Parlamentare (sau a Guvernului). Aceasta tinde să limiteze posibilitatea Comisiilor de a-și controla agendele proprii, iar deputații din opoziție pot să aducă pe agenda Comisiilor problemele care s-a putea să nu aibă susținerea majorității⁵.

Elaborarea agendei comisiei poate avea loc cu implicarea unui șir de actori, inclusiv Parlamentul ca un tot întreg, Președintele Parlamentului sau liderii parlamentari, liderii partidelor politice, precum și președintele și/sau membrii comisiei. În multe cazuri, conducerea Parlamentului sau a Comisiei are o putere de decizie determinantă la elaborarea agendei Comisiei, fie prin deciderea subiectelor incluse pe agendă sau ce nu trebuie inclus.

În majoritatea statelor europene, decizia de a efectua o anchetă este luată în cadrul Comisiei, pe când în Moldova propunerea unei Comisii de a efectua o anchetă pe un subiect anume, aprobat de majoritatea membrilor săi, necesită aprobarea ulterioară a Biroului.

Parlamentul din Olanda are o procedură deosebit de inclusivă și transparentă pentru crearea agendei. Comisiile olandeze au ședințe de procedură o dată la două săptămâni. Aceste ședințe sunt publice. Toate subiectele prezenta-

te Parlamentului și Comisiei de către ministrul responsabil sunt pe agenda de discuții. Toate scrisorile parvenite de la organizații și public sunt incluse pe agendă. Comisiile stabilesc apoi formatul discuțiilor: audieri, mese rotunde, sfaturi acordate Comisiilor, ședințe ale Comisiilor cu ministrul în scopuri de control, etc.⁶

În Parlamentul din Slovenia, președintele Comisiei decide organizarea unei audieri cu privire la un subiect specific propus. Alegătorii, cetățenii sau o asociație poate expedia o propunere, iar Comisia o examinează și ia o decizie. Acest fel de autonomie a Comisiei duce la implicarea mai mare a participanților, care au un sentiment mai mare de participare la activitățile Comisiei.

Indiferent de problema pusă în discuție, Comisiile ce desfășoară controlul vor implica un spectru mai vast al societății în deliberările sale. Aceasta îmbunătățește procesul de colectare a dovezilor și activitățile comisiei, iar implicarea publicului contribuie la transparentizarea proceselor parlamentare și sporește încrederea publicului.

Comisiile trebuie să urmărească în mod sistematic recomandările pe care le fac și reacția Guvernului la aceste recomandări. Sistemul de monitorizare a recomandărilor sale în legătură cu răspunsurile Guvernului ajută Parlamentul la păstrarea acestor recomandări în centrul atenției, ceea ce sporește valoarea acestora. Guvernul ar putea avea o obligație mai mare de a răspunde, dacă va ști că lipsa răspunsului va fi adusă la cunoștința publicului.

(5) Uniunea Inter-Parlamentară, Parlamentul și Democrația în secolul douăzeci și unu: Ghidul Bunelor Practici, Geneva, 2006, 140 p. http://archive.ipu.org/PDF/publications/democracy_en.pdf

(6) PNUD și IPU, Raportul global parlamentar- controlul parlamentar, New York și Geneva, 2017, 117 p. <http://www.PNUD.org/content/PNUD/en/home/librarypage/democratic-governance/parliamentary-development/global-parliamentary-report-2017.html>

Congresul spaniol al deputaților notează că răspunsurile Guvernului sunt disponibile pentru public. Toate răspunsurile Guvernului sunt publicate în Jurnalul Oficial și sunt înregistrate în baza de date disponibilă tuturor parlamentarilor. Angajamentele luate de membrii Guvernului sunt înregistrate în procesul verbal ale sesiunii, care, de asemenea, sunt disponibile în baza de date.

În Suedia, unitatea de Cercetare și Evaluare Parlamentară monitorizează și evaluează implementarea deciziilor Riksdag (Parlamentul suedez).

1.4. Recomandări

1. Referitor la **planificarea** Parlamentului privind controlul parlamentar exercitat de Comisii, recomandăm:

- Comisiile vor include în planul anual de lucru o secțiune specială cu privire la control, dedicată pregătirii audierilor de control din partea Comisiilor, organizarea audierilor de control a Comisiei și monitorizarea audierilor de control, inclusiv perioadele de timp, persoanele responsabile și rezultatele scontate.
- Comisiile vor decide cu privire la subiectele pentru activitățile de control (o dată la 6 luni) și vor informa Biroul Permanent al Parlamentului despre activitățile de control planificate (în loc de solicitarea autorizației Biroului).
- Regulamentul va stabili cine va monitoriza concluziile și recomandările Comisiei de anchetă (după ce aceasta este dizolvată) și care secretariat va fi responsabil pentru monitorizarea ulterioară. Se poate de indicat în Regulament entitatea specifică sau

structura responsabilă, sau se poate stabili dacă aceasta se va decide de la caz la caz în momentul când este înființată Comisia de anchetă.

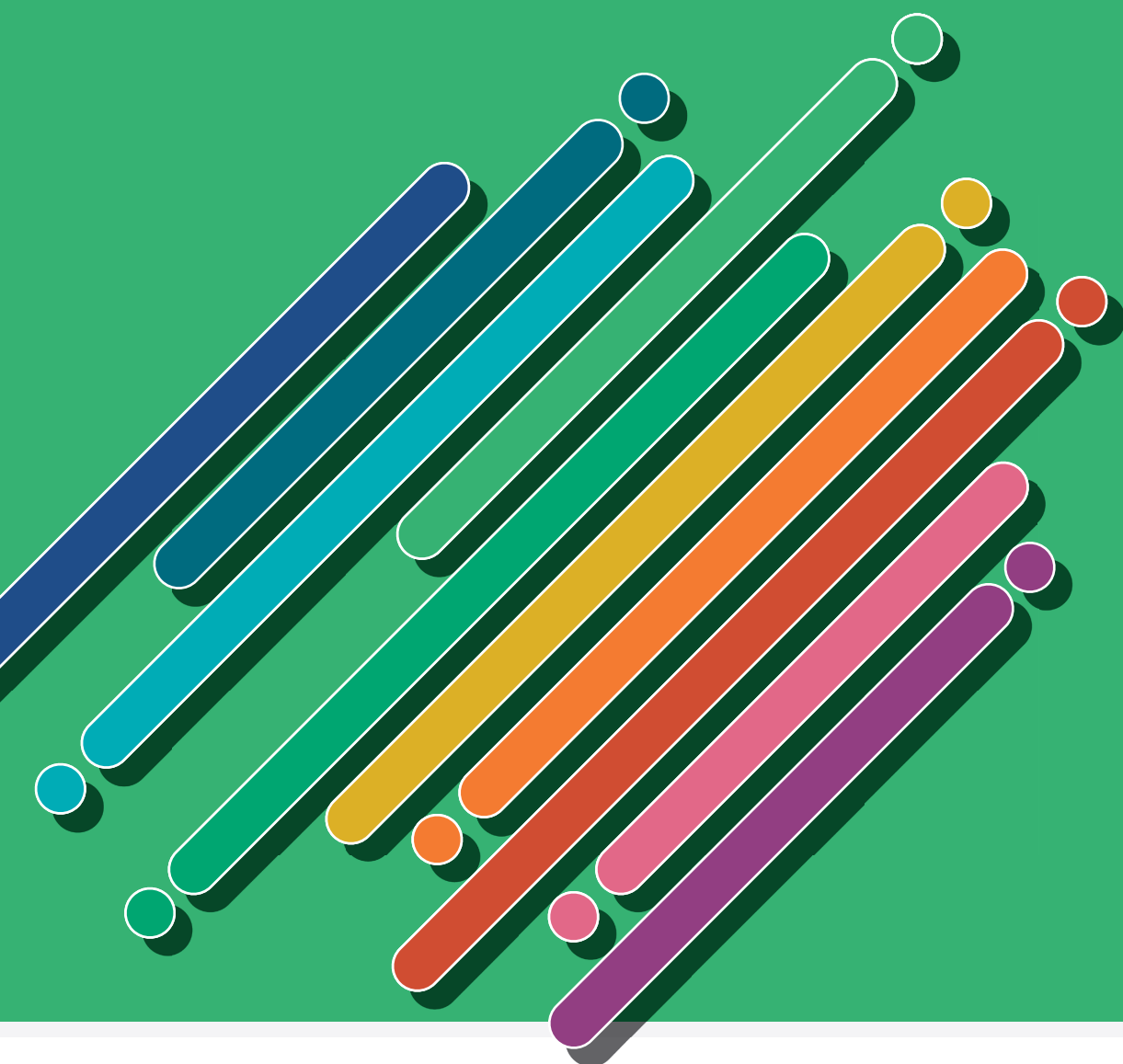
2. Referitor la **metodologia** pentru controlul comisiei, recomandăm:

- Comisia va decide obiectivele activităților de control, de organizare, rezultatele scontate și procedura de monitorizare.
- Comisia va solicita dovezi în scris de la actorii externi: solicitarea dovezilor în scris de la ministere și alte autorități publice și prezentarea dovezilor în formă scrisă de către orice altă parte interesată (în baza solicitării publice de dovezi).
- Angajații Parlamentului analizează și consolidează informațiile primite și elaborează un document rezumat pentru președinții și membrii Comisiilor, identificând problemele pentru discuțiile ulterioare în cadrul audierilor.
- Comisia organizează audieri publice în baza listei de probleme identificate și a întrebărilor convenite cu membrii Comisiei.
- Comisia efectuează vizite la fața locului, dacă este posibil, pentru a complementa constatările din cadrul audierilor.
- Activitățile de control ale Comisiei vor fi incluse într-un raport cu constatări și recomandări.
- Ministerele de resort și autoritățile publice vor oferi comentarii la raport, la constatările și recomandările acestuia (acceptarea totală, parțială sau respingerea) timp de maxim 2 luni.

- Președintele Comisiei va informa sesiunea plenară o dată în șase luni despre îndeplinirea recomandărilor din raportul Comisiei.
 - Biroul va conveni asupra unui sistem de responsabilizare a autorităților publice sau instituțiilor independente care refuză să comenteze sau să participe la audierile organizate de Parlament și Comisiile sale:
 - ▶ Personalul Comisiei va indica într-un tabel online care autorități publice sau instituții independente au participat sau nu la ședința Comisiei sau la audiere atunci când au fost invitate și dacă au făcut comentarii la raportul Comisiei.
 - ▶ Președintele Comisiei va îndemna autoritățile publice sau instituțiile independente (în mod privat sau public) să participe la ședința sau audierea Comisiei atunci când sunt invitate și să comenteze asupra raportului Comisiei.
 - ▶ Președintele Parlamentului va adresa o scrisoare și/sau va informa sesiunea plenară despre autoritățile publice sau instituțiile independente care au refuzat să participe la ședința sau audierea Comisiei și care au refuzat să ofere comentarii la raportul Comisiei.
- 3. Referitor la organizarea controlului Comisiei, recomandăm ca Secretariatul să adopte POS privind planificarea lucrului și organizarea audierilor de control în 3 etape: pregătire, implementare și monitorizare:**
- POS vor clarifica rolul angajaților Comisiei, Direcției Juridice și Direcției Informațional-analitice.
 - Angajații Secretariatului (Direcția Informațional-analitică) vor compila și analiza rapoartele de fond relevante cu privire la audierile publice, inclusiv rapoartele ce nu sunt ale autorităților publice, de exemplu, ale experților și OSC.
 - Direcția Juridică va pregăti o evaluare juridică a audierii publice, la solicitare.
 - Președintele Comisiei va desemna un angajat al Comisiei să pregătească audierea. Comisia poate desemna un membru pentru coordonarea activităților de pregătire a audierilor.
 - Angajații Comisiei vor elabora întrebări ce vor fi luate în considerare de către deputați pe parcursul audierii publice.
 - Angajații Comisiei vor selecta invitații pentru audierile publice, inclusiv funcționari publici din direcții, miniștri, experți în domeniul vizat, instituții independente și agenții de reglementare, OSC, reprezentanți ai mediului academic, și persoane private.
 - Angajații Comisiei vor asigura organizarea audierilor publice și vizite la fața locului.
 - Angajații Comisiei vor pregăti un raport preliminar cu constatări și recomandări pentru Comisie.
 - Angajații Comisiei vor transmite raportul ministerelor relevante și autorităților publice cu solicitarea de a prezenta comentariile lor la raport și la recomandările acestuia (acceptarea deplină, parțială sau respingerea) timp de 2 luni.

- Angajații Comisiei vor monitoriza comentariile și implementarea recomandărilor din raportul comisiei și vor publica informațiile într-un tabel de monitorizare pe pagina web a Parlamentului. Tabelul de monitorizare va include următoarele informații cu privire la fiecare recomandare:
 - ▶ Data când au fost adoptate recomandările
 - ▶ Data stabilită pentru oferirea răspunsului de către Guvern
 - ▶ Data stabilită pentru implementarea acțiunilor recomandate
 - ▶ Partea responsabilă din Guvern/autoritățile publice responsabile de implementare.
- Fiecare Comisie va desemna un angajat pentru pregătirea raportului de 6 luni cu privire la monitorizarea și îndeplinirea recomandărilor Comisiei, raport ce va fi prezentat de către președinte în sesiunea plenară.

2 Controlul asupra implementării legislației

SUMAR EXECUTIV

INTRODUCERE

CONTROLUL COMISIILOR

CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI

MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR
INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE

CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI

CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ

CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI
PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN

CONCLUZII

ANEXE

2. Controlul asupra implementării legislației

Parlamentele din lumea întreagă investesc timp și resurse considerabile pentru discutarea, revizuirea, aprobarea și modificarea legislației. Totuși, de multe ori parlamentele nu dispun de suficiente informații despre măsura în care este implementată o lege sau despre provocările legate de implementarea legislației. Deși implementarea legislației ține de responsabilitatea Executivului și a altor autorități publice, Parlamentul are sarcina de a controla dacă această responsabilitate este onorată și de a verifica dacă legile odată adoptate realizează obiectivele sale de politică.

Analiza implementării legislației are două dimensiuni: în primul rând, revizuirea punerii în aplicare a legii de către Executiv și, în al doilea rând, revizuirea impactului legislației. Prima dimensiune este axată, în primul rând, pe monitorizarea măsurii în care ministerele implementează legislația și dacă există anumite cauze judiciare relevante cu privire la aplicarea legii date. Cea de-a doua dimensiune se axează, în mare parte, pe evaluarea impactului legii și măsurii în care legea realizează obiectivele sale de politică⁷.

2.1. Cadrul legal

Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova are câteva dispoziții ce se referă la controlul asupra implementării legii. În conformitate cu Regulamentul Parlamentului, „Comisia Parlamentară va prezenta Recomandări Guvernului și/sau altor autorități publice și, după caz, va prezenta Parlamentului rapoarte privind execu-

țarea legilor după 6 luni de la intrarea în vigoare a legii respective” (Regulamentul Parlamentului, art. 111). Mai mult ca atât, Legea cu privire la actele legislative cere Parlamentului ca „revizuirea actelor legislative să fie periodică, cel puțin o dată în doi ani” (art. 50).

Deși dispozițiile Regulamentului Parlamentului se referă la informațiile cu privire la executarea legii (prima dimensiune a analizei privind aplicarea legislației), prevederile Legii cu privire la actele legislative se referă la informațiile cu privire la impactul legislației (a doua dimensiune a analizei privind implementarea legislației).

Regulamentul Parlamentului conține un singur articol cu privire la controlul parlamentar asupra legislației adoptate, intitulat „Efectuarea controalelor și prezentarea rapoartelor privind executarea legilor”. Astfel, controlul asupra executării legii de către autoritățile competente și de către instituții, precum și determinarea eficienței legii va fi gestionat de Comisia Permanentă, asistată de Direcția Juridică a Secretariatului Parlamentului, sau de alte Comisii create pentru acest scop de către Parlament. În rezultatul controlului, Comisia Parlamentară va prezenta recomandări Guvernului și/sau altor autorități publice, iar dacă este necesar, va prezenta rapoarte Parlamentului cu privire la executarea legilor, de obicei timp de 6 luni de la intrarea în vigoare a respectivei legi.

În conformitate cu Legea Nr. 136 din 07.07.2017 cu privire la Guvern (art. 35), una din sarcinile principale ale Guvernului este de a asigura implementarea actelor normative ale Parlamentului, de a monitoriza și analiza eficiența implementării actelor normative de către ministere, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență, de a monitoriza și exercita controlul asupra modului de punere în aplicare a acestora.

(7) De Vrieze, Franklin și Hasson, Victoria, Controlul post-legislativ – Studiu comparativ al practicilor de control post-legislativ în parlamentele selectate și justificarea locului acestuia în asistența democrației, Fundația Westminster pentru Democrație, Londra, 2017, 56 p. <http://www.wfd.org/wp-content/uploads/2017/08/Comparative-Study-PLS-WEB.pdf>

2.2. Practicile curente în Moldova

În prezent, nu există nicio dovadă că, în baza uneia dintre cele două direcții ale analizei, Comisiile Parlamentare ar monitoriza implementarea legislației. Nu există niciun mecanism oficial, standard în Parlament care ar monitoriza progresul înregistrat de direcțiile Guvernului în procesul de implementare.

„Implementarea legilor este adesea amânată considerabil din cauza publicării întârziate a actelor normative. O soluție pentru Guvern ar fi să prezinte Parlamentului proiectul hotărârilor guvernamentale pentru implementarea legii respective în același timp cu prezentarea proiectului de lege în Parlament. Astfel, Parlamentul va avea asigurarea că nu vor exista amânări extensive la implementarea legislației aprobate.”

Dl. Vasile Bolea, Secretarul Frațiunii Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM)

Guvernul Republicii Moldova a creat două mecanisme de evaluare, relevante pentru aspectul implementării legislației. Primul, Cancelaria de Stat efectuează Analiza Impactului de Reglementare (AIR) a proiectelor de lege elaborate de Guvern, în special în sectorul dezvoltării afacerilor. Rapoartele AIR sunt publicate online atunci când proiectul de lege este prezentat pentru consultările publice.⁸ Rapoartele AIR fac parte din nota informativă anexată la proiectele de lege trimise în Parlament⁹.

În al doilea rând, Ministerul Justiției (MJ) coordonează monitorizarea implementării legislației doi ani după intrarea în vigoare¹⁰. Împreună cu alte ministere, MJ elaborează lista legilor a căror implementare trebuie revizuită, în baza metodologiei aprobate de Guvern. MJ revizuește rapoartele privind diferite legi și prezintă un rezumat Guvernului. Dacă rezumatul este publicat pe pagina web a Guvernului, rapoartele de evaluare cu privire la legi nu sunt oficial prezentate și nici expediate Parlamentului. Se presupune că aceste rapoarte se limitează la informații tehnice cu privire la implementarea legislației și nu includ analize comprehensive sau consistente ale impactului legii.¹¹

Rapoartele AIR, în calitate de analize ex-ante ale impactului, sunt un punct de referință util pentru analiza ex-post a implementării legislației. Deși rapoartele AIR sunt obligatorii pentru proiectele de lege propuse de Guvern, acesta nu este cazul pentru inițiativele legislative propuse de deputați, care deseori simt lipsa unui raport AIR. În absența liniei de bază și a indicatorilor pentru AIR, impactul inițiativelor legislative propuse de deputați este mai greu de estimat.

(8) A se vedea: www.particip.gov.md

(9) Interviu cu angajații de rang înalt din cadrul Cancelariei de Stat a Republicii Moldova, Chișinău, septembrie 2017.

(10) În baza Hotărârii nr. 1181 a Cancelariei de Stat, Guvernul Republicii Moldova.

(11) Interviu cu angajații de rang înalt din cadrul Ministerului Justiției, Chișinău, noiembrie 2017.

2.3. Practicile europene

Capitolul cu privire la practicile relevante din alte state europene se va referi la procedurile de control în trei Parlamente: Marea Britanie, Belgia și Muntenegru.

În Regatul Unit, toate Comisiile Parlamentului Westminster pot efectua analize ex-post a legislației, care se consideră parte componentă a funcției de control parlamentar. Parlamentul britanic a stabilit o abordare sistematică față de analiza ex-post a legislației în baza unui sistem prin intermediul căruia Guvernul prezintă Parlamentului un Memorandum cu privire la implementarea legislației după trei-cinci ani de la publicarea sa oficială.¹² Sistemul se bazează pe un acord dintre Guvern și Parlament și asigură că Guvernul oferă Parlamentului, în formă scrisă, analiza situației cu privire la implementarea legislației. După o perioadă de trei-cinci ani după intrarea în vigoare a legii, există suficiente dovezi pentru analiza impactului legii. Ministerul care a sponsorizat legea pregătește un Memorandum detaliat cu privire la executarea legii și impactul acesteia, provocările posibile și lecțiile învățate.

La primirea Memorandumului, Camera Comunelor decide dacă este nevoie de alte anchete. Aceasta va decide dacă Memorandumul Guvernului oferă informații suficiente sau dacă va efectua analiza proprie a implementării legislației. Pentru aceasta, Comisia va lansa o cerere de dovezi în formă scrisă, va conduce audieri și va pregăti un raport cu recomandări.

Odată cu adoptarea raportului Comisiei, angajații Parlamentului au competența și autoritatea de a urmări gradul de implementare a recomandărilor Comisiei și de a se adresa autorităților relevante.

În Muntenegru, analiza implementării legislației are loc în contextul reformelor începute în cadrul negocierilor de aderare la UE.¹³ Regulamentul Parlamentului din Muntenegru prevede responsabilitatea Comisiilor Parlamentare de a monitoriza și de a evalua implementarea legislației, în particular în termeni de conformare cu legislația UE. În rezultat, controlul asupra implementării legilor este o obligație directă pentru 7 din 14 Comisii.¹⁴ În ultimii ani, două Comisii au fost foarte active în efectuarea controlului asupra implementării legislației: Comisia Economie, Buget și Finanțe și Comisia Sisteme Politice, Judiciare și Administrare.

Parlamentul din Muntenegru a adoptat Planul de Acțiuni anual care prevede că, cel puțin o dată în semestru, Comisiile vor organiza o ședință cu privire la implementarea politicilor și legislației. Astfel, Comisiile vor conduce audieri consultative cu privire la implementarea legii, cu contribuții din partea Guvernului și altor părți interesate. Concluziile Comisiilor sunt apoi propuse spre adoptare în sesiunea plenară. Odată adoptate, Comisia este autorizată să urmărească implementarea concluziilor și recomandărilor sale. De exemplu, Comisia privind egalitatea de gen. Aceasta a efectuat cea mai comprehensivă și detaliată analiză a executării legii, în baza cercetărilor contractate din exterior.

(12) Kelly, Richard și Everett, Michael, *Controlul Post-Legislativ*, Camera Comunelor, Nota standard din bibliotecă: SN/PC/05232; 23 mai 2013, Londra, 16 p. <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN05232>

(13) Monitorizarea și evaluarea supremației legii în Muntenegru, Institutul Alternativa, noiembrie 2016, pagina 10, disponibil la: <http://media.institut-alternativa.org/2017/01/monitoring-and-evaluation-of-rule-of-law-in-montenegro.pdf>

(14) Regulile de procedură ale Parlamentului din Muntenegru, text consolidat, No 00-63-2/13-44, 28 noiembrie 2013, la: http://www.skupstina.me/images/documents/rules_of_procedure_00-63-2.pdf

În sfârșit, este important de menționat că unele legi includ articole specifice cu privire la rolul Parlamentului în analiza ex-post a legislației, cum ar fi, de exemplu, legislația electorală. În acest caz, Parlamentul din Muntenegru a creat o comisie specială, temporară, pentru monitorizarea aplicării legislației electorale.

În Belgia, Camera Reprezentanților și Senatul au creat (în cadrul mandatului anterior) o Comisie Comună pentru cele Două Camere ale Parlamentului, responsabilă pentru analiza ex-post a legislației.¹⁵ Regulamentul Parlamentului a stabilit pentru Comisia Comună trei posibilități de a revizui implementarea legislației: (1) atunci când există o petiție din partea unei/unor persoane sau organizații ce subliniază problemele legate de implementarea legislației, care este în vigoare de mai puțin de trei ani; (2) atunci când hotărârile Curții de Arbitraj / Curții Constituționale arată că există probleme care au un impact asupra sistemului supremației legii; (3) atunci când raportul anual al Procurorului General adresat Parlamentului relevă probleme privind aplicarea legislației specifice.

Din cauza suprapunerii potențiale cu activitatea Comisiei Permanente Justiție și Afaceri Interne, Comisia pentru analiza ex-post a legislației s-a concentrat mai mult pe petițiile primite de la părțile interesate externe, în particular petițiile cu privire la sistemul supremației legii și la povara administrativă impusă cetățenilor și companiilor. Astfel, accentul particular pe revizuirea legislației, și anume cum de făcut sistemul administrativ mai puțin complicat pentru afaceri și companii, generează mai puțină birocrație.

Ce fel de activități ulterioare au fost prevăzute pentru constatările Comisiei? S-a convenit că legislația poate fi schimbată, dacă toți membrii Comisiei recomandă aceasta unanim. Motivul pentru aceasta este să asigure că recomandările au o susținere mai vastă din partea partidelor și, prin urmare, să elimine problemele potențiale din ecuație. De asemenea, s-a decis ca ședințele Comisiei să fie deschise pentru public, iar Comisia să poată cere asistența altei Comisii sau a experților externi și ca raportul anual să devină public.

În conformitate cu analiza practicilor de revizuire ex-post, făcută de noi în legătură cu implementarea legislației, am identificat câteva lecții învățate utile. În continuare, descriem patru lecții învățate importante:

1. Utilizarea timpului și resurselor în cel mai eficient mod - Parlamentul are nevoie de un proces transparent pentru identificarea textelor legislative ce sunt selectate pentru revizuire. Este preferabilă aplicarea resurselor limitate într-o manieră ce permite analiza ex-post efectivă și calitativă a câtorva texte legislative pe an, decât mai puține analize detaliate ale unui număr multiplu de acte. Totuși, este posibil de identificat tipurile actelor care pot fi sau nu potrivite, în general, pentru analiza ex-post a legislației. Legislația care este, în general, nepotrivită pentru analiza ex-post include: (1) acte privind dobândirea drepturilor de proprietate asupra titlurilor de valoare, creditelor sau altor active care au fost primite de o entitate raportoare ca garanție; (2) legi de consolidare; (3) legi ce introduc modificări tehnice minore; și (4) legi în care schema legislativă descrie metoda proprie de analiză independentă și raportare. Pe de altă parte, legile adoptate în baza procedurilor rapide și de prioritate vor fi întotdeauna supuse analizei ex-post. Pentru Moldova, acesta este un criteriu important. Adicional, la analiza im-

(15) <http://www.comitewetsevaluatie.be/indexN.html>

pactului legislației, se va considera efectul cumulativ al legislației, precum și dacă a fost modificată situația în domeniul de politici de diferite acte legislative. Impactul legislativ este rareori efectul unui singur text legislativ, prin urmare, este util să se considere efectul cumulativ al legislației.

2. Actele parlamentare deseori oferă ministrilor autoritatea de a elabora acte normative. Este ideală revizuirea actelor normative post-intrare în vigoare în același timp cu revizuirea legii primare la care se referă. Acesta este în particular cazul când majoritatea prevederilor ce pun în vigoare un text legislativ sunt incluse în actele normative și nu în legea primară, ceea ce poate duce la contradicții sau lacune.¹⁶
3. Analiza ex-post a legii nu trebuie să redea doar argumente de politici din momentul când a fost discutată legea în fond, dar se va concentra mai mult pe adoptarea și impactul legii, luând în considerare dovezile de aplicare în practică. Chiar dacă adoptarea legii și dezbaterile în fond a politicii au fost uneori divizate între partidele politice și deputați, analiza ex-post a legii trebuie să permită o considerare profundă a impactului legislației, analizând gradul de realizare a obiectivelor.¹⁷
4. Cine va efectua analiza ex-post a legii? Aceasta va avea loc sub egida Comisiilor permanente, deoarece există două aspecte: aspectul legal și impactul. Aspectul legal poate fi condus de Direcția Juridică, pe când analiza impactului poate fi efectuată de Co-

misie. În funcție de complexitatea chestiunii, Comisia poate permite externalizarea acestor analize experților externi. Prin urmare, este utilă crearea unei linii bugetare pentru analiza ex-post a legii sau a unui buget pentru Comisia ca să aibă posibilitatea să externalizeze, dacă și când este necesar.

2.4. Recomandări

1. Referitor la **planificarea** revizuirii executării legilor de către Parlament, recomandăm:

- Comisiile să includă în Planul de Activități controlul asupra implementării legislației selectate în limita competenței Comisiei.
- Biroul Permanent să adopte o listă anuală de legi pentru care este necesară revizuirea implementării și să aloce aceste legi Comisiilor permanente relevante. Lista va fi inclusă în Planul de Activitate anual al Parlamentului, care este aprobată în sesiunea plenară.
- Criteriile de compilare a listei anuale de legi pentru care este necesară revizuirea implementării vor include:
 - ▶ Propunerile Comisiilor permanente
 - ▶ Prioritățile politice identificate de Biroul Permanent
 - ▶ Legile adoptate în procedura de urgență sau prioritară
 - ▶ Recomandările societății civile, experților și părților interesate relevante.

(16) Bernhardt, Peter, Controlul parlamentar al legislației delegate în Canada: prea târziu și prea puțin? în: *The Loophole – Jurnalul Asociației Comunității Consiliului Legislativ*, Ediția 3 din 2014, p. 73-84. <http://www.calc.ngo/sites/default/files/loop-hole/dec-2014.pdf>

(17) Comisia Juridică, *Controlul Post-Legislativ*, Publicat ca LAW COM Nr 302, Londra, Octombrie 2006, 62 p. http://www.lawcom.gov.uk/app/uploads/2015/03/lc302_Post-legislative_Scrutiny.pdf

- Îmbunătățirea cadrului legal pentru revizuirea implementării legislației, prin:
 - ▶ Asigurarea faptului că legea cu privire la actele legislative include o prevedere că toate proiectele de lege revizuite de Parlament, inclusiv inițiativele legislative ale deputaților, trebuie să fie supuse AIR, facilitând astfel o revizuire mai sistematică a impactului ulterior.
 - ▶ Asigurarea faptului că noua legislație adoptată de Parlament are clauze clar formulate despre sarcina Guvernului de a raporta Parlamentului despre implementarea legislației, cum ar fi: cine pregătește raportul, standarde minime pentru consultații, criteriile de evaluare, formatul raportului și termenul de prezentare.
 - Secretariatul Parlamentului (Direcția Juridică) va pregăti raportul AIR pentru legile inițiate de deputați. Dacă Parlamentul își consolidează capacitatea de pregătire a rapoartelor AIR, acesta ar putea cere asistența experților în domeniul AIR din cadrul Cancelariei de Stat la conducerea AIR pentru legile inițiate de deputați, de la caz la caz.
2. Referitor la **metodologia** pentru analiza expost a implementării legislației de către Parlament, recomandăm:
- Abordarea în două etape: prima etapă – analiza legislativă, urmată de analiza impactului.
 - ▶ Analiza legislativă va examina toate aspectele legale ale adoptării legii: dacă au fost adoptate actele normative, dacă a fost creată sau mandatată instituția implementatoare, dacă există careva impedimente legislative pentru implementarea deplină a legislației, dacă există anumite proceduri judiciare relevante legate de implementarea legii și dacă legea a fost contestată la Curtea Constituțională.
 - ▶ Analiza impactului va examina dacă și în ce măsură au fost realizate obiectivele de politici stabilite, care este impactul social, financiar, de mediu și economic al legii, cum poate fi îmbunătățită implementarea și prezentarea, ce lecții au fost identificate.
- Solicitarea adresată ministerelor de a prezenta Parlamentului rapoarte de analiză a impactului legilor incluse în lista anuală de legi compilată de Biroul Permanent și incluse în Programul Anual de Activitate al Parlamentului. Anterior aprobării oficiale, versiunea preliminară a listei poate fi consultată între Biroul Permanent și Cancelaria de Stat.
 - Revizuirea legislației primare și secundare în același timp.
 - Revizuirea informației guvernamentale, a rapoartelor altor autorități publice și analizei experților, OSC și altor părți interesate.
 - Solicitarea accesului Parlamentului la rapoartele privind impactul anumitor legi specifice compilate de MJ (în loc de rezumatul raportului publicat online), iar dacă este necesar, adoptarea modificărilor la legislație pentru a asigura accesul la rapoartele de revizuire ale Guvernului.
 - Desfășurarea audierilor privind impactul legislativ cu părțile interesate relevante. Stabilirea audierilor privind impactul legislativ este similară audierilor privind controlul, dar se vor axa pe legislație, în loc de o chestiune specifică de politică.

- Considerarea analizelor ex-ante AIR (linii de bază, indicatori, ținte) la compilarea rapoartelor de analiză ex-post ale Comisiei privind impactul legislației.

3. Referitor la **organizarea** analizei ex-post a implementării legislației de către Parlament, recomandăm:

- Atribuirea responsabilității pentru analiza legislativă Direcției Juridice a Secretariatului Parlamentului, ce poate prezenta Comisiei Permanente un Memorandum la efectuarea analizei ex-post a impactului.
- Atribuirea sarcinii de analiză a impactului Comisiei Permanente. La pregătirea raportului, angajații Comisiei (consultanți) pot solicita asistența unui expert sau instituție din exterior, care este contractată de Parlament. Pentru aceasta, Comisiile vor trebuie să se bazeze pe linia bugetară pentru scopuri de externalizare. Pentru a iniția această practică, proiectul PNUD poate fi rugat să stabilească o listă de experți care ar contribui la efectuarea analizei ex-post a legislației și ar putea elabora rapoarte de analiză a impactului actelor legislative identificate pentru Comisiile Permanente.

Conectarea la platforma www.particip.gov.md, care include toate proiectele de lege elaborate de Guvern, precum și la platforma lex.justice.md, care conține toate actele normative adoptate de Parlament, Guvern și alte autorități publice.

4. Referitor la **termenul** analizei ex-post a implementării legislației de către Parlament, recomandăm:

- Analiza legislativă: de extins termenul de la 6 luni la 1 an pentru a avea mai mult timp pentru adoptarea legii;
- Analiza impactului: în general, de extins de la 2 la 3 ani, perioadă în care se vor acumula dovezi suficiente pentru a identifica tendințele relevante în implementarea legii;
- Excepție: pentru legea adoptată în procedură de urgență sau prioritară, sau legea ce va produce un efect imediat, analiza va fi efectuată după 1 an de la adoptare.
- Se vor lua în considerare termenii de mai sus la compilarea listei anuale de legi ce trebuie revizuite.

5. Referitor la **rezultatul și monitorizarea ulterioară** de către Parlament a analizei ex-post a implementării legislației, recomandăm:

- Adoptarea raportului cu constatări și recomandări specifice pentru analiza privind implementarea legislației, efectuată de fiecare comisie.
- Expedierea raportului Comisiei către ministerul și autoritățile publice relevante și solicitarea răspunsurilor lor la recomandări timp de 2 luni.
- Crearea unui sistem online și accesibil de urmărire a tuturor recomandărilor incluse în raportul Comisiei, răspunsurile, precum și implementarea/acțiunile ulterioare.

3

Monitorizarea ulterioară a rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare

SUMAR EXECUTIV	☐	☐
INTRODUCERE	☐	☐
CONTROLUL COMISIILOR	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI	☐	☐
MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILÓR DE REGLEMENTARE	☒	☒
CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI	☐	☐
CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN	☐	☐
CONCLUZII	☐	☐
ANEXE	☐	☐

3. Monitorizarea ulterioară a rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare

În multe state, sistemul de guvernare prevede câteva instituții independente, în mare parte, în domeniul guvernării, precum și agenții de reglementare, în mare parte, în domeniul economic.

Instituțiile independente efectuează controlul asupra conformării Guvernului cu standardele buneii guvernări și drepturile omului. Instituțiile independente sunt Instituția Ombudsmanului, Oficiul Auditorului General al Curții de Conturi, Centrul Anti-coruupție, Comisia pentru drepturile omului.

Agențiile de reglementare îndeplinesc funcții de reglementare, licențiere sau cvasi-judiciare. Acestea includ Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, Agenția Achiziții Publice, Autoritatea de reglementare în domeniul telecomunicațiilor, etc.

Este important de făcut o deosebire între instituțiile independente consultative și autoritățile de reglementare. Instituțiile independente oferă consultanță oficială și expertiză Guvernului, legiuitorilor, companiilor referitor la politicile specifice și legile și au puterea de a publica recomandările sale, pe când agențiile de reglementare independente au sarcina de a reglementa aspectele specifice ale unei industrii. În funcție de sistemul politic al țării, unele instituții independente sunt entități constituționale, create în baza unei prevederi constituționale, iar majoritatea agențiilor de reglementare sunt create prin legea ce reglementează un sector economic spe-

cific. Agențiile de reglementare există, în mare parte, în statele cu regimuri democratice sau în statele ce sunt în tranziție spre democrație.

Delegarea autorității instituțiilor independente și agențiilor de reglementare necesită o atenție deosebită în cadrul lanțului de responsabilizare stabilit în democrațiile parlamentare. Întrucât Parlamentul supraveghează executivul său și administrația publică, odată cu crearea agențiilor independente această structură de control articulat se schimbă. În paralel cu extinderea autorității agențiilor independente, scade domeniul de eficiență și impact al politicului (Guvern și Parlament).¹⁸

Unele agenții reglementează sectoarele economice unde sunt esențiale specializarea tehnică și controlul prudențial, cum ar fi sectorul energetic și telecomunicațiile. Eficacitatea acestor agenții de reglementare se manifestă în măsura în care mandatul acestora găsește echilibrul între „independența” lor față de industrie și Guvern și „responsabilizarea” lor față de public.¹⁹

Un factor-cheie al acestui echilibru se găsește în interacțiunea dintre agenții și Parlament. Provocarea principală constă în gestiunea acestei interacțiuni într-un fel care să optimizeze echilibrul dintre independență și răspundere. Aceasta înseamnă că agențiile nu sunt totalmente independente de Guvern și Parlament și nici nu sunt totalmente subordonate Parlamentului, dar activează în baza principiului brațului întins, de la o distanță potrivită. Așa trebuie să arate sistemul, în cel mai bun caz, însă în practică, în multe state, există o interferență politică nejustificată

(18) Giandomenico Majone, Strategie și Structură: economia politică a independenței și responsabilizării agenției, în: OECD, elaborarea autorităților de reglementare independente și responsabile pentru Reglementarea Calității Înalte. Procedurile din ședința experților de la Londra, Regatul Unit, 10-11 ianuarie 2005, p. 126-214. www.oecd.org/dataoecd/15/28/35028836.pdf

(19) Nick Malyshev, Evoluția politicii de reglementare în statele OECD, OECD, 2006, p. 19-20., <http://www.oecd.org/dataoecd/24/10/41882845.pdf>

În activitatea instituțiilor, iar lucrul lor nu este întotdeauna suficient de transparent.

Interacțiunea Parlamentului cu instituțiile independente și agențiile de reglementare poate fi identificată în baza a trei domenii principale: rapoartele instituțiilor și agențiilor și urmarea lor de către Parlament, numirile în Consiliile de Administrare sau conducerea instituțiilor și agențiilor, bugetul și responsabilitățile financiare ale instituțiilor și agențiilor.

3.1. Cadrul legal

Instituțiile independente și agențiile de reglementare din Moldova au fost create în două etape. Prima etapă a decurs din independența țării și a constat în crearea instituțiilor centrale pentru existența statului, cum ar fi, de exemplu, Curtea Constituțională, Procuratura Generală, Curtea de Conturi, Banca Națională, Comisia Electorală Centrală, etc. A doua etapă este de o natură mai recentă și aduce sistemul de guvernare din Moldova mai aproape de practicile europene. Ca rezultat, au fost create noi instituții, cum ar fi Centrul Național Anti-corupție, Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, Autoritatea Națională de Integritate, Oficiul Ombudsmanului, etc.

Cadrul legal privind interacțiunea Parlamentului cu instituțiile independente și agențiile de reglementare în Moldova este mai degrabă scindat. În mare parte, cadrul legal poate fi găsit în legislația privind crearea instituțiilor independente și a agențiilor, cu o referire destul de mică la raportarea lor sau structurile de guvernare.

Legea Nr.797 din 02.04.1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului menționează instrumentele de îndeplinire a funcției de control/supraveghere parlamentară și evidențiază rapoartele anuale ale autorităților publice (Articolul 128).

3.2. Practici curente în Moldova

În Moldova, există 20 de instituții independente și agenții de reglementare care raportează Parlamentului. Conform legilor aplicate, Parlamentul joacă un rol în aprobarea bugetului unor instituții independente și agenții de reglementare sau la desemnarea șefului instituției sau membrilor Consiliului de Administrare.

Prima analiză comprehensivă a interacțiunii Parlamentului cu unele agenții a fost efectuată de PNUD în 2011, la solicitarea Comisiei Economie, Buget și Finanțe.²⁰ În anii următori, au fost aprobate câteva modificări la legile privind unele agenții specifice și anume, cu privire la aprobarea bugetului și desemnarea membrilor Consiliilor de Administrare.

După cum a mărturisit Consultantul canadian, Geoff Dubrow, în 2016, în Moldova „mulți deputați și angajați parlamentari văd aceste instituții independente ca organizații care au competențe proprii și trebuie să răspundă în fața Parlamentului pentru rezultatele pe care le înregistrează. Drept rezultat, deseori se așteaptă ca șefii agențiilor independente să se prezinte în fața Parlamentului pentru raportarea rezultatelor obținute, decât să informeze Parlamentul ca acesta să examineze problemele ridicate și să pună presiune pe Executiv să întreprindă acțiuni de corectare”²¹.

Rapoartele instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare includ un domeniu vast de analiză, care poate fi foarte util pentru funcția de control a Parlamentului în diverse

(20) De Vrieze, Franklin, Instituțiile independente și agențiile de reglementare din Moldova și interacțiunea acestora cu Parlamentul, PNUD Moldova, Chișinău, 2011, 150 p. <https://iniciativatpa.files.wordpress.com/2010/06/report-on-independent-institutions-final-version-original.pdf>

(21) Dubrow, Geoff, Rolul Comisiilor parlamentare: funcția de control parlamentar în Parlamentul Republicii Moldova, Chișinău, PNUD Moldova, decembrie 2016, 82 p.

domenii de expertiză. Ca regulă, Parlamentul „ia act” de raportul instituției, deși discutarea rapoartelor în Comisii sau în sesiunea plenară este foarte neuniformă. Legislația specifică cu privire la aceste autorități nu este întotdeauna clară, mai ales în ceea ce privește metoda de raportare și procedura de monitorizare ulterioară

a Parlamentului. Cu alte cuvinte, deputații pot utiliza mai bine constatările și recomandările acestor rapoarte.

Mai jos prezentăm instituțiile, ale căror rapoarte sunt examinate de către Parlamentul Republicii Moldova:

1.	Consiliul Coordonator al Audiovizualului	http://www.cca.md/
2.	Comisia Electorală Centrală	http://www.cec.md
3.	Curtea Constituțională	http://www.constcourt.md/
4.	Curtea de Conturi	http://www.ccrm.md/
5.	Procuratura Generală	http://www.procuratura.md/
6.	Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică	http://www.anre.md
7.	Consiliul Concurenței	https://www.competition.md/
8.	Agenția Națională pentru Soluționarea Contestațiilor	http://ansc.md/
9.	Oficiul Avocatului Poporului/Ombudsmanului	http://ombudsman.md/
10.	Consiliul Superior al Magistraturii	http://www.csm.md/
11.	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității	http://egalitate.md/
12.	Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar	http://fgdsb.md/
13.	Serviciul de Informații și Securitate	http://www.sis.md/en
14.	Centrul Național Anti-Corupție	https://www.cna.md/
15.	Banca Națională a Moldovei	http://www.bnm.org/en
16.	Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal	http://www.datepersonale.md/
17.	Comisia Națională a Pieței Financiare	http://www.cnpf.md/en/prez/
18.	Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat	http://www.cnajgs.md/en
19.	Autoritatea Națională de Integritate	http://ani.md/
20.	Agenția Proprietății Publice ²²	http://www.app.gov.md/

Pentru a analiza interacțiunea Parlamentului cu instituțiile independente și agențiile de reglementare și, în special, monitorizarea ulterioară a rapoartelor de către Parlament, am elaborat o listă de verificare compusă din 20 de întrebări. Lista de verificare include tipul de rapoarte prezentate în Parlament, termenul limită legal de prezentare a rapoartelor în Parlament și dacă legea cere ca Parlamentul să aprobe oficial raportul anual de activitate al instituției. De asemenea, lista de verificare analizează natura ședinței Comisiei la care se prezintă rapoartele instituției: când este organizată ședința după primirea raportului, dacă a fost prezent reprezentantul instituției, dacă a

avut loc o audiere cu alte părți interesate și dacă au fost adoptate anumite concluzii în cadrul ședinței Comisiei. Lista de verificare analizează răspunsul Parlamentului la raportul instituției independente. În sfârșit, lista de verificare determină dacă Comisia a discutat solicitările bugetare ale instituției sau a revizuit raportul de audit extern al instituției și dacă a efectuat anumite modificări la mandatul și competențele instituției pe parcursul ultimilor doi ani.

(22) Legea Nr.121 din 04.05.2007 privind administrarea și deținerea proprietății publice stipulează că Guvernul va prezenta raportul său în Parlament. Pagina web a Parlamentului informează că Ministerul Economiei prezintă raportul în Parlament.

Lista de verificare comprehensivă permite o evaluare mai detaliată a modului în care Parlamentul procesează rapoartele și utilizează informațiile incluse în rapoartele instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, deoarece aceste informații pot fi foarte utile pentru funcția de control parlamentar.

Lista de verificare a fost expediată angajaților Comisiilor desemnați să revizuiască rapoartele acestor instituții. În perioada pregătirii prezentului raport, consultantul internațional a primit răspuns la lista de verificare pentru 16 din 20 de instituții. Prin urmare, consultantul internațional a procesat doar datele de la primele 16 instituții din lista de mai sus. Toate datele au fost incluse în tabelul de analiză, anexat la acest raport. Din păcate, nu au fost primite informații de la celelalte 4 instituții menționate mai sus.

Deși informațiile nu sunt complete, datele disponibile ne permit, totuși, să identificăm tendințele relevante și să prezentăm concluzii preliminare despre felul în care Parlamentul gestionează rapoartele instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare. Atunci când consultantul internațional va primi răspunsurile de la celelalte instituții, analiza va fi ajustată. Prezentăm mai jos, tendințele preliminare:

- Pentru trei din șaisprezece instituții, legislația cere Parlamentului să aprobe oficial raportul anual de activitate. Nu există astfel de cerință pentru treisprezece din șaisprezece instituții.
- În afară de o instituție, toate pot prezenta rapoarte sau declarații în Parlament din propria inițiativă.
- În majoritatea cazurilor, instituțiile prezintă rapoartele sale în Parlament la timp, cu excepția Consiliului Superior al Magistraturii, care a întârziat cu două săptămâni, și Curtea Constituțională, care nu a prezentat nici un raport în 2016 și 2017. Agenția Națională pentru Soluționarea Contestațiilor (ANSC) a fost creată în 2017 și încă nu a prezentat primul raport.
- Comisiile relevante au organizat o ședință cu privire la rapoartele de activitate primite pentru jumătate din numărul total de cazuri din 2016 și 2017.
- În cazurile când Comisia a organizat ședințe privind examinarea rapoartelor instituțiilor, reprezentanții instituțiilor au participat la ședință.
- Comisia a organizat audieri cu alte părți interesante relevante pe marginea rapoartelor doar în trei cazuri din șaisprezece.
- În toate cazurile de discutare a rapoartelor instituțiilor, Comisia a adoptat propriul raport cu concluzii.
- Ca urmare a examinării rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare de către Comisie, răspunsul Parlamentului în calitate de instituție devine tot mai divers și fragmentat. În zece cazuri din șaisprezece, raportul instituției a fost distribuit tuturor deputaților (2016 și 2017). În zece (2016) și șapte cazuri (2017) din șaisprezece, raportul instituției a fost publicat pe pagina web oficială a Parlamentului.
- Raportul instituției este discutat în sesiunea plenară în patru din șaisprezece cazuri (2016) sau trei din șaisprezece cazuri (2017). O audiere în sesiune plenară cu șeful instituției se organizează în două din șaisprezece cazuri (2016 și 2017). Declarația sau rezoluția sesiunii plenare se adoptă în trei cazuri din șaisprezece (2016 și 2017).

- Comisia a organizat ședințe de monitorizare ulterioară sau corespondență privind revizuirea raportului examinat împreună cu instituția independentă în șapte (2016) și șase (2017) cazuri din șaisprezece. Comisia a organizat ședințe de monitorizare ulterioară sau corespondență privind constatările raportului cu ministerul și alte autorități publice în trei din șaisprezece cazuri (2016 și 2017).
- Solicitarea de buget a instituției a fost discutată în cadrul Comisiei în cinci cazuri în ultimii doi ani. Rapoartele externe de audit al performanței și rapoartele financiare ale instituțiilor independente au fost discutate de Comisia parlamentară în doar patru cazuri în ultimii doi ani.
- În sfârșit, este important de menționat faptul că Parlamentul a adoptat modificări la mandatul și competențele instituțiilor independente în unsprezece din șaisprezece cazuri în ultimii doi ani. Această cifră pare să sugereze că mandatul și autonomia instituțiilor nu sunt foarte stabile.

3.3. Practicile europene

Perspectiva comparativă pentru această secțiune a raportului se va referi la practicile relevante din patru țări - Lituania, Croația, Slovenia și Republica Cehă - și se va prezenta un studiu de caz succint despre felul în care diferite parlamente europene monitorizează raportul Instituției Ombudsmanului.

Seimas-ul Republicii Lituania a inclus în Regulamentul său unele măsuri specifice pentru gestionarea raportului anual de activitate de către șefii instituțiilor de stat, care sunt numiți de Seimas sau a căror numire necesită aprobarea Seimas-ului. Regulamentul stipulează că

Președintele Parlamentului propune Comisia care trebuie să analizeze raportul. După analiza acestuia, Comisia pregătește o concluzie și proiectul deciziei, care vor fi examinate de Seimas împreună cu raportul prezentat de șeful instituției. Seimas adoptă o rezoluție cu privire la activitatea și responsabilitatea instituției. Conducerea instituției independente poate fi chemată în fața Comisiei respective a Seimas-ului sau în ședința plenară a Seimas-ului.

În Croația, instituțiile independente prezintă rapoartele de activitate în Parlament, Sabor. Înainte de discutarea raportului în sesiunea plenară, acesta este discutat în Comisia parlamentară competentă, care raportează constatările sale Parlamentului. Adicional, Parlamentul croat sau grupurile sale de lucru pot solicita clarificări suplimentare pe marginea anumitor chestiuni de la instituțiile independente.

În Slovenia, Adunarea Națională poate solicita informații suplimentare de la instituțiile independente, iar acestea vor transmite imediat informațiile și documentele solicitate, dacă aceasta nu contravine legislației.

În Republica Cehă, instituțiile independente răspund timp de 30 de zile la orice solicitare de informații adiționale, dacă aceasta nu contravine legislației privind confidențialitatea sau interzicerea publicării. Analizând practicile stabilite pentru una din aceste instituții independente, Ombudsmanul, se pot identifica diferite practici în Europa.

STUDIU DE CAZ: EXAMINAREA ȘI MONITORIZAREA RAPORTULUI OMBUDSMANULUI

Diferite parlamente europene au stabilit diferite practici de examinare și monitorizare a raportului Ombudsmanului în statele lor. Mai jos, prezentăm informații cu privire la patru întrebări-cheie:

1. Este raportul anual al Ombudsmanului discutat în cadrul Comisiilor?

- 1.1. Acesta este discutat într-o Comisie în Belgia, Republica Cehă, Danemarca, Finlanda, Grecia, Țările de Jos, Lituania, Polonia, Slovacia, Slovenia, Suedia, UK.
- 1.2. Acesta este discutat în mai mult de o Comisie în Croația (câteva Comisii tematice), Estonia (Comisia constituțională și Comisia afaceri juridice), Slovenia și Finlanda (o Comisie principală și alte Comisii sunt numite în baza conținutului raportului, după care fac o declarație sau recomandări Comisiei principale).
- 1.3. Toate Comisiile Parlamentului din Luxemburg sunt obligate să discute și să ia măsuri cu privire la raport în domeniile care le privesc.

2. Care este rezultatul examinării raportului de către Comisie?

- 2.1. Comisia pregătește o rezoluție despre raportul anual pentru a fi adoptată în sesiunea plenară (Danemarca, Lituania, Republica Cehă, Slovacia).
- 2.2. Comisia publică un raport pentru a informa celelalte Comisii (Estonia, Letonia).
- 2.3. Comisia publică un raport cu recomandări pentru monitorizare din partea Parlamentului (Finlanda).
- 2.4. Comisia publică un raport cu recomandări pentru monitorizare din partea altor instituții de stat (Grecia).
- 2.5. Comisia publică un raport urmat de o discuție orientativă în sesiunea plenară (fără adoptarea rezoluției) (Luxemburg).
- 2.6. Comisia pregătește o opinie bine justificată care va fi publicată în Monitorul Oficial și informează sesiunea plenară despre raportul Ombudsmanului (Portugalia).
- 2.7. Discuțiile Comisiei sunt publicate în întregime în publicația Parlamentului (Spania).
- 2.8. Comisia adoptă raportul, inclusiv transcripțiile tuturor contribuțiilor oferite pe parcursul audierii Comisiei (Marea Britanie).

3. Prezintă Comisia rezultatul (concluzia, rezoluția, decizia, raportul) în ședința plenară și în Guvern?

- 3.1. Președintele transmite raportul Comisiei și constatările privind activitatea Ombudsmanului ministrului relevant și Ombudsmanului (Grecia).
- 3.2. Comisia transmite raportul său tuturor deputaților și Guvernului (Belgia).
- 3.3. Comisia comunică opiniile sale cu privire la raportul Ombudsmanului în sesiunea plenară (Croația, Danemarca).

4. Participă ministerele competente la discuțiile privind raportul anual al Ombudsmanului în Comisie și în sesiunea plenară?

- 4.1. Miniștrii nu participă la aceste discuții (Estonia, Letonia, Lituania).
- 4.2. Un membru al Guvernului trebuie să participe (Croația, Republica Cehă, Danemarca).
- 4.3. Ministrul poate fi invitat de Comisie să participe (Finlanda, Grecia, Belgia, Luxemburg, UK).

(23) Informații de la: solicitarea ECPDR 2625, Procedura parlamentară pentru raportul anual al Ombudsmanului.

3.4. Recomandări

1. Referitor la **planificarea** Parlamentului cu privire la rapoartele instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, recomandăm:

- Biroul Permanent va adopta un calendar anual al dezbaterilor pe marginea rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, cu alocarea rapoartelor diferitor Comisii Permanente. Calendarul va fi inclus în Planul Anual de Activitate al Parlamentului, care este aprobat în sesiunea plenară.
- Comisiile vor include în Planul lor de Activități discutarea și audierea rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, care țin de mandatul Comisiei, în conformitate cu atribuirea Biroului Permanent.
- Îmbunătățirea cadrului legal pentru examinarea rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, adăugând o prevedere în Regulament cu privire la rolul de control al Comisiei în examinarea rapoartelor anuale ale instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare (art. 128 din Regulament).
- Adoptarea structurii rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare pentru prezentarea în Parlament și comunicarea acestora tuturor instituțiilor relevante.

2. Referitor la **metodologia** de examinare a rapoartelor instituțiilor independente și agențiilor de reglementare, recomandăm următoarele acțiuni:

- Biroul Parlamentului va desemna o Comisie pentru fiecare raport al instituțiilor inde-

pendente și al agențiilor de reglementare prezentate Parlamentului.

- Președintele Comisiei va numi un membru al Comisiei drept raportor pentru a revizui raportul instituției independente sau al agenției de reglementare.
- Direcția Informațional-Analitică a Secretariatului va examina raportul instituției independente sau al agenției de reglementare timp de 2 săptămâni de la primirea raportului în Parlament. Analiza va evidenția măsura în care raportul este elaborat în conformitate cu structura aprobată, care sunt tendințele principale în comparație cu anii anteriori sau cu tendințele din alte state, ce constatări ale altor rapoarte sunt descrise (rapoartele OSC, organizațiilor internaționale, experților et.), ce aspecte necesită clarificări în cadrul procesului de examinare al Comisiei.
- Comisia va discuta raportul instituției independente sau al agenției de reglementare și analiza Direcției Informațional-Analitice a Secretariatului, după care va identifica 2 sau 3 subiecte pe care le va examina mai detaliat.
- Comisia va organiza o ședință cu șeful instituției independente sau al agenției de reglementare privind cele două sau trei subiecte identificate, va organiza o audiere cu miniștrii responsabili, cu părțile interesate relevante și cu actorii menționați în raport. Aceste activități trebuie organizate timp de 6 săptămâni de la primirea raportului instituției independente sau al agenției de reglementare, după cum este stabilit în calendarul anual, elaborat de Birou și aprobat prin Planul Anual de Activități al Parlamentului.
- Perspectiva altor părți interesate este extrem de relevantă atunci când raportul anu-

al analizează și face recomandări cu privire la funcționarea altor instituții sau agenții de stat, ca, de exemplu, în cazul raportului Ombudsmanului, Curții de Conturi sau Curții Constituționale. Totuși, perspectiva altor părți interesate este importantă și la analiza rapoartelor altor instituții independente, ca, de exemplu, raportul Consiliul Coordonator al Audiovizualului, unde opinia mass media naționale și a organizațiilor internaționale în domeniul libertății de exprimare (ca Freedom House) vor fi cele mai valoroase.

- Raportorul va pregăti proiectul constatărilor și recomandărilor Comisiei.
- Comisia va dezbate și va aproba raportul, inclusiv proiectul rezoluției pentru sesiunea plenară.
- Raportul Comisiei va fi transmis tuturor deputaților.
- Biroul Parlamentului va decide dacă raportul instituției independente sau al agenției de reglementare și raportul Comisiei pot fi incluse pe agenda sesiunii plenare și când, precum și dacă șeful instituției independente va fi audiat a doua oară.²⁴
- Dacă acesta este cazul, sesiunea plenară va dezbate și va adopta o rezoluție pregătită de Comisie. Aceasta se va întâmpla timp de 3 săptămâni de la decizia Biroului.
- Angajații Comisiei vor transmite instituției independente sau agenției de reglementare și ministerului de resort raportul Comisiei sau raportul Comisiei împreună cu rezoluția sesiunii plenare și vor solicita opiniile

instituției independente sau ale agenției de reglementare și ministerului de resort timp de 2 luni.

- Comisia va discuta, cel puțin odată pe an, opiniile primite de la instituția independentă sau agenția de reglementare și ministerul de resort, iar președintele va informa sesiunea plenară corespunzător.
- Toate documentele relevante vor fi publicate pe pagina web a Parlamentului: raportul instituției independente sau al agenției de reglementare, raportul Comisiei, rezoluția sesiunii plenare, opiniile primite de la instituția independentă sau agenția de reglementare și ministerul de resort.
- Angajații Parlamentului vor actualiza tabelul de control pe pagina web a Parlamentului care va descrie pașii Parlamentului în interacțiunea cu rapoartele instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare.

3. Referitor la **organizarea** examinării de către Parlament a rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, recomandăm:

- Atribuirea responsabilității pentru efectuarea analizei rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare Direcției Informațional-Analitică a Secretariatului.
- Atribuirea responsabilității pentru organizarea întâlnirii cu șeful agenției, audierea părților interesate relevante și actorii menționați în raport angajaților comisiei.
- Atribuirea responsabilității pentru elaborarea raportului Comisiei și rezoluției pentru sesiunea plenară raportorului, cu susținerea din partea angajaților Comisiei.

(24) Legea nr. 131 din 28-04-2017 prevede că toate rapoartele instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare vor fi incluse pe agenda sesiunii plenare. La momentul pregătirii acestui raport, legea respectivă încă nu fusese aprobată.

4. Referitor la termenul de examinare de către Parlament a rapoartelor instituțiilor independente și agențiilor de reglementare, recomandăm:

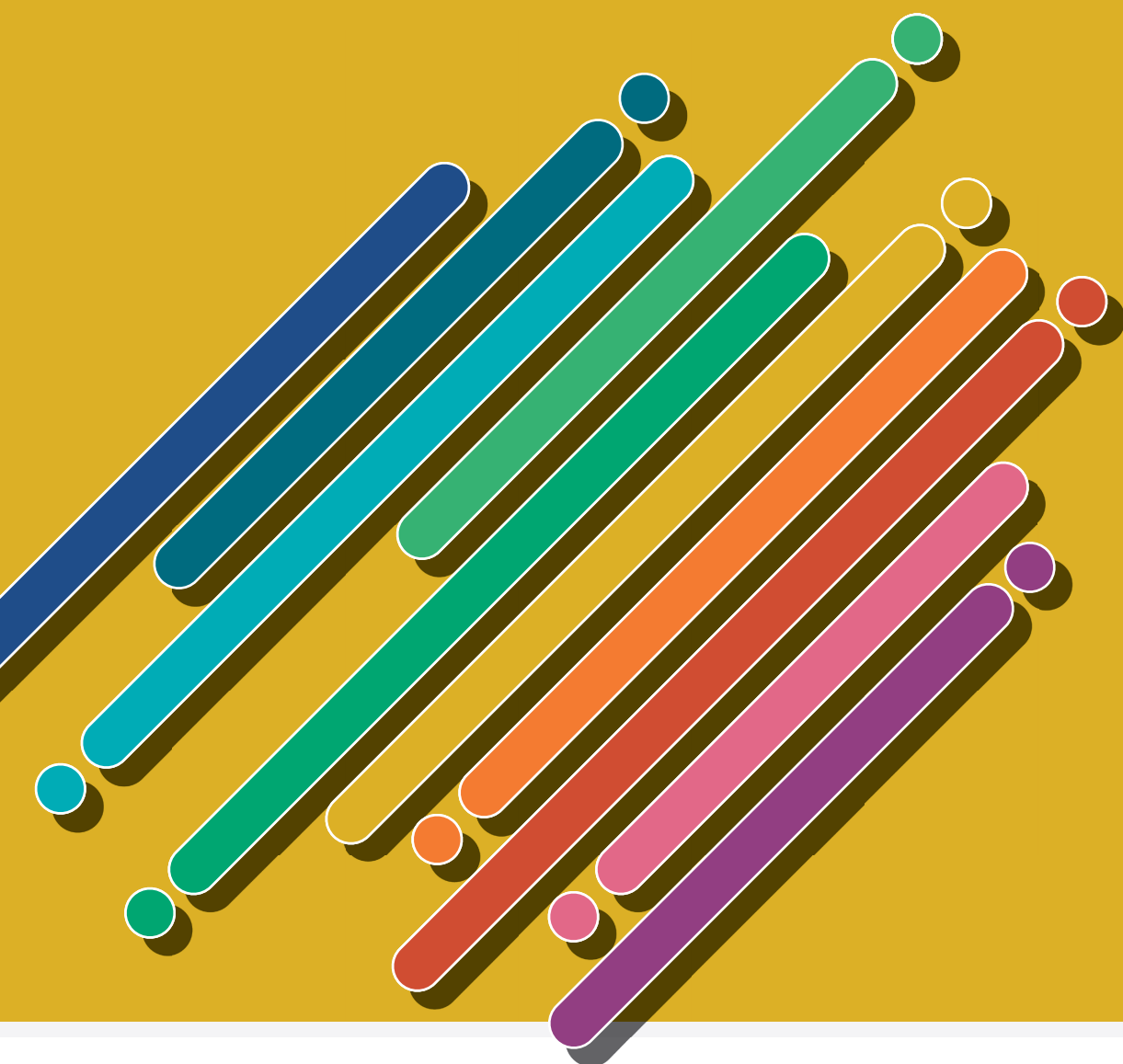
- Un calendar anual pentru discutarea rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare: termenul limită legal pentru recepționarea raportului, data preliminară pentru discutarea și audierea Comisiei, data preliminară pentru recepționarea raportului Comisiei de către Birou; data preliminară pentru discutarea în plen.
- Analiza Direcției Informațional-Analitică a Secretariatului: timp de 2 săptămâni de la primirea raportului în Parlament.
- Discutarea și audierea Comisiei: timp de 6 săptămâni de la primirea raportului instituției independente sau al agenției de reglementare.
- Dezbateră raportului instituției independente sau al agenției de reglementare și a raportului Comisiei în sesiunea plenară: timp de 3 săptămâni de la luarea deciziei de către Birou.

5. Referitor la rezultate și urmărirea de către Parlament a implementării rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, recomandăm:

- Adoptarea raportului Comisiei cu privire la fiecare raport al instituției independente sau al agenției de reglementare.
- Biroul Parlamentului va considera dezbateră ambelor rapoarte în sesiunea plenară.
- Transmiterea raportului Comisiei către ministerul de resort, instituția independentă sau agenția de reglementare și solicitarea opiniilor lor timp de maxim 2 luni.
- Crearea unui sistem de urmărire a tuturor rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare primite de Parlament, a rapoartelor Comisiei și a răspunsurilor primite de la minister, instituțiile independente și agențiile de reglementare.

4 Controlul asupra executării bugetului

SUMAR EXECUTIV	☐	☐
INTRODUCERE	☐	☐
CONTROLUL COMISIILOR	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI	☐	☐
MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI	☒	☒
CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN	☐	☐
CONCLUZII	☐	☐
ANEXE	☐	☐

4. Controlul asupra executării bugetului

Există trei componente-cheie ale ciclului bugetar: elaborarea bugetului, aprobarea bugetului și controlul asupra executării bugetului²⁵. Deși elaborarea bugetului este, în mare măsură, responsabilitatea Executivului, prioritatea-cheie pentru orice Parlament este, de obicei, aprobarea ex-ante a bugetului și supravegherea ex-post a cheltuielilor bugetare.

Supravegherea ex-post a bugetului permite parlamentelor să responsabilizeze executivul pentru utilizarea resurselor publice și să promoveze îmbunătățirea gestionării acestora. Controlul bugetului după implementarea acestuia implică, de obicei, examinarea conturilor sectorului public din punct de vedere al fiabilității, preciziei, completitudinii și conformității cu procedurile/legile aplicate, precum și evaluarea măsurii în care bugetul a fost executat pentru scopurile indicate la adoptarea bugetului. Majoritatea parlamentelor europene examinează eficiența și eficacitatea cheltuielilor publice, adică dacă cheltuielile publice au fost folosite eficient și dacă au realizat obiectivele scontate.

4.1. Cadrul legal

În Moldova, Curtea de Conturi (CdC) joacă un rol important în controlul ex-post al cheltuielilor bugetare. La 8 decembrie 1994, a fost creat Organul Suprem de Audit Extern, Curtea de Conturi (CdC), având scopul să consolideze controlul folosirii fondurilor publice și gestionării proprietății publice. În baza Articolului 133 al Constituției Republicii Moldova, Curtea de Conturi exercită controlul asupra modului de formare, de administrare și de întrebuițare a resurselor financiare publice prin intermediul procedurilor stabilite în Legea Nr.312-XIII din 8 decembrie 1994 privind Curtea de Conturi.

La 5 decembrie 2008, Parlamentul a adoptat Legea Nr. 261, în baza căreia Curtea de Conturi a fost identificată ca unica autoritate publică de stat care exercită controlul asupra administrării și utilizării resurselor publice și administrării proprietății publice prin efectuarea auditurilor publice externe. Schimbările principale la noua Lege au evidențiat tranziția de la controlul financiar extern la auditul public extern. Această schimbare cere ca CdC să efectueze audituri la rapoartele Guvernului cu privire la executarea bugetului de stat, Bugetul asigurărilor sociale de stat și fondurile de asigurare obligatorie medicală pentru anul bugetar expirat.

Parlamentul desemnează membrii Curții de Conturi și monitorizează rapoartele CdC. Plenul CdC este un organ colegial ce constă din șapte membri, inclusiv Președintele și Vicepreședintele CdC. Președintele CdC este numit de Parlament pe o perioadă de cinci ani, la propunerea Președintelui Parlamentului, cu votul majorității deputaților aleși. Vicepreședintele Curții de Conturi este numit de Parlament, la propunerea Președințialului CdC din rândul membrilor săi. Membrii CdC sunt numiți de Parlament, la propunerea Președintelui Curții de Conturi, pentru un mandat de cinci ani, cu votul ma-

25) <https://www.agora-parl.org/resources/aoe/parliamentaryinstitution/financial-accountability>

rității deputaților aleși în Parlament. Mandatul membrului CdC poate fi reînnoit doar o dată în succesiune.

CdC va prezenta Parlamentului până la data de 15 martie a fiecărui an: raportul financiar cu privire la implementarea propriului buget pe parcursul anului financiar trecut, iar până la 15 iulie – Raportul cu privire la gestionarea și folosirea resurselor financiare și proprietății publice, care este examinat în sesiunea plenară a Parlamentului. Acest Raport va fi publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova timp de 15 zile după prezentarea și examinarea acestuia în Parlament. De asemenea, CdC poate prezenta Parlamentului și alte rapoarte care sunt considerate necesare.

Rapoartele de audit, ca și deciziile CdC, sunt publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova timp de 10 zile de la expirarea mandatului; în caz de contestare, acestea sunt publicate numai după adoptarea hotărârii finale a Curții. Rapoartele CdC devin publice imediat ce sunt emise de CdC și sunt disponibile pe pagina sa web.²⁶

4.2. Practicile curente în Moldova

În Moldova, controlul parlamentar asupra executării bugetului include bugetul de stat anual, politicile fiscale, cadrul fiscal pe termen mediu și prioritățile pe termen mediu.²⁷ Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale (2014) a stabilit câteva termene limite noi pentru aprobarea bugetului de stat de către Guvernul Republicii Moldova și prezentarea acestuia în Parlament, până la 15 octombrie, precum și

termenul limită pentru adoptarea acestuia de Parlament, până la 1 decembrie. Aceasta înseamnă că perioada pentru verificarea bugetului preliminar este acum de mai puțin de 2 luni, în conformitate cu legea din 2014, ceea ce înseamnă o reducere de la 66 la 47 de zile.

Există două fonduri extra-bugetare principale - Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) și Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) – care pregătesc propriile bugete anuale, însă au aceiași termeni limită ca și bugetul de stat. Aceste fonduri urmează a fi examinate de Comisia Protecție Socială, Sănătate și Familie.

Guvernul Moldovei, de asemenea, prezintă în Parlament Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM), elaborat să prognozeze cheltuielile pe următorii trei ani. Comisia Economie, Buget și Finanțe (CEBF) poartă responsabilitatea primară pentru coordonarea examinării bugetului. Comisiile Permanente vor examina secțiunile relevante ale proiectului bugetului de stat și vor raporta CEBF până la o dată convenită. Alte rapoarte ale Proiectului PNUD au analizat în detaliu rolul CEBF în examinarea bugetului și procesul de aprobare.²⁸ De asemenea, pot fi invitate OSC să ofere opinia lor pe marginea bugetului, deși aceasta nu se întâmplă frecvent.

În cadrul analizei capacității parlamentului de a efectua analiza financiară, s-a descoperit că nu există niciun oficiu parlamentar independent pentru buget, care ar avea capacitatea tehnică de a interpreta datele din buget și economie și care ar oferi parlamentului o analiză obiectivă, oportună și independentă. Există o Unitate separată compusă din șapte persoane în cadrul

(26) <http://www.ccrm.md/>

(27) Pogacar Bojan, *Analiza proiectului legii bugetului anual și procesul de analiză și aprobare a bugetului în Parlament*, Raport elaborat în cadrul Proiectului parlamentar al PNUD, Chișinău, decembrie 2016, 25 p.

(28) Pogacar Bojan, *Proiectul Notei de Concept – rolul oficiului bugetar în Parlament*, Raport elaborat în cadrul Proiectului parlamentar al PNUD, decembrie 2016, 9 p.; Pogacar Bojan, *Notă de Concept – Consolidarea rolului Parlamentului în Procesul de analiză a bugetului*, Raport elaborat în cadrul Proiectului parlamentar al PNUD, decembrie 2016, 9 p.

CEBF, care conduce cercetările privind bugetul. Angajații au autoritatea să solicite informații și documente de la Direcțiile Guvernului. Totuși, există dubii că Parlamentul are suficiente resurse umane pentru monitorizarea practicilor financiare ale Guvernului. Deputații nu consideră că infrastructura parlamentară și echipamentul său tehnic sunt adecvate pentru ca ei să poată să-și îndeplinească efectiv funcția de control, de ex., accesul electronic la Trezorerie.²⁹

Echipele de auditori ale CdC activează în conformitate cu standardele internaționale de audit. În anii precedenți, CdC și-a consolidat cooperarea cu astfel de organizații internaționale ca INTOSAI și EUROSAI, afiliindu-se acestora în 1994, precum și cu instituții supreme de audit din alte state cu care există acorduri bilaterale de cooperare.

Comisia Economie, Buget și Finanțe (CEBF) și alte comisii parlamentare prezintă un interes continuu în examinarea rapoartelor CdC. Discutarea raportului anual al CdC cu privire la gestionarea și utilizarea resurselor financiare publice și a proprietății publice în CEBF este precedată de o analiză a consultantului Comisiei, care pregătește un raport pentru Președintele CEBF, după care acesta stabilește data pentru audiere. Președintele CdC este invitat să participe la audiere și să răspundă la întrebări. După aceasta, Comisia adoptă decizia de aprobare a raportului, îndeemnă Guvernul să implementeze recomandările raportului și îl invită pe Președintele CdC să ia cuvântul în plenul Parlamentului. Practica generală, deși nereglementată prin lege, este că sesiunea plenară finalizează analiza raportului anual al CdC în timp de trei luni și, de obicei, înainte de examinarea proiectului legii buge-

tului pe anul viitor. Această analiză rezultă în adoptarea unei Decizii Parlamentare.

Deși Parlamentul desfășoară dezbateri plenare pe marginea raportului anual al CdC, nu există practici obișnuite sau stabilite pentru audierile detaliate pe capitole ale raportului anual al CdC, împreună cu ministerele de resort sau instituțiile de stat. Procesul de analiză al raportului anual este afectat de faptul că CEBF și alte comisii nu pot întotdeauna să discute cu miniștrii sau funcționarii publici despre practicile și cheltuielile ministerelor respective. Lipsa unui proces bine definit, prin care funcționarii responsabili sunt disponibili să discute rapoartele CdC în cadrul sesiunilor plenare, este un neajuns semnificativ și reprezintă veriga slabă în cooperarea dintre Parlament și CdC. După misiunile sale din 2016 în Moldova, expertul canadian în domeniul bugetului, Geoff Dubrow, a conchis: „*Deși reprezentanții CdC sunt disponibili să explice observațiile și constatările în sesiunea plenară sau în audierile comisiei, parlamentarii nu realizează oportunitatea respectivă de exercitare a controlului asupra Guvernului și anume, îndemnarea funcționarilor publici să clarifice și să ofere actualizări ale acțiunilor întreprinse pentru implementarea recomandărilor CdC*”³⁰.

Mai mult decât atât, perioada dintre dezbaterile în plen a raportului Guvernului cu privire la executarea bugetului și raportului Curții de Conturi este de câteva luni, deși ambele rapoarte se referă la gestionarea banilor publici. Contrar acestui fapt, dezbaterile rapoartelor cu privire la executarea bugetului de asigurări medicale și a asigurărilor sociale este sincronizată cu prezentarea raportului Curții de Conturi.

(29) De Vrieze, Franklin, *Auto-evaluarea corupției în Parlamentul Republicii Moldova*, Raport elaborat în cadrul Proiectului parlamentar al PNUD, septembrie 2016, p. 45. http://www.md.PNUD.org/content/moldova/en/home/library/effective_governance/anti-corruption-self-assessment-report-for-the-parliament-of-the.html

(30) Dubrow, Geogg, *Raport cu privire la relațiile dintre Curtea de Conturi și Parlament*, PNUD Moldova, Chișinău, decembrie 2016, p.18.

4.3. Practicile europene

Această secțiune prezintă practicile europene din Lituania, Marea Britanie și Polonia, urmate de o prezentare mai generală a situației din toate statele membre ale UE.

În Lituania, executarea bugetului de stat este examinată în cadrul sesiunilor Seimas-ului, cel puțin o dată la șase luni. Guvernul prezintă spre examinare o declarație de executare a bugetului de stat, iar Auditorul General prezintă Președintelui Seimas-ului raportul cu privire la declarațiile privind executarea bugetului de stat. Declarațiile de executare a bugetului de stat și concluziile Auditorului General, împreună cu proiectul bugetului de stat pentru anul următor, sunt examinate în ședința Seimas-ului până la 20 noiembrie. Raportul Comisiei cu privire la buget și finanțe, precum și concluziile altor comisii sunt audiate în ședința Seimas-ului. La finalizarea discuțiilor, Seimas-ul adoptă o rezoluție privind declarațiile de executare a bugetului de stat.

Seimas-ul a adoptat următoarele practici cu privire la raportul privind auditul și performanța: Comisia de Audit examinează anual 50 de rapoarte financiare și de performanță și, în baza acestor analize, Comisia ia aproximativ 20 de decizii anuale, îndemnând Guvernul și instituțiile de stat să implementeze recomandările instituției de audit. De asemenea, Comisia introduce rezoluții în sesiunea plenară, consolidând în continuare implementarea recomandărilor instituțiilor de audit de stat.

În Regatul Unit, Comisia Conturi Publice a Camerei Comunelor lucrează în baza unui ciclu de planificare de trei luni, care include și examinarea rapoartelor individuale ale Auditorului General. Comisia Conturi Publice primește de trei ori pe an de la Auditorul General o listă de rapoarte și memorandumuri care urmează să

devină disponibile în lunile următoare. Astfel, Comisia le poate examina în timpul planificării sale. Comisia Conturi Publice interviează ministerele, direcțiile și agențiile responsabile cu privire la constatările Auditorului General, iar acesta din urmă sugerează Comisiei ce persoane trebuie invitate și ce întrebări trebuie discutate.

În Polonia, Comisia elaborează o rezoluție care este adresată Guvernului sau organelor specifice de administrare centrală, cu indicația expresă să implementeze recomandările CdC. Guvernul și agențiile de stat au 30 de zile pentru a răspunde. Răspunsul este discutat în Comisie și poate fi acceptat sau respins.

Directoratul pentru Politici Interne al Parlamentului European a efectuat un studiu cu privire la controlul parlamentar asupra executării bugetului în statele membre ale UE. Studiul prezintă câteva constatări care sunt relevante pentru acest raport:³¹

- Toate parlamentele naționale din UE efectuează o examinare ex-post și/sau aprobă implementarea bugetului. Într-un număr tot mai mare de parlamente naționale, această sarcină este îndeplinită de un organ independent de comisia responsabilă pentru adoptarea bugetului.³² Câteva comisii de control a bugetelor în parlamentele naționale au responsabilitatea pregătirii legisla-

(31) Directoratul Parlamentului European pentru Politici Interne, Controlul parlamentar al executării bugetului, Brussels, 2012, 50 p. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2012/490661/IPOL-JOIN_ET\(2012\)490661_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2012/490661/IPOL-JOIN_ET(2012)490661_EN.pdf)

(32) În șapte parlamente europene (Bulgaria, Franța, Ungaria, Italia, Portugalia, România, Slovacia), adoptarea, controlul asupra executării și controlul ex-post sunt efectuate de aceeași entitate, iar în alte două (Belgia și Germania), controlul ex-post este efectuat de o sub-comisie a comisiei responsabile pentru adoptarea bugetului anual. Totuși, în marea majoritate a parlamentelor naționale, organismele responsabile pentru controlul bugetului înainte și pe parcursul executării sunt acum separate de organismele responsabile pentru controlul post-executare. În Republica Cehă, Lituania și Polonia, controlul bugetar ex-post are loc atât în comisia bugetară, cât și în comisia echivalentă Comisiei de Control a Bugetului.

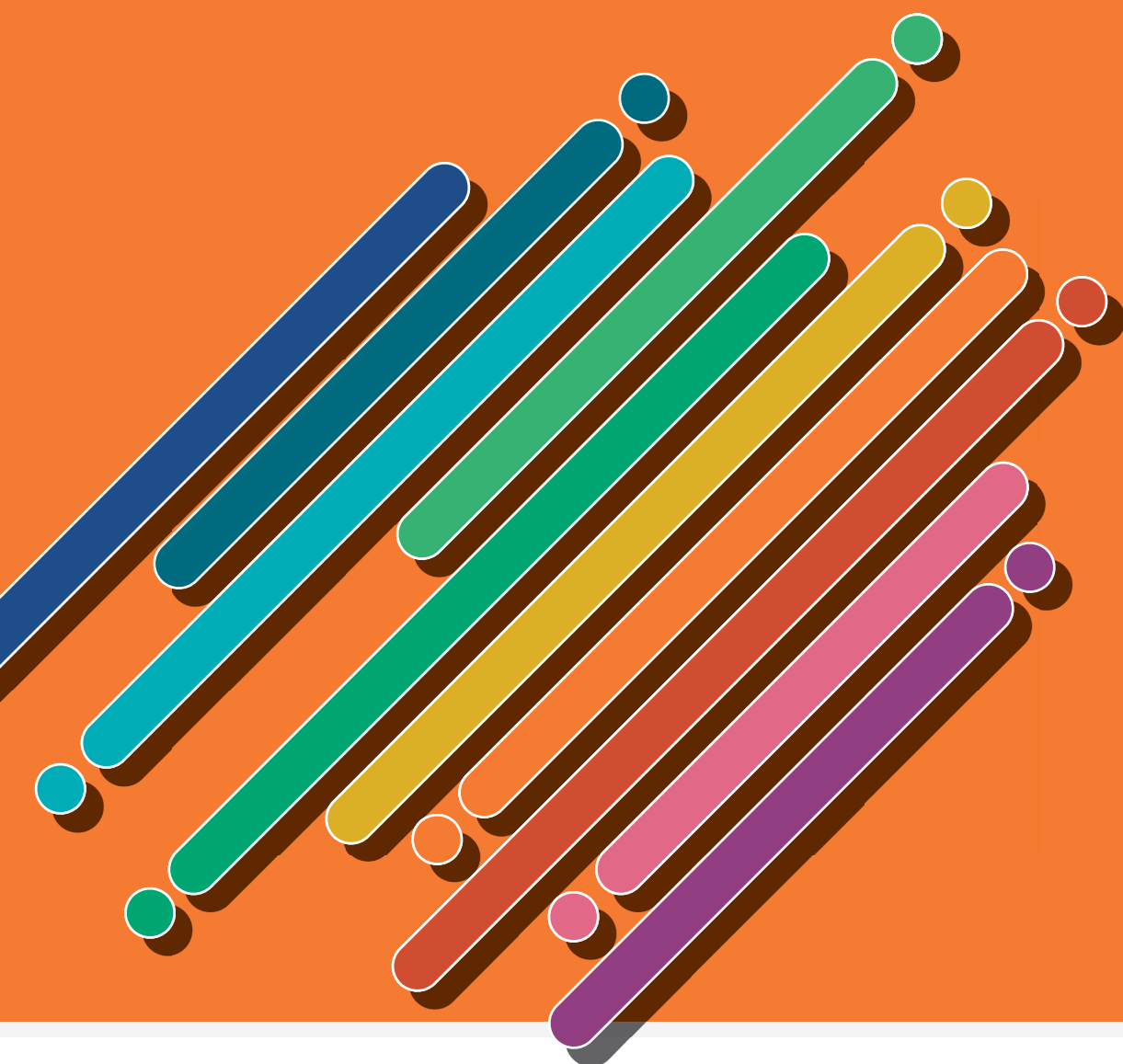
ției în domeniul managementului financiar public, precum și în cel al luptei împotriva fraudei.

- Entitatea principală responsabilă pentru asistența parlamentelor la examinarea conturilor naționale și implementarea bugetului este Instituția Supremă de Audit (SAI) din statele membre ale UE. Relațiile dintre SAI și diverse parlamente variază foarte mult. Deși destul de frecvent SAI decid ce audituri să întreprindă, mai multe parlamente din statele membre ale UE au dreptul să ceară SAI să întreprindă audituri specifice. Deseori, reprezentanții SAI sunt prezenți în Parlament pe parcursul discutării raportului de audit pentru a prezenta rezultatele controalelor, pentru a oferi informații adiționale sau pentru a răspunde la întrebările membrilor Comisiei.
- Referitor la prezentarea rapoartelor de audit în Comisia Parlamentară, deși unele parlamente urmează aceeași procedură ca și Parlamentul European la canalizarea tuturor rapoartelor comisiei responsabile pentru audit și analiza ex-post privind executarea bugetului, alte parlamente prezintă rapoartele comisiei responsabile pentru domeniul de politici examinat.
- Referitor la relațiile cu Executivul, majoritatea parlamentelor au dreptul să ceară informații în formă scrisă sau verbală pe parcursul examinării executării bugetului. În majoritatea statelor membre, la ședințele comisiei de examinare participă miniștrii sau funcționarii publici. În unele state, participă și miniștrii, și funcționarii publici.
- Deși, în mare parte, deciziile parlamentare cu privire la controlul ex-post al executării bugetului nu au consecințe legale, totuși, în unele cazuri, au avut consecințe politice serioase. Acestea pot de asemenea, să influențeze distribuția fondurilor în bugetele viitoare.
- Unele state membre ale UE au mecanisme de urmărire continuă a răspunsurilor Guvernului și atrag atenția în plen dacă o anumită chestiune de audit nu a fost urmată de măsuri satisfăcătoare din partea unui minister.
- În aproape toate statele membre ale UE, rapoartele Comisiei sunt disponibile pentru public. Ședințele și audierile Comisiei sunt deseori deschise pentru public și mass media, dar în majoritatea statelor membre, Comisia poate decide să organizeze ședințe din oficiu pentru a discuta aspecte sensibile, de exemplu, pentru a aborda probleme legate de apărarea națională sau protecția datelor cu caracter personal. În câteva țări, ședințele și audierile Comisiei pot fi urmărite live pe pagina web.

4.4. Recomandări

- Se recomandă ca raportul Curții de Conturi cu privire la executarea bugetului și raportul Guvernului cu privire la executarea bugetului să fie examinate simultan în Parlament, și nu la câteva luni, după cum este cazul în prezent.
- Se recomandă organizarea audierilor detaliate a constatărilor și recomandărilor raportului anual al CdC în cadrul Comisiei cu ministerele de resort, instituțiile de stat și alte autorități publice, cu scopul de a consolida și asigura implementarea recomandărilor CdC.
- Se recomandă discutarea rapoartelor CdC în Comisia Parlamentară, și nu într-o subcomisie, care ar avea mai puțini membri, dar care s-ar baza pe aceleași resurse umane ca și Comisia Economie, Buget și Finanțe. Discutarea rapoartelor CdC trebuie făcută fie în CEBF existentă sau într-o Comisie nouă de audit, ca și în cazul Lituaniei, de exemplu.
- Se recomandă consolidarea practicii Comisiei Permanente de organizare a audierilor cu ministerul sau autoritățile publice, în limita mandatului său, cu privire la constatările și recomandările rapoartelor de audit ale CdC privind instituirea instituțiilor specifice.
- Se recomandă ca Raportul Anual al CdC cu privire la executarea bugetului să includă un capitol mai detaliat și mai extensiv cu privire la gradul de implementare a recomandărilor sale din rapoartele anuale precedente, precum și din alte rapoarte de audit cu privire la instituțiile și agențiile individuale.

5 Controlul în sesiunea plenară

SUMAR EXECUTIV	☐	☐
INTRODUCERE	☐	☐
CONTROLUL COMISIILOR	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI	☐	☐
MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI	☐	☐
CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ	☒	☒
CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN	☐	☐
CONCLUZII	☐	☐
ANEXE	☐	☐

5. Controlul în sesiunea plenară

Audierea Executivului este un instrument fundamental în controlul parlamentar. Se va face deosebirea între întrebările adresate în scris și interpelări.

Întrebările adresate în scris sunt practicate în comunicarea directă dintre un deputat și ministru și sunt oficiale. Întrebările în formă scrisă îi permit deputatului să colecteze informații de la Guvern, care, de obicei, nu sunt disponibile în altă parte, de exemplu, să fundamenteze un caz puternic, bine informat pentru a provoca sau a schimba politica guvernului. Pe de altă parte, audierea verbală a miniștrilor în sesiunea plenară îi oferă Parlamentului oportunitatea de a-și demonstra relevanța, de a obține răspunsuri de la miniștri și de a urmări noutățile pentru a demonstra relevanța acestora pentru populație. Utilizând întrebările verbale, deputații pot aduna capital politic și pot beneficia de un răspuns imediat. Președinții Parlamentului joacă un rol important în gestionarea întrebărilor verbale în sesiunea plenară.

După cum a fost menționat în cel de-al doilea Raport Global Parlamentar, posibilitatea deputatului de a adresa întrebări Guvernului în mod oficial, și obligativitatea Guvernului de a răspunde într-o perioadă anumită, este una din trăsăturile ce deosebește controlul parlamentar de examinarea altor entități. Deși Guvernul ar putea să se simtă obligat de presiunea politică să răspundă la întrebările puse de mass media, nu există, totuși, nicio obligație formală să o facă. Situația este diferită în Parlament, unde Guvernul poate fi sancționat, dacă nu îndeplinește cerința legală de a răspunde.³³

Moțiunile și dezbaterile oferă destul timp deputatului să vorbească în public, precum și o oportunitate bună de a efectua un control detaliat. Moțiunile se deosebesc de anchetele de control într-o comisie, de exemplu, prin tonul lor mai „urgent”.³⁴ Raportul Global Parlamentar a subliniat că, deși moțiunile de cenzură sunt mai greu de aprobat atunci când Guvernul beneficiază de susținerea majorității parlamentare, totuși, deputatul poate efectiv să atragă atenția publicului la problemele de o importanță majoră.

5.1. Cadrul legal

Regulamentul Parlamentului oferă câteva instrumente pentru exercitarea funcției de control în sesiunea plenară:

- Moțiunile simple (Art. 112 - Art. 115);
- Moțiunea de cenzură (Art. 116 - Art. 119);
- Întrebări adresate Guvernului și altor autorități publice (Art. 122 - Art. 124);
- Interpelări (Art. 125);
- Audieri în sesiunea plenară parlamentară (Art. 126);
- Raportul anual de activitate pentru Guvern (Art. 127).

Întrebările sunt adresate membrilor Guvernului sau șefilor autorităților de administrație publică cu privire la solicitarea din partea deputaților a informațiilor referitoare la un fapt necunoscut, solicitarea de a confirma sau infirma un fapt, de a clarifica anumite fapte, de a lua cunoștință de anumite acțiuni într-o problemă specifică, etc.

În baza Regulamentului Parlamentului, deputații nu pot formula întrebări Președintelui Republicii Moldova, reprezentanților puterii judecătorești, autorităților administrației publice

(33) Raportul Global Parlamentar privind controlul, p. 58.

(34) Raportul Global Parlamentar privind controlul, p. 57.

locale. De asemenea, ei nu pot adresa întrebări care privesc probleme de interes personal; urmăresc, în exclusivitate, obținerea unei consultații juridice; conduc la amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală; privesc activitatea unor persoane care nu îndeplinesc funcțiile publice ale Guvernului sau nu sunt lideri ai autorităților administrației publice.

Ultima oră de lucru în Parlament, în fiecare zi de joi, cu excepția ultimei joi din lună, va fi consacrată întrebărilor. Fiecare deputat poate adresa întrebări membrilor Guvernului sau conducătorilor altor autorități ale administrației publice. Deputatul, în aceeași ședință plenară, poate adresa cel mult două întrebări. Formulând întrebarea, deputatul va preciza dacă dorește să primească răspunsul în scris sau oral la ședința în plen.

Dacă se solicită răspuns oral, acesta va fi prezentat la următoarea ședință în plen în cadrul orei Guvernului. Dacă se solicită răspuns scris, acesta se prezintă în termen de 15 zile. Dacă întrebările se vor adresa celor prezenți în sală, aceștia pot răspunde imediat la fiecare întrebare sau vor declara că vor prezenta răspunsul în următoarea ședință plenară în cadrul Orei Guvernului sau că vor răspunde în formă scrisă timp de 15 zile. Dacă deputatul care a solicitat răspuns oral la întrebare nu se află în sala de ședințe a Parlamentului, atunci răspunsul i se va prezenta în scris.

Regulamentul Parlamentului reglementează și timpul rezervat întrebărilor. Astfel, timpul rezervat pentru adresarea unei întrebări nu va depăși 2 minute, iar timpul pentru fiecare răspuns oral nu va depăși 3 minute. Dacă persoana care a adresat întrebarea nu este satisfăcută de răspunsul primit, pentru replică i se acordă un minut. Dacă timpul acordat întrebărilor și răspunsurilor depășește timpul stabilit de o oră, președintele ședinței va amâna pentru ședința următoare o parte de întrebări și răspunsuri.

Interpelarea deputatului constă dintr-o cerere adresată Guvernului, prin care se solicită explicații asupra unor aspecte ale politicii Guvernului ce țin de activitatea sa internă sau externă. Interpelarea poate fi adresată de un deputat Guvernului și oricărui membru al acestuia. Interpelările se fac în scris, arătând obiectul acestora, fără nicio dezvoltare, concretizându-se pe forma răspunsului solicitat. Interpelările se dau citirii și se depun la președintele ședinței în plen, care dispune remiterea lor Prim-ministrului. În cazul solicitării răspunsului în scris la interpelare, Guvernul va răspunde în cel mult 15 zile.

Moțiunile sunt acte legislative ale Parlamentului prin care acesta își exprimă poziția într-o problemă particulară care a fost dezbătută. Legislația stipulează două categorii de moțiuni: moțiunea simplă și moțiunea de cenzură.

Moțiunea simplă exprimă poziția Parlamentului într-o anumită problemă de politică internă sau externă ori, după caz, într-o problemă ce a făcut obiectul unei interpelări. Prin moțiunea simplă, Parlamentul atrage atenția la devierile politicii Guvernului într-un domeniu anume sau la inconsistența cu poziția Parlamentului. După ce moțiunea simplă este adoptată de Parlament și este publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, aceasta devine obligatorie pentru Guvern sau alte autorități implicate, sub amenințarea adoptării unei moțiuni de cenzură.

În termeni de procedură, moțiunea simplă poate fi inițiată de cel puțin 15 deputați. Moțiunea simplă trebuie să cuprindă motivarea și dispozitivul. Moțiunea se depune la președintele ședinței, în plenul Parlamentului. După primirea moțiunii, președintele ședinței o aduce la cunoștința Parlamentului, care stabilește data dezbaterii și dispune remiterea ei de îndată Guvernului și distribuirea acesteia deputaților. Dezbaterea moțiunii simple va avea loc la data

stabilită de Biroul permanent, în termen de 14 zile lucrătoare de la depunere, însoțită de avizul Comisiei permanente de profil. Avizarea se va face în termen de până la 7 zile lucrătoare de la data depunerii moțiunii. Dezbaterile moțiunii simple începe cu prezentarea raportului Guvernului. Moțiunile simple se adoptă cu votul majorității deputaților prezenți.

Moțiunea de cenzură exprimă retragerea votului de încredere acordat Guvernului la investitură. Dezbaterile și adoptarea moțiunii de cenzură se face în baza angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului, rezultând în pierderea încrederii în Guvern de către majoritatea deputaților și, prin urmare, a puterii sale politice. Răspunderea politică a Guvernului se referă la activitatea sa generală și la membrii săi, asigurând astfel, solidaritatea guvernamentală.

Moțiunea de cenzură asupra activității Guvernului poate fi inițiată de cel puțin 1/4 din numărul deputaților aleși. Moțiunea de cenzură asupra activității Guvernului se întocmește și se depune conform procedurii stabilite pentru moțiunea simplă. Moțiunea se înmânează Președintelui ședinței în plenul Parlamentului. Președintele ședinței va informa Parlamentul despre aceasta, va stabili data examinării moțiunii, va dispune prezentarea imediată a acesteia Guvernului și o va distribui deputaților.

Moțiunea de cenzură asupra activității Guvernului se supune dezbaterii în prima zi de ședință plenară a săptămânii următoare datei depunerii. Moțiunile de cenzură se adoptă cu votul majorității deputaților aleși. În cazul în care moțiunea de cenzură asupra activității Guvernului a fost respinsă, deputații care au semnat-o nu vor putea iniția, în cadrul aceleiași sesiuni, o nouă moțiune pe același motiv. În cazul adoptării moțiunii de cenzură, Prim-ministrul va prezenta, în termen de cel mult 3 zile, Președintelui Republicii Moldova, demisia Guvernului.

5.2. Practicile curente în Moldova

În Parlamentul Republicii Moldova, deputatul individual exersează dreptul său de control parlamentar prin diferite metode, inclusiv prin întrebări scrise, orale și interpelări. Celelalte instrumente, cum ar fi moțiunea simplă și moțiunea de cenzură, sunt, de asemenea, aplicate de deputați sau grupurile parlamentare.

Întrebările și interpelările sunt cele mai răspândite forme de control parlamentar asupra Guvernului și administrației publice, folosite mai ales de deputații din opoziție. Direcția Generală Documentare Parlamentară a Secretariatului asigură că întrebările în formă scrisă ale deputaților sunt transmise Guvernului rapid, iar răspunsul este expediat deputatului în cauză. Instrumentul de punere a întrebărilor și de efectuare a interpelărilor de către deputați nu este întotdeauna aplicat în cel mai eficient mod. Practicile curente arată că Guvernul oferă câteodată răspunsuri formale sau incomplete. S-a observat că miniștrii vizați nu întotdeauna participă la ședințele Parlamentului pentru a răspunde la întrebările deputaților, fiind reprezentați de viceministri sau de alți reprezentanți.

În conformitate cu practicile curente din Moldova, Prim-Ministrul nu vine în Parlament să răspundă la întrebările deputaților, cu excepția prezentării raportului de activitate a Guvernului. De la numirea sa în oficiu (20 ianuarie 2016), Prim-Ministrul actual a venit în Parlament doar o singură dată, în iunie 2017, să prezinte planul de activități al Guvernului, lăsând, de fapt, un decalaj de 18 luni. Absența Prim-Ministrului Republicii Moldova de la sesiunile plenare ale Parlamentului este o practică destul de rară în Europa.

Pe parcursul întrevederilor cu consultantul internațional PNUD în domeniul parlamentar, în octombrie 2017, reprezentanții tuturor fracțiunilor și grupurilor politice și-au exprimat interesul de a avea mai mult timp cu Prim-Ministrul Republicii Moldova, în conformitate cu practicile altor state europene.

La 2 octombrie 2017, Dl. Marian Lupu, Președintele Grupului Parlamentar al Partidului Democratic, a susținut ideea de a se alocă lunar timp pentru interpelarea Prim-Ministrului.

Pe parcursul dezbaterilor în plenul Parlamentului Republicii Moldova, întrebările sunt câteodată confundate cu interpelările, iar deputații care se adresează Guvernului, numesc întrebările interpelări. Diferința dintre aceste două elemente constă în faptul că interpelările sunt o metodă de control parlamentar care poate duce la angajarea răspunderii Guvernului. Astfel, autorii unei interpelări pot cere Parlamentului să examineze răspunsul la interpelare în cadrul ședinței plenare, prin depunerea unei moțiuni simple la vot.

Când o moțiune este depusă pentru dezbateri, la indicația Președintelui Parlamentului, Direcția Juridică va efectua expertiza juridică a moțiunii. Regulamentul Parlamentului nu face nicio referință explicită la sarcina Direcției Juridice de a verifica dacă moțiunile propuse conțin toate elementele legale necesare pentru depunere și examinare. Întrucât moțiunile sunt folosite de opoziție ca instrument de presiune asupra Guvernului, acestea sunt respinse, în mod automat, de majoritatea parlamentară. Nu există vreun precedent când Comisia Permanentă responsabilă de domeniul la care se referă moțiunea ar fi fost solicitată să ofere opinia sa cu privire la problema în cauză.

În baza datelor statistice ale controlului parlamentar, în sesiunea plenară din perioada 2015 - 2016 (a se vedea anexa la raport), au fost identificate următoarele tendințe:

- Frațiunea PSRM a adresat cele mai multe întrebări în Parlament, urmată de PCRM și PLDM;
- Guvernul a oferit răspunsuri la majoritatea întrebărilor: 80/85 în 2016 și 98/106 în 2015;
- Cele mai multe interpelări au fost depuse de PLDM, urmat de PDM, PCRM și PSRM;
- Guvernul a răspuns la toate interpelările: 17 în 2016 și 15 în 2015;
- În 2016, au fost dezbătute 12 moțiuni în Parlament, dintre care 9 moțiuni simple, depuse de PSRM, și 3 moțiuni de mai mult de o fracțiune (1 moțiune simplă și 2 moțiuni de cenzură pentru Guvern). Toate 12 moțiuni au fost respinse de majoritatea deputaților.

Practica parlamentară din Moldova cunoaște două cazuri de aprobare a moțiunilor de cenzură. În 1999, Parlamentul a adoptat moțiunea de cenzură pentru Guvernul condus de Dl. Ion Sturza.³⁵ În 2015, Parlamentul a adoptat o moțiune de cenzură pentru Guvernul condus de Dl. Valeriu Streleț.³⁶

5.3. Practicile europene

În parlamentele naționale din Europe există o varietate largă de practici și tendințe comune cu privire la controlul Guvernului în plenul parlamentului.³⁷

(35) <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=309433>

(36) <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=361725>

(37) Informațiile preluate din solicitarea ECPRD 2173 cu privire la timpul alocat pentru întrebări și interpelări (2013); și solicitarea ECPRD 3154 cu privire la timpul alocat pentru întrebări în Parlament (2016).

5.3.1. Frecvența timpului alocat pentru întrebări

Cu excepția a două țări (Slovenia și Serbia), care au alocat timp pentru întrebări o dată pe lună (de obicei 3 ore), celelalte state europene alocă timp pentru întrebări cel puțin o dată pe săptămână. Timpul săptămânal pentru întrebări oferit Guvernului este de la o oră (în Slovacia, Estonia și Letonia) până la 3,5 ore (în Republica Cehă). În Lituania, timpul pentru întrebări este oferit de două ori pe săptămână: 1 oră - joi și 30 de minute - marți, ca în cazul Franței. În Italia, timpul pentru întrebări în Camera Deputaților este de trei ori pe săptămână: marți dimineața - întrebări ordinare, miercuri după amiază - timp pentru întrebări urgente, inclusiv timpul pentru întrebări adresate Prim-Ministrului; vineri dimineața - interpelări. În Casa Comunelor din Regatul Unit, întrebările pot fi puse de patru ori pe săptămână, de luni până joi, la prima oră a ședinței, iar miniștrii răspund pe bază de rotație de 5 săptămâni în cadrul timpului alocat pentru întrebările adresate Prim-Ministrului, în ziua de miercuri.

5.3.2. Numărul de întrebări în timpul alocat pentru întrebări

În Austria, se pot pune maxim patru întrebări/deputat/sesiune. În Slovenia și România, maximum două întrebări/deputat/sesiune. În Slovacia și Estonia, maximum o întrebare/deputat/sesiune. În Croația, numărul de întrebări este alocat pe grupul politic și este proporțional ponderii acestuia în Parlament.

5.3.3. Participarea Prim-Ministrului în timpul alocat pentru întrebări

În multe parlamente europene, participarea Prim-Ministrului în timpul alocat pentru între-

bări are importanță politică, deoarece Guvernul face anunțuri importante, iar deputații din partidele de guvernare și partidele de opoziție pot pune întrebări despre problemele curente sau urgente.

Cu excepția a două state (Slovenia și Norvegia), care alocă timp pentru întrebări Prim-Ministrului o dată pe lună, alte state europene alocă timp pentru întrebări săptămânal.

Durata timpului alocat pentru întrebări adresate Prim-Ministrului diferă considerabil, de la 30 minute în Regatul Unit până la 1,5 ore în Republica Cehă. În Belgia, atunci când Prim-Ministrul și miniștrii sunt chemați la Parlament, ei acceptă să participe personal. Foarte rar aceștia vor fi înlocuiți de un ministru sau viceministru. Totuși, Șeful Direcției Secretarului General al Ministerului poate oferi un răspuns propriu unui deputat.

În unele state din Europa, alte persoane care nu sunt membri ai guvernului pot fi rugate să răspundă la întrebări în plen pe parcursul timpului alocat pentru întrebări. În Slovacia, membrii Guvernului, Procurorul General și Președintele Consiliului Suprem al Auditului trebuie să fie prezenți în timpul întrebărilor. Regulamentul din Lituania stipulează că Procurorul General și șefii altor instituții de stat, desemnați de Parlament sau a căror numire necesită acordul parlamentului, precum și alți șefi ai instituțiilor de stat, cu excepția judecătorilor, trebuie să răspundă în fiecare marți în cadrul orei guvernului la întrebările puse anterior de deputați.

5.3.4. Selectarea întrebărilor

Există diverse moduri de selectare a întrebărilor adresate ministrului sau Prim-Ministrului, precum și determinarea ordinii acestora. În Croația, Republica Cehă și Slovacia, ordinea de

punere a întrebărilor se trage la sorți. În Olanda și Austria, Președintele decide cine poate pune întrebări (luând în considerare urgența și actualitatea chestiunii, precum și alte acțiuni parlamentare cu privire la aceeași chestiune). În Estonia, Consiliul Parlamentar selectează întrebările cu o oră înainte de începerea sesiunii, încercând să includă toate partidele politice, și stabilește ordinea întrebărilor: prima întrebare este adresată PM, liderii de fracțiuni pot pune întrebări primii, întrebările mai actuale sunt, de asemenea, puse în primul rând. În Letonia, Prezidiul Parlamentar stabilește care întrebări sunt planificate pentru plen, anunță lista întrebărilor și răspunsurile scrise (care trebuie prezentate cu 6 zile înainte). În Slovenia, primele patru întrebări sunt puse PM (dacă se referă la programul Guvernului și problemele de politică generală). Primele două întrebări sunt puse de deputații din opoziție, iar următoarele două de un deputat de la fiecare partid de guvernare.

5.3.5. Informarea Guvernului

Practica de a informa în prealabil Guvernul despre întrebări sau conținutul acestora este diferită în diferite parlamente europene. De exemplu, în Franța doar numele autorului întrebării este transmis Guvernului cu o oră înainte de sesiunea parlamentară, fără a da conținutul întrebării. În Olanda, Guvernul este informat doar despre numele autorului și tema generală a întrebării și nu se prezintă întrebarea. În Slovenia, Austria și Letonia, numele autorului și textul deplin al întrebării este expediat Guvernului cu o zi înainte și este publicat online.

5.3.6. Durata punerii întrebărilor, oferirea răspunsurilor și a întrebărilor ajutătoare

Durata întrebărilor variază de la 1 minut în Estonia și Austria până la 3 minute în Serbia și Slo-

venia. Durata răspunsului Guvernului la întrebări variază între 2 minute în Franța, Estonia și Austria și 5 minute în Serbia și Republica Cehă.

În anumite parlamente, regulile de procedură permit deputaților să pună întrebări ajutătoare, mai detaliate, în mod normal, numite întrebări suplimentare sau ajutătoare, sau să răspundă la un răspuns oferit de Guvern. De exemplu, în Serbia deputații pot pune întrebări ajutătoare. În alte state, întrebările ajutătoare sunt numărate în baza timpului necesar. În Republica Cehă se oferă 1 minut pentru întrebările ajutătoare, în Slovenia 2 minute, iar în Senatul italian 5 minute. În Austria și Letonia, Regulamentul Parlamentului stipulează că întrebările ajutătoare pot fi puse de deputații care au inițiat întrebarea, precum și de deputații din alte fracțiuni.

5.3.7. Întrebări scrise

Deși întrebările scrise reprezintă una din cele mai răspândite forme ale controlului parlamentar, provocarea rezidă în actualitatea lor. Dacă întrebările orale primesc un răspuns imediat (chiar dacă nu întotdeauna satisfăcător), răspunsurile la întrebările scrise parvin, de obicei, cu întârziere, chiar dacă Parlamentul impune un termen de răspuns la întrebările scrise pentru guvern.

Dacă Guvernul ignoră acești termeni, el subminează autoritatea Parlamentului și eficiența controlului parlamentar. Drept rezultat, unele Parlamente și-au modificat regulamentele privind majorarea termenului de oferire a răspunsurilor scrise. De exemplu, în Canada răspunsul ministrului sau lipsa acestuia se atribuie comisiei permanente, iar în Olanda răspunsul poate fi planificat ca o întrebare de prioritate pentru ora destinată întrebărilor. Membrii Parlamentului pot, de asemenea, să informeze despre dorința de a vorbi la subiectul în cauză mai târ-

ziu (de ex., la sfârșitul zilei de ședință). În câteva parlamente, se organizează dezbateri dacă membrii nu sunt satisfăcuți de răspunsul ministrului la întrebarea scrisă (sau relevanța acesteia). Această procedură se numește interpelare (GPR, p. 60.).

5.3.8. Interpelarea

Există de multe ori o confuzie în ceea ce privește diferența dintre întrebarea parlamentară și interpelarea. În majoritatea parlamentelor din Europa, interpelarea presupune o întrebare politică substanțială, răspunsul căreia se poate pune la vot de întregul Parlament, iar câteodată poate duce la votul de neîncredere față de Guvern. Deseori, aceasta este o întrebare calificată cu privire la îndeplinirea planului Guvernului, implementarea legislației sau folosirea resurselor Parlamentului.

Există diferite practici de depunere a unei interpelări, de ex., fie de un număr fix de deputați sau de un grup de deputați în Parlament. În Lituania, o cerere de interpelare trebuie să fie semnată de cel puțin 1/5 din deputați, pe când în Slovenia, o cerere de interpelare trebuie susținută de 10 deputați. Chiar și subiecții interpelării pot fi diferiți. În majoritatea parlamentelor europene, deputații și miniștrii pot fi subiecți ai interpelării. Totuși, în Slovacia, deputatul, ministrul și șefii autorităților administrației centrale pot fi subiecți ai interpelării.

În Lituania, procedura de dezbatere a interpelării are anumite caracteristici:

- Introducerea o face persoana care a depus interpelarea;
- Răspunsul oferit de persoana care a primit interpelarea;

- Răspunsuri la întrebări ale altor deputați;
- Discuția cu deputații care aprobă și care dezaproabă răspunsul la întrebarea interpelării;
- Concluziile persoanei care a primit interpelarea;
- Concluziile persoanei care a introdus interpelarea;
- Formarea comisiei editoriale pentru elaborarea proiectului rezoluției cu privire la interpelare;
- Proiectul rezoluției va fi prezentat în următoarea ședință plenară, inclusiv prin aprobarea sau dezaprobarea răspunsului de către ministrul respectiv;
- În caz de dezaprobare a răspunsului, și dacă proiectul rezoluției este adoptat, persoana respectiva își va da demisia;
- Dacă un PM își dă demisia, întregul Guvern își va da demisia [prin intermediul acestui mecanism, un ministru poate fi eliberat din funcție].

Pentru Slovacia, este necesar de menționat următoarele probleme:

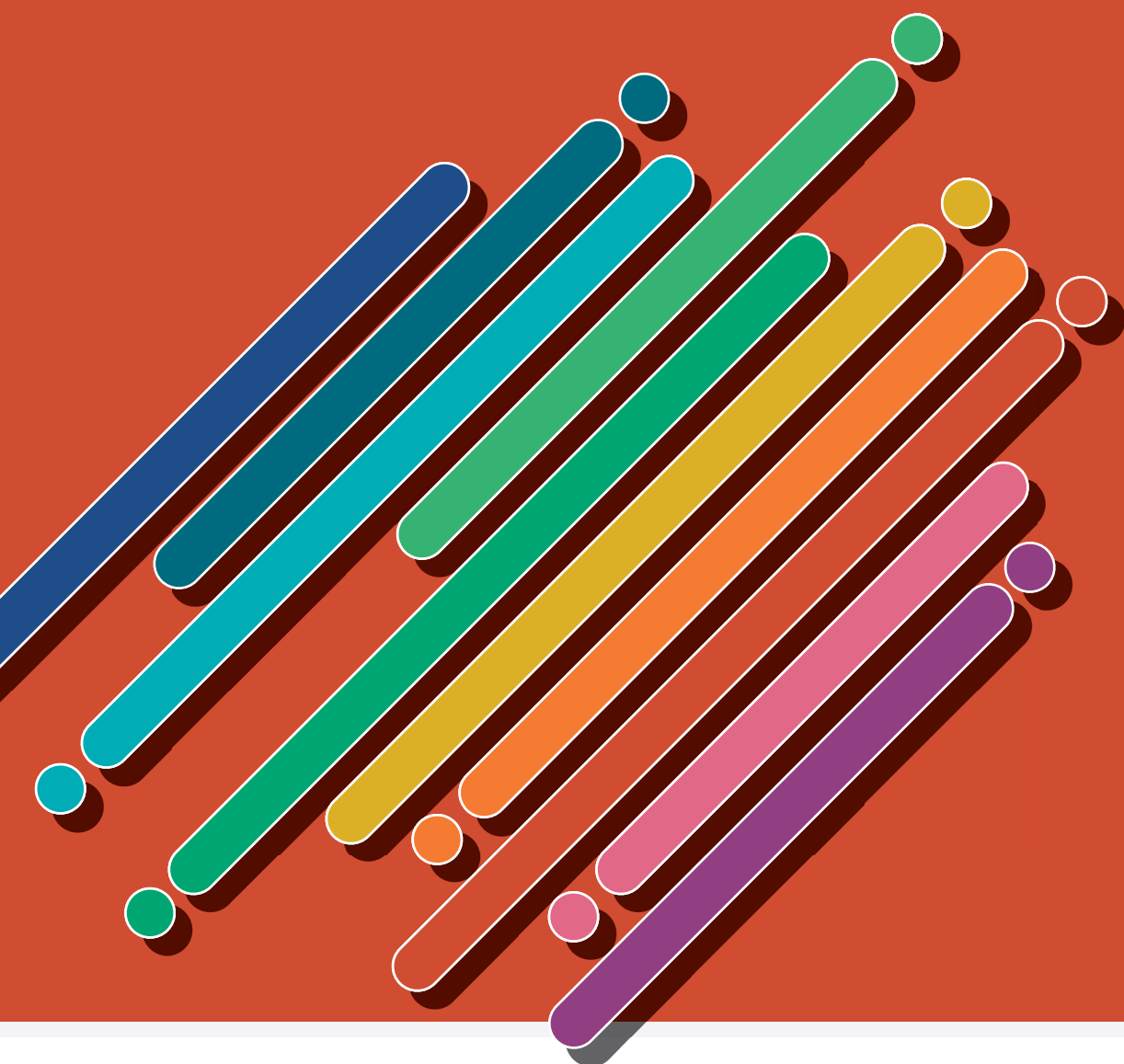
- Odată ce întrebarea de interpelare este depusă, dreptul constituțional de a răspunde este de 30 de zile, iar pentru probleme mai urgente – 15 zile.
- Dacă deputatul care a inițiat interpelarea nu este satisfăcut de răspuns, Parlamentul își va exprima opinia cu privire la răspunsul la interpelare prin intermediul unei rezoluții separate.

- Posibilitatea de a lega răspunsul la interpelare cu votul de neîncredere în Guvern. Votul de confidență este un instrument pentru Guvern, dacă reacțiile deputaților pe parcursul dezbaterii semnalizează pierderea încrederii. Prin urmare, doar Guvernul poate lega votul cu privire la răspuns cu votul de confidență.
- La momentul interpelării, trebuie să fie prezenți toți membrii Guvernului.
- De asemenea, 1/5 din deputați pot iniția moțiunea de cenzură. Jumătate din deputați trebuie să voteze în favoare moțiunii pentru ca aceasta să treacă.
- ▶ Ordinea determinată de Președinte și alternarea între grupurile și fracțiunile politice.
- Publicarea întrebărilor pe pagina web a Parlamentului pentru ca Prim-Ministrul să poată da răspuns, cu o funcție de căutare a subiectului, deputatului care a pus întrebarea, datei prezentării întrebării, datei răspunsului.
- Publicarea întrebărilor scrise, întrebărilor orale și răspunsurilor pe pagina web a Parlamentului, cu o funcție de căutare a subiectului, deputatului care a pus întrebarea, adresantului, datei prezentării întrebării, datei răspunsului.

5.4. Recomandări

- Oferirea timpului alocat pentru întrebări Prim-Ministrului în plenul parlamentului o dată pe lună, la o dată fixă și minim de 10 ori într-un an calendaristic, pentru o perioadă de 30 - 45 minute.
- Determinarea procesului de selectare a întrebărilor pentru Prim-Ministru. Opțiunile sunt:
 - ▶ determinate de Președintele Parlamentului,
 - ▶ determinate de Birou,
 - ▶ determinate de Președinte, luând în considerație grupurile și fracțiunile politice.
- Determinarea ordinii de adresare a întrebărilor Prim-Ministrului. Opțiunile sunt:
 - ▶ Elaborarea succesiunii întrebărilor selectate anterior,
 - ▶ Ordinea determinată de Președinte,
- Publicarea interpelărilor și răspunsurilor pe pagina web a parlamentului, cu o funcție de căutare a subiectului, deputatului care a depus cererea de interpelare, ministerului responsabil să răspundă, datei prezentării cererii de interpelare, datei interpelării.
- Modificarea Regulamentului Parlamentului prin includerea prevederii că Direcția Juridică va verifica dacă propunerile de moțiuni conțin toate elementele legale necesare pentru a fi depuse și examinate.
- Modificarea Regulamentului Parlamentului prin includerea prevederii că și Comisia Permanentă, responsabilă de domeniul la care se referă subiectul moțiunii va oferi opiniile sale la problema în cauză.
- Asigurarea că angajații Comisiei compilează informații relevante primite de la Comisie cu privire la subiectul moțiunii înainte de a discuta subiectul cu Comisia.

6 Controlul asupra politicilor și legislației privind aspectele egalității de gen

SUMAR EXECUTIV	☐	☐
INTRODUCERE	☐	☐
CONTROLUL COMISIILOR	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI	☐	☐
MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI	☐	☐
CONTROLUL ÎN SEȘIUNEA PLENARĂ	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GĒN	☒	☒
CONCLUZII	☐	☐
ANEXE	☐	☐

6. Controlul asupra politicilor și legislației privind aspectele egalității de gen

Parlamentele sunt actorii-cheie în promovarea și realizarea egalității de gen. Procesele de control parlamentar oferă oportunitatea de a asigura că guvernele își îndeplinesc angajamentele cu privire la aspectele egalității de gen, cum ar fi obligațiile asumate în baza Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW) și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD).

Deși femeile parlamentare și-au asumat deseori responsabilitatea pentru acest control, multe parlamente au luat o abordare mai holistică prin crearea mecanismelor dedicate și a proceselor sistemice în toate domeniile de politică pentru a susține avansarea egalității de gen. Susținerea egalității de gen în lucrul parlamentului contribuie la implementarea și monitorizarea efectivă a legislației și politicilor ce asigură oportunități egale pentru femei și bărbați.

Sarcina de control pentru politicile și legislația privind egalitatea de gen include investigarea dorinței și capacității parlamentelor de a angaja răspunderea guvernelor pentru sarcina egalității de gen și de a asigura un control parlamentar sensibil la aspectul de gen, precum și oportunitățile disponibile pentru bărbații și femeile în parlament de a se implica în funcția de control.

Fiind un practician de dezvoltare parlamentară, IPU joacă un rol important în promovarea parlamentelor sensibile la gen.³⁸ Rețeaua internațională de cunoștințe a femeilor în politică (iKNOWPolitics), ce include și PNUD, a identificat bunele practici din alte parlamente, care pot fi utilizate în Parlamentul Republicii Moldova.³⁹

6.1. Cadrul legal

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat câteva legi importante cu privire la egalitatea de gen, după cum a fost analizat detaliat în Auditul de gen în cadrul parlamentului.⁴⁰

În 2006, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, care prevede că femeile și bărbații au drepturi egale în viața politică, economică, socială, culturală și în alte sfere, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova⁴¹, pentru a preveni și elimina toate formele de discriminare bazată pe criterii de sex. Legea stipulează următoarele entități cu sarcini specifice în domeniul asigurării egalității de șanse între femei și bărbați: Parlamentul, Guvernul, Comisia Guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, ministerele și autoritățile administrației centrale (unitățile de

(38) IPU, parlamente sensibile la aspectul de gen, Geneva, 2011, 20 p. <http://archive.ipu.org/pdf/publications/gsp11ex-e.pdf>; IPU, Planul de Acțiuni pentru parlamentele sensibile la aspectul de gen, 2012, 44 p.; <http://archive.ipu.org/pdf/publications/action-gender-e.pdf>

(39) <http://iknowpolitics.org/en/learn/knowledge-resources/discussion-summaries/summary-e-discussion-parliamentary-oversight-gender>

(40) Bulte, Sarmite D., *Raport privind auditul de gen în cadrul Parlamentului Republicii Moldova*, Raport în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2015, 90 p. <http://www.md.PNUD.org/content/moldova/en/home/library/effective-governance/auditul-de-gen-in-cadrul-parlamentului-republicii-moldova-spre-d.html>

(41) Conform articolului 16 (2) al Constituției Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

gen) și autoritățile administrației publice locale (unitățile de gen).

Parlamentul are competența specifică să adopte cadrul legal ce asigură egalitatea între bărbați și femei în toate sferile, să monitorizeze implementarea principiului de egalitate între femei și bărbați în toate direcțiile și la toate nivelele politicii de stat și să examineze rapoartele Guvernului și Ombudsmanului cu privire la situația în domeniu.

În 2012, Parlamentul a adoptat legea anti-discriminare care are scopul să prevină și să combată discriminarea, precum și să asigure egalitatea drepturilor pentru toate persoanele în domeniile politic, economic, culturală socială și alte domenii ale vieții, indiferent de rasă, culoare, naționalitate, originea etnică, limbă, religie sau credință, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, punct de vedere politic sau oricare alt criteriu. În baza acestei legi, a fost creat Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității.

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat legi adiționale ce abordează discriminarea și hărțuirea sexuală la locul de muncă, inclusiv modificările la Codul Muncii (în 2010) și Codul Penal (în 2010), legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

În afară de legi, au fost introduse un număr de politici privind egalitatea de gen. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen și Planul Național de Acțiuni sunt acțiuni importante de facilitare a egalității de gen.

6.2. Practicile curente în Moldova

Comisia parlamentară pentru drepturile omului și relații interetnice și Comisia protecție socială, sănătate și familie au un rol important în ridicarea nivelului de conștientizare a egalității de gen și asigurarea implementării aspectului egalității de gen în Moldova.

Suplimentar la examinarea politicilor și strategiilor de promovare a drepturilor omului și monitorizarea implementării acestora, mandatul Comisiei parlamentare pentru drepturile omului și relații interetnice include asigurarea și monitorizarea aplicării oportunităților egale pentru femei și bărbați, monitorizarea cadrului legal cu privire la nediscriminare, drepturile economice, sociale și culturale ale cetățeanului, legislația cu privire la drepturile femeilor și copiilor, politica de stat în domeniul protecției copilului și familiei, crearea cadrului legal în acest domeniu și monitorizarea implementării acestuia. Dacă noua legislație va avea un efect asupra drepturilor omului, comisia va emite o opinie cu privire la efectele acesteia.

Totuși, Comisia nu analizează în mod sistematic cum anume o lege afectează în special bărbații și femeile. Conform autorului raportului Auditului de gen în cadrul Parlamentului pentru anul 2016, Comisia drepturile omului și relații interetnice încă nu a întreprins sau exercitat funcția sa de control pentru a aduce la răspundere instituțiile de stat, responsabile de implementarea dimensiunii de gen.

Rolul principal în coordonarea și monitorizarea tuturor acțiunilor, programelor, inițiativelor și politicilor cu privire la egalitatea de gen este atribuit Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați. Comisia a fost creată în baza Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Strategia este implementată de Ministerul Muncii, Protecției-

ei Sociale și Familiei. În consecință, controlul acestei Comisii cade, în mod natural, sub incidența Comisiei Permanente Protecție Socială, Sănătate și Familie. Totuși, mandatul Comisiei pentru protecția socială nu se referă la egalitatea de gen.

Conform autorului raportului Auditul de gen în cadrul Parlamentului, Președintele Comisiei permanente a confirmat că până în prezent Comisia nu și-a exercitat funcția de control asupra Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați și nici nu a monitorizat implementarea Legii cu privire la șansele egale. Auditul de gen în cadrul Parlamentului a notat că punctele focale de gen în ministere duc lipsă de capacități de îndeplinire a analizei de gen și că punctele focale de gen servesc drept funcții ajutoare pentru alte responsabilități deja atribuite în cadrul ministerelor, că există o rotație mare a personalului în punctele focale de gen și ca nu există suport suficient în aspectele de gen în cadrul ministerelor. Prin urmare, în exercitarea funcției sale de control asupra procesului de implementare a politicilor de gen, Parlamentul avea, o agendă mult mai vastă pentru a include toate aspectele de gen.

În cadrul Parlamentului Republicii Moldova, toate proiectele de acte legislative trebuie depuse pentru o opinie consultativă la Direcția Generală Juridică. Opinia respectivă se oferă în conformitate cu a) dispozițiile constituționale; b) tratatele internaționale și c) procedurile legislative și cerințele oferite de Regulament. Nu există anumite cerințe privind analiza legislației din punct de vedere al egalității de gen. În baza analizei noastre, se pare că există foarte puțină sensibilizare asupra importanței aspectelor de gen, a egalității de gen și integrării aspectului de gen.

Câteodată, Direcția Juridică se bazează pe analiza independentă a legislației, efectuată de

Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției (CAPC)⁴². CAPC a elaborat o metodologie de analiză a legislației din perspectiva drepturilor omului și egalității de gen. Totuși, analiza sa cu privire la egalitatea de gen se limitează la întrebările referitoare la Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați și Legea anti-discriminării, și nu la faptul dacă proiectul de lege este sensibil sau neutru la gen.

Parlamentul nu efectuează bugetarea sensibilă la gen (BSG). Totuși, a fost pregătit proiectul planului de acțiuni pentru implementarea BSG în perioada 2013-2022 cu ajutorul Programului Comun de Dezvoltare Locală Integrată al PNUD și UN Women. Secretariatul Parlamentului resimte lipsa expertizei tehnice și capacității de analiză a impactului de gen, analizei aspectului de gen și bugetării sensibile la gen.

6.3. Recomandări

Următoarele recomandări se bazează pe raportul „Auditul de gen în cadrul Parlamentului Republicii Moldova”, precum și pe lecțiile învățate din politicile de control a egalității de gen din alte parlamente.⁴³

Implementarea în continuare de către Parlament a planului de acțiuni cu privire la egalitatea de gen, care include obiectivele, acțiunile și procesele pentru controlul efectiv cu privire la politicile și legislația în domeniul egalității de gen.

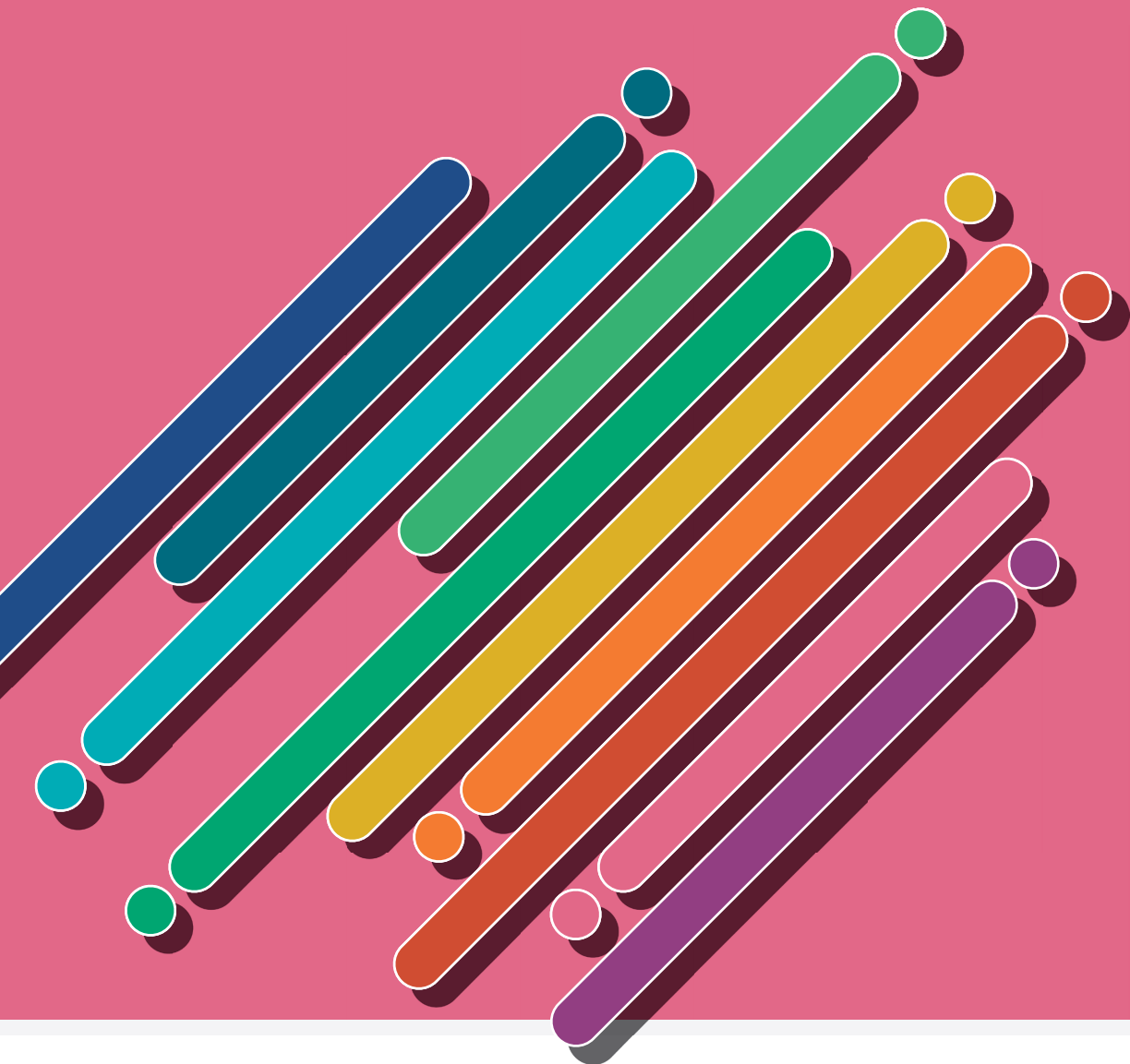
- Crearea mecanismelor de control a angajamentelor în domeniul egalității de gen, asumate de Guvern.

(42) www.capc.md

(43) <http://www.endvawnow.org/en/articles/1103-legislative-parliamentary-oversight-.html>

- Implicarea și controlul procesului național de raportare cu privire la CEDAW.
- Controlul bugetului de stat anual din perspectiva de gen.
- Analiza implementării bugetului în baza cheltuielilor ce produc rezultate pentru bărbați și femei.
- A solicita Curții de Conturi să facă un audit la fața locului, la diferite ministere, având ca obiectiv aplicarea analizei de gen la fiecare 3-5 ani și, dacă este necesar, să fie modificată Legea cu privire la Curtea de Conturi, în vigoare de la 1 ianuarie 2009, astfel încât să includă revizuirea/auditul implementării analizei bazate pe gen în diferite ministere.
- Monitorizarea impactului egalității de gen/legea nediscriminării, de la adoptarea sa.
- Efectuarea evaluărilor impactului de gen a legislației și politicilor-cheie (prin prisma analizei de gen spre analiza ex-post a legislației).
- Continuarea implicării grupurilor de femei și altor OSC din afara Parlamentului la susținerea monitorizării politicilor și legislației cu privire la egalitate de gen.
- Desfășurarea controlului asupra activității Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați din cadrul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și elaborarea propunerilor de îmbunătățire a capacității instituționale și umane.
- Exercițarea controlului punctelor focale de gen în ministere și susținerea propunerilor pentru instruirea continuă în domeniul analizei de gen, bugetarea sensibilă la gen și integrarea dimensiunii de gen.
- Elaborarea planurilor de acțiuni și agendelor Comisiei pentru a asigura controlul asupra instituțiilor de stat, responsabile de implementarea egalității de gen.
- Instruirea continuă a angajaților Comisiei cu privire la conceptele de gen, analiza dimensiunii de gen, analiza legislației din perspectiva dimensiunii de gen și bugetarea sensibilă la gen.
- Instruire continuă pentru deputați, președinții comisiilor, vicepreședinți și secretari privind conceptele de gen, analiza legislației din perspectiva dimensiunii de gen și bugetarea sensibilă la gen.
- Instruirea comisiilor cu privire la procedura de exercitare a funcției de control pentru a aduce la răspundere instituțiile de stat responsabile de implementarea egalității de gen.

7 Concluzii

SUMAR EXECUTIV	☐	☐
INTRODUCERE	☐	☐
CONTROLUL COMISIILOR	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI	☐	☐
MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI	☐	☐
CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ	☐	☐
CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN	☐	☐
CONCLUZII	☒	☒
ANEXE	☐	☐

7. Concluzii

În concluzie, este util să reiterăm obiectivele funcției de control. Parlamentul va îndeplini funcția de control urmărind realizarea celor patru obiective principale:

1. Asigurarea transparenței și deschiderii activităților executive. Parlametele scot în evidență activitățile Guvernului, oferind o arenă publică în care politicile și acțiunile Guvernului sunt dezbătute, verificate și supuse opiniei publice;
2. Atragerea răspunderii executivului. Controlul parlamentar verifică dacă politicile guvernului sunt implementate și dacă au impactul dorit;
3. Asigurarea răspunderii financiare. Parlametele aprobă și verifică cheltuielile Guvernului prin scoaterea în vileag a cheltuielilor nejustificate în serviciile finanțate din banii publici. Scopul lor este să îmbunătățească economia, eficiența și eficacitatea cheltuielilor guvernului; și
4. Respectarea supremației legii. Parlamentul trebuie să protejeze drepturile cetățenilor prin monitorizarea politicilor și examinarea abuzurilor potențiale de putere și comportamentul arbitrar.

Parlamentul Republicii Moldova are la dispoziția sa un număr mare de instrumente de control. Cele mai obișnuite instrumente includ întrebările adresate miniștrilor (oral și în scris), întrebări adresate Prim-Ministrului, interpelări, moțiuni simple și moțiuni de cenzură. Alte instrumente includ mecanismele cu privire la controlul bugetar, controlul asupra implementării legislației, implementarea rapoartelor de către instituțiile independente și agențiile de

reglementare, precum și posibilitatea de a crea subcomisii, comisii speciale și comisii de anchetă.

Consolidarea controlului parlamentar efectiv în Moldova se confruntă cu câteva provocări, cum ar fi polarizarea partidelor politice, fapt ce afectează procesul decizional în Parlament, acordul deplin al Guvernului pentru un control mai efectiv și necesitatea unei înțelegeri mai comprehensive de către deputați și angajați a importanței controlului și efectelor sale pozitive asupra guvernării țării.

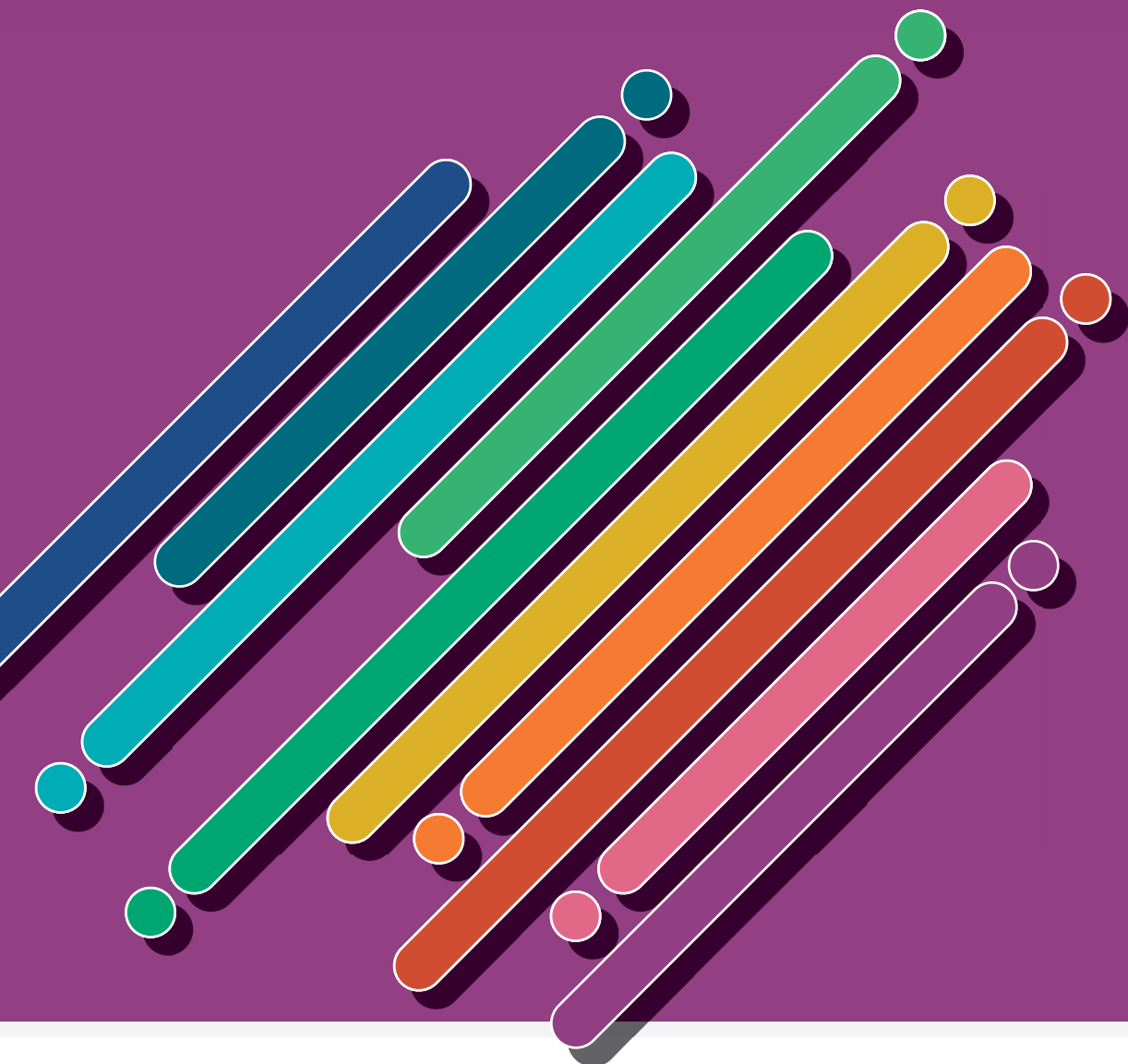
Deoarece cultura controlului parlamentar în Moldova este în curs de dezvoltare, importanța pașilor necesari trebuie recunoscută pe deplin. Dezvoltarea unei culturi de control parlamentar necesită timp. Prin urmare, sperăm că procesul de discuții, interviuri și ateliere de lucru vor contribui la conștientizarea importanței și beneficiilor controlului parlamentar pentru sistemul de guvernare din Moldova.

Raportul de față oferă o analiză de bază a practicilor curente și a cadrului legal cu privire la controlul parlamentar în Moldova în șase domenii: Controlul comisiilor, controlul asupra executării legislației, monitorizarea implementării rapoartelor instituțiilor independente și ale agențiilor de reglementare, controlul asupra executării bugetului, controlul în plen și controlul politicilor și legislației cu privire la egalitatea de gen. Luând în considerare practicile europene relevante, raportul face propuneri în fiecare din aceste șase domenii.

Majoritatea propunerilor sunt neutre din punct de vedere al bugetului și pot fi implementate fără resurse financiare și umane adiționale în Parlament. Implementarea acestora depinde foarte mult de modificările procedurilor, noile proceduri de operare standard pentru angajații Parlamentului și implicarea deplină a Executivului. Acceptarea propunerilor de către Prim-Ministru și miniștrii este esențială pentru realizarea unui control parlamentar mai bun în Moldova.

Controlul mai bun va contribui la buna guvernare și la o prestare mai bună a serviciilor către cetățeni. Liderii politici au un motiv să fie mândri de munca lor la consolidarea culturii de angajare a răspunderii și de control.

Anexe

SUMAR EXECUTIV	☐
INTRODUCERE	☐
CONTROLUL COMISIILOR	☐
CONTROLUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII LEGISLAȚIEI	☐
MONITORIZAREA ULTERIOARĂ A RAPOARTELOR INSTITUȚIILOR INDEPENDENTE ȘI ALE AGENȚIILOR DE REGLEMENTARE	☐
CONTROLUL ASUPRA EXECUTĂRII BUGETULUI	☐
CONTROLUL ÎN SESIUNEA PLENARĂ	☐
CONTROLUL ASUPRA POLITICILOR ȘI LEGISLAȚIEI PRIVIND ASPECTELE EGALITĂȚII DE GEN	☐
CONCLUZII	☐
ANEXE	☒

Anexa 1: Bibliografie

1.1. Rapoarte ce vizează Moldova

1. Bulte, Sarmite D., *Raport privind auditul de gen în cadrul Parlamentului Republicii Moldova*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2015, 90 p.
2. De Vrieze, Franklin, *Auto-evaluarea corupției în Parlamentul Republicii Moldova*, Raport elaborat în cadrul Proiectului parlamentar al PNUD, septembrie 2016, p. 86.
3. De Vrieze, Franklin, *Instituții independente și agenții de reglementare în Moldova și interacțiunea acestora cu Parlamentul*, Raport elaborat în cadrul Proiectului parlamentar al PNUD, Chișinău, 2011, 150 p.
4. De Vrieze, Franklin; Cuznețova, Liuba; Litvinenco, Sergiu și Dinu, Dragoș; *Analiza instituțională și funcțională a Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2016, 154 p.
5. DeFaria, Carl și Pirvan, Viorel, *Raport preliminar cu privire la Regulile de Procedură. Analiza bunelor practici și opțiunilor*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2012
6. Deveaux, Kevin, *Îndrumar privind activitatea oficiilor informaționale teritoriale ale Parlamentului Republicii Moldova*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2015
7. Dubrow, Geoff, *Notă informativă cu privire la comisiile de anchetă și investigație – bunele practici*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2016
8. Dubrow, Geoff, *Manual cu privire la Comisia de control parlamentar*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2016
9. Dubrow, Geoff, *Raport privind relațiile dintre Curtea de Conturi și Parlamentul Republicii Moldova*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, 2016
10. Dubrow, Geoff, *Rolul comisiilor parlamentare: funcția de control parlamentar al Parlamentului Republicii Moldova, Chișinău*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, decembrie 2016, 82 p.
11. Pogacar Bojan, *Analiza legii bugetului de stat și procesul de revizuire și aprobare a bugetului în procedura parlamentară*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, Chișinău, decembrie 2016, 25 p.
12. Pogacar Bojan, *Notă de concept – Îmbunătățirea rolului Parlamentului în procesul de examinare a bugetului*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, decembrie 2016, 9 p.
13. Pogacar Bojan, *Notă de concept preliminară – rolul oficiului bugetar în Parlament*, Raport elaborat în cadrul Proiectului Parlamentar al PNUD, decembrie 2016, 9 p.

1.2. Documentele legale ale Republicii Moldova

1. Constituția Republicii Moldova [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496>];
2. Regulamentul Parlamentului aprobat prin Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996 (cu modificările ulterioare) [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=322831>];
3. Legea nr.780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313239>];

4. Legea nr.982-XIV din 11 mai 2000 privind accesul la informație [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311759>];
5. Legea nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=329849>];
6. Legea nr.190-XIII din 19 iulie 1995 cu privire la petiționare [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313313>];
7. Concepția privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=314906>];
8. Strategia de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2012–2015 și Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=346217>];
9. Hotărârea Parlamentului nr.48-XVIII din 29 octombrie 2009 privind domeniile de activitate ale comisiilor permanente ale Parlamentului [<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=332539>];
10. Regulamentul de organizare și funcționare a Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Biroului Permanent al Parlamentului nr.31 din 12 decembrie 2012 [<http://Parlament.md/CadrulLegal/RegulamntulaSecretariatuluiParlamentuluiRM/tabid/201/language/ro-RO/Default.aspx>];
11. Instrucțiune privind circulația proiectelor de acte legislative în Parlament, aprobată prin Hotărârea Biroului Permanent al Parlamentului nr.30 din 7 noiembrie 2012 [<http://www.Parlament.md/CadrulLegal/Instruc%C5%A3iuneprivindcircula%C5%A3iproiectelordeact/tabid/197/language/ro-RO/Default.aspx>];
12. Instrucțiune privind activitatea Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Biroului Permanent al Parlamentului nr.7 din 20 martie 2013 [nepublicată]

1.3. Publicații privind dezvoltarea parlamentară

1. Bernhardt, Peter, *Controlul parlamentar al legislației delegate în Canada: prea târziu și prea puțin?* în: *The Loophole – Jurnalul Asociației Comunității Consiliului Legislativ*, Ediția 3 din 2014, p. 73-84.
2. Parlamentul canadian, *Comisii, Ghid practic*. Ediția a 9-a (revizuit). Ottawa: servicii procedurale, Camera Comunelor, 2014.
3. De Vrieze, Franklin și Hasson, Victoria, *Analiza post-legislativă – studiu comparativ al practicilor de analiză post-legislative în parlamente selectate și justificarea acestora în asistența democratică*, publicată de Fundația Westminster pentru Democrație, Londra, 2017, 56 p.
4. De Vrieze, Franklin, *Cartografierea globală și analiza consolidării parlamentare*, Cooperarea pentru Dezvoltare Elvețiană SDC și Democracy Reporting International, Bern și Berlin, aprilie 2015, 57 p.
5. Comisia Europeană, *Document de referință privind Strategiile și Metodologiile pentru activitatea parlamentelor*, Brussels, 2010.
6. Directoratul Parlamentului European pentru politici interne, *Controlul parlamentar al executării bugetului – Studiu*, Brussels, 2012, 50 p.
7. Serviciul de cercetare al Parlamentului European, *Analiza ex-post a impactului în Parlamentul European – metode și proces*, Brussels, octombrie 2015, 15 p.
8. Fish, S. & Koenig, M., *Manualul legislaturilor naționale: Studiu Global*, Presa Universității de la Cambridge, 2009, 800 p.

9. Îndrumări pentru serviciile de cercetare parlamentară, IPU și IFLA, 2015, 48 p.
10. Uniunea interparlamentară, *Parlament și Democrație în Secolul Douăzeci și Unu: Îndrumar de bune practici*, Geneva, 2006, 140 p.
11. IPU, Parlamente sensibile la gen, Geneva, 2011, 20 p. <http://archive.ipu.org/pdf/publications/gsp11ex-e.pdf>
12. IPU, Plan de Acțiuni pentru parlamentele sensibile la gen, 2012, 44 p.
13. Kelly, Richard și Everett, Michael, *Controlul post-legislativ, Camera Comunelor*, Nota standard a bibliotecii: SN/PC/05232; 23 mai 2013, Londra, 18 p.
14. Institutul Național Democratic (IND), *Servicii și responsabilizare – Manualul pentru audierile publice*, 2009, Skopje – Macedonia, 62 p.
15. Oficiul pentru promovarea democrației parlamentare (OPPD), *Sisteme electorale: legătura dintre guvernare, deputații aleși și alegători*, Parlamentul European, Brussels, 2011, 100 p.
16. Comisia de drept, *Controlul post-legislativ*, LAW COM No 302, Londra, octombrie 2006, 62 p.
17. PNUD și IPU, *Raportul Global Parlamentar cu privire la Control*, New York și Geneva, 2017, 150 p.

1.4. Rapoarte din biblioteca ECPRD

1. Solicitarea ECPRD 0757, repturile minorităților parlamentare, 2007
2. Solicitarea ECPRD 1698, Atragerea la răspundere a membrilor Guvernului la informarea Parlamentului și procedura de control parlamentar, 2011
3. Solicitarea ECPRD 2173, Timp alocat pentru întrebări, interpelări și angajați
4. Solicitarea ECPRD 2199, Monitorizarea executării legilor rectificate, 2013
5. Solicitarea ECPRD 2625, Procedura parlamentară pentru raportul anual al Ombudsmanului
6. Solicitarea ECPRD 2656, Controlul parlamentar a entităților private care cheltuie banii publici
7. Solicitarea ECPRD 2699, Întrebări puse membrilor Guvernului în plen, 2016
8. Solicitarea ECPRD 2715, Monitorizarea procesului de implementare a rapoartelor comisiilor de anchetă, 2014
9. Solicitarea ECPRD 2723, Comisia pentru drepturile omului și comisiile sau entitățile implicate în asistența umanitară în țările străine, 2014
10. Solicitarea ECPRD 2832, Practica parlamentară și organizarea analizei impactului (ex-ante) și analiza (ex-post), 2015
11. Solicitarea ECPRD 3154, Timp alocat pentru întrebări în Parlament, 2016
12. Solicitarea ECPRD 3449, Cooperarea parlamentară cu instituții independente, 2017

Anexa 2: Date statistice cu privire la controlul parlamentar în sesiunea plenară

Frațiunea	Declarații			Întrebări			Interpelări			Răspunsuri la întrebări Total			Răspunsuri la interpelări Total		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014
PDM				7	9		2	5	2						
PSRM	2	3		37	41		2	3							
PL	1			2	18										
PCRM	2			19	19	23	3	2	5						
PLDM	5	4		18	19	14	9	5		80	98	47	17	15	5
Indep	2			2		7	1								
Comun															
PLR (2014)						7									
Total	12	7		85	106	51	17	15	7						

Frațiunea	Moțiuni simple (S) și de cenzură (N)			Rezultatele moțiunilor respinse (R) sau acceptate (A)		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
PDM						
PSRM	S9			R9		
PL						
PCRM						
PLDM						
Indep						
Comun	S1 N2			R3		
PLR (2014)						
Total	12					

PDM: Partidul Democrat din Moldova
 PSRM: Partidul Socialiștilor al Republicii Moldova
 PL: Partidul Liberal
 PCRM: Partidul Comuniștilor al Republicii Moldova
 PLDM: Partidul Liberal Democratic din Moldova
 Culoarea roșie: nu există informații
 Culoarea galbenă: informații parțiale

Anexa 3: Tabelul de analiză a rapoartelor instituțiilor independente și agențiilor de reglementare din Moldova

Chestionar	ANRE	ANSC	OMBUD	CONCU	CdC
1. Data formării	1997	2017	1998	2000 2012	1994
2. Comisia parlamentară relevantă	CEBF	CEBF	HRIER	CEBF	CEBF
3. Ministerul de resort	ECOINF			ECOINF	
4. Cadrul legal (legea relevantă)	1998 2001 2012 2016/17	2015 2017	2014	2012	2008
5. Tipurile de rapoarte prezentate	ACT FIN	ACT	ACT	ACT	ACT FIN
6. Termenul legal pentru primirea rapoartelor în Parlament	ACT: 01.06 FIN: 15.03	ACT: 15.03	ACT: 15.03	ACT: 01.06	ACT: 10.10 FIN: 15.03
7. Este obligat Parlamentul, conform legii, să aprobe oficial raportul anual de activitate?	Da	Nu	Nu	Nu	Nu
8. Poate prezenta instituția, din propria inițiativă, rapoarte sau declarații în Parlament?	Da	Da	Da	Da	Da
9. Data primirii raportului de către Parlament: în 2016: / în 2017:	06.05.16 26.05.17	N/A	15.03.16 15.03.17	31.05.16 31.05.17	07.10.16 10.10.17
10. Data ședinței Comisiei de examinare a raportului de activitate: în 2016: / în 2017:	Nu '16 4.10.17	N/A	aprilie 16 aprilie 17	25.07.16 19.07.17	19.12.16 ...11.17
11. A organizat Comisia ședințe cu reprezentantul instituției? în 2016: / în 2017:	Nu '16 Da '17	N/A	Da '16 Da '17	Da '16 Da '17	Da '16 Da '17
12. A organizat Comisia audieri cu alți actori? în 2016: / în 2017:	Nu '16 Nu '17	N/A	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Da '16 Da '17
13. A adoptat Comisia concluziile/recomandările sale privind raportul? în 2016: / în 2017:	Nu '16 Da '17	N/A	Da '16 Da '17	Da '16 Da '17	Da '16 Da '17
14. Răspunsul Parlamentului la raportul instituției independente în 2016 1) Raport distribuit tuturor DP pentru informare 2) Raport publicat pe pagina web a Parlamentului 3) Raport dezbătut în plen 4) Sesiunea plenară cu instituții independente 5) Declarație/rezoluție în plen	1.Da 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	N/A	1.Da 2.Nu 3.Da 4.Nu 5.Da	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Da 4.Da 5.Da
15. Răspunsul Parlamentului la raportul instituției independente în 2017 1) Raport distribuit tuturor DP pentru informare 2) Raport publicat pe pagina web a Parlamentului 3) Raport dezbătut în plen 4) Sesiunea plenară cu instituții independente 5) Declarație/rezoluție în plen	1.Da 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	N/A	1.Da 2.Nu 3.Da 4.Nu 5.Da	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Da 4.Da 5.Da
16. A condus Comisia ședințe de monitorizare sau corespondență cu privire la revizuirea raportului cu instituția independentă? în 2016: / în 2017:	Nu '16 Da '17	N/A	Da '16 Da '17	Da '16 Da '17	Da '16 Da '17
17. A condus Comisia ședințe de monitorizare sau corespondență cu privire la constatările raportului cu ministerul și alte autorități publice? în 2016: / în 2017:	Nu '16 Nu '17	N/A	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Da '16 Da '17
18. A fost discutată solicitarea de buget a instituției în comisia parlamentară în ultimii doi ani?	Da	N/A	Nu	Nu	Nu
19. Au fost discutate rapoartele financiare și de performanță ale CdC efectuate la instituția independentă în comisia parlamentară în ultimii doi ani?	Nu (N/A)	N/A	Nu	Da	Da (raportul auditorilor independenți)
20. A adoptat Parlamentul anumite modificări privind competențele instituției independente în ultimii doi ani?	Da	N/A	Da	Nu	Da

	CCA	CEC	CSM	CC	PROCU	BNM	FGDSB	CNPF	ANI	CNA	EGALIT
1.	1996	1997	1995	1995	1992	1991	2004	2007	2011	2002	2013
2.	CCES	JUR	JUR	JUR	JUR	CEBF	CEBF	CEBF	JUR	Secur.	HRIER
3.											
4.	2006	1997	1996	1994 1995	2016	1995	2003	1998	2016	2002	2012
5.	ACT	ACT FIN	ACT	ACT	ACT	ACT FIN	ACT	ACT	ACT	ACT	ACT
6.	ACT: 01.02	După alegeri	ACT: până la 1 aprilie	ACT: 31.01	ACT: 31.03	01.06	30.04	01.06	31.03	31.03	15.03
7.	Da	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Da	Nu	Nu	Nu
8.	Nu	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da
9.	29.01.16 02.02.17	13.04.16 ---	15.04.16 10.04.17	Nu '16 Nu '17	05.04.16 ---	21.04.16 31.05.17	29.04.16 28.04.17	30.05.16 30.05.17	Nu '16 Nu '17	-- 02.02.17	15.03.16 17.11.17
10.	17.02.16 25.02.17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	21.09.16 Nu info	15.06.16 24.05.17	05.10.16 12.07.17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	aprilie '16 Nu '17
11.	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Da '16 Nu '17	Da '16 Da '17	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Da '16 Da '17	Da '16 Nu '17
12.	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17
13.	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17
14.	1.Da 2.Da 3.Da 4.Da 5.Da	1.Nu 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Da 3.Da 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu
15.	1.Da 2. Da 3.Da 4.Da 5.Da	1.Nu 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Da 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Da 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu	1.Nu 2.Nu 3.Nu 4.Nu 5.Nu
16.	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Da '16 Nu '17	Da '16 Nu '17	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17
17.	Da '16 Da '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Da '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17	Nu '16 Nu '17
18.	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Da	Da	Da	Da
19.	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Da	Da	Nu	Nu	Nu
20.	Da	Da	Nu	Nu	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Nu

Anexa 4: Agenda întrevederilor echipei de evaluare, 26 septembrie – 5 octombrie 2017

Data	Timpul	Locul	Persoana	Funcția
26.09	10.00	Parlament	Roman Boțan	Președintele Comisiei Naționale Securitate, Apărare și Ordine Publică
27.09	12.30	Parlament	Vladimir Țurcan	Președintele Comisiei Drepturile Omului și Relații Interetnice
27.09	14.00	Parlament	Vasile Bolea	Secretarul Frațiunii PSRM, Jurist adjunct al Comisiei Juridice, Numiri și Imunități
29.09	9.00	Parlament	Creanga Ion	Șeful Direcției Juridice a Secretariatului Parlamentului
02.10	10.45	Parlament	Marian Lupu	Președintele Frațiunii Partidului Democrat
02.10	14.00	Parlament	Ina Șupac	Liderul Frațiunii PCRM în Parlament
02.10	16.00	str. București, 90, et. 3	Iulian Groza	Director Executiv, Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE)
03.10	10.00	Bd. Ștefan cel Mare, 69	Untilă Veceaslav	Președintele Curții de Conturi
03.10	14.30	Parlament	Focus-Group	Consultanții comisiei
04.10	11.00	Parlament	Ala Popescu	Secretar general al Parlamentului
04.10	11.30	Parlament	Tudor Deliu	Vicepreședintele Comisiei Juridice, Numiri și Imunități
04.10	13.00	Guvern	Roman Cazan	Secretar general adjunct al Guvernului
			Chelaru Oleg	Șeful Secretariatului AIR, Cancelaria de Stat
			Roman Laduș	Membru al Consiliului Economic al Prim-Ministrului
05.10	10.00	Str. Pușkin, 45, et.2	Ion Gumene Dumitru Budianschi	Expert - Grup
05.10	11.30	Parlament	George Saghin Ala Mirza	Oficiul Președintelui Parlamentului, consilieri
05.10	13.00	Guvern	Roman Cazan	Secretar general adjunct al Guvernului
			Oleg Chelaru	Șeful Secretariatului AIR, Cancelaria de Stat
05.10	15.00	Parlament	Zagorodnii Anatolie	Vicepreședintele Comisiei Juridice, Numiri și Imunități

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Raportul de evaluare „Controlul Parlamentar în Moldova” a fost elaborat de consultantul internațional în domeniul parlamentar, Franklin De Vrieze, cu sprijinul consultantului național, Viorel Pîrvan.

Această activitate a fost realizată în cadrul Proiectului „Consolidarea guvernării parlamentare în Moldova”, implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova și finanțat de Guvernul Suediei.

Opiniile exprimate în acest Raport aparțin autorilor și nu reprezintă în mod necesar opiniile acestor instituții.